

Karnevaalista kujanjuoksuun

Tutkielma Tampereen keskustan
käänteisnormatiivisista nuorten alakulttuureista

Yrjö Kallinen
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Sosiologia
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2014

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KALLINEN YRJÖ: Karnevaalista kujanjuoksuun. Tutkielma Tampereen keskustan käänteisnormatiivisista nuorten alakulttuureista.

Pro gradu -tutkielma, 115 sivua

Ohjaaja: professori Matti Hyvärinen

Sosiologia

Toukokuu 2014

Katuetnografinen tutkimus on ollut osa sosiologista tutkimusperinnettä empiirisen sosiologian alusta saakka. Keskeinen osa tätä Chicagon koulun 1900-luvun alussa aloittamaa urbaania etnografiaa on ollut yhteiskunnallisiin normeihin sopeutumattoman toiminnan tutkimus. Alusta saakka tätä ilmiökenttää on sosiologiassa tutkittu sosiaalisen ja yhteiskunnallisen osallisuuden ja osattomuuden, integraation ja disintegraation kysymyksinä. Erityisesti nuorten pienrikollista, normeja ja lakeja rikkovaa ryhmätoimintaa on analysoitu alakulttuuriteorioiden avulla.

Tutkielmani liittyy kiinteästi sekä katuetnografiseen tutkimusperinteeseen että nuorten käänteisnormatiivisen ryhmätoiminnan alakulttuuriteoreettiseen analyysiin.

Aineistonkeruumenetelmäni on ollut etnografinen kenttätyö ja tämän pohjalta luotuihin kontakteihin pohjautuvat etnografiset haastattelut. Aineistonkeruuni suoritin alun perin Tampereen kaupungin etsivän työn keskustan alueen kenttätyöparin avulla. Tämän jälkeen olin itse töissä samaisella työkentällä kaksi ja puoli vuotta. Tämän, tutkielmani teon kannalta keskeisen, aseman vuoksi käsittelen työssäni myös etsivää katutyötä, jonka yksilön kunnioitukseen ja itsemääräämisoikeuteen pohjaavien periaatteiden ja käytäntöjen katson edesauttaneen etnografisen kenttätyöni tekemistä.

Tutkielmassani tarkastelen ensinnäkin Tampereen keskustan alueen nuorten katukulttuuria. Tämä on se käytännöllinen jalusta, jolta nousevat varsinaisen analyysini kohteena olevat alakulttuurit. Nämä ovat laajempaan keskusta-alueen nuorten katukulttuuriin linkittyviä, mutta sen pääuomasta erottuvia pienrikollisen toiminnan ympärille kiinnittyneitä nuorten ryhmiä. Tätä alakulttuurista tasoa hahmotan merkitys- ja kokemusmaailmojen analyysin kautta. Teoreettisena lähtökohtanani ovat alakulttuuriteoriat, joiden kautta tutkin tämän alakulttuurisen maaston sosiaalisen ja toiminnallisen luonteen säännönmukaisuuksia.

Tarkastelemilleni alakulttuureille ominaisia piirteitä ovat rikonnallisen toiminnan kautta ilmaistu kapinallisuus ja sen avulla toteutettu elämyshakuisuus. Yksilölle tämä tarjoaa toiminnallisen ja osallisen subjektiviteetin, jakamisen ja solidaarisuuden mahdollisuuksia. Kyseessä on kenttä, jolla vallitsee voimakas ryhmäautonomia ja kokemus vapaudesta. Nämä ovat kuitenkin luonteeltaan perin illusorisia ja niiden tavoittelu näillä alueilla ja keinoilla johtaa säännönmukaisesti vastakohtiinsa.

Asiasanat: alakulttuuriteoria, etsivä työ, sopeutumattomuus, käänteisnormatiivisuus, urbaani etnografia

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Etsivä työ.....	6
2.1 Periaatteet ja lähtökohdat.....	6
2.2 Nuoriin kohdistuva etsivä työ.....	8
2.3 Käytännön perspektiivi.....	11
2.4 Tutkijuus ja työntekijyys.....	12
3. Menetelmä, aineisto ja tutkimuskysymykset.....	19
3.1 Etnografisesta menetelmästä.....	19
3.2 Aineisto.....	22
3.2.1 Haastattelut.....	22
3.2.2 Työntekijähaastattelut.....	23
3.2.3 Nuorten haastattelut.....	23
3.3 Tutkimuskysymykset.....	25
4. Teoria.....	26
4.1 Alakulttuuriteorian juuret.....	26
4.2 Birmingham, kulturalismi, kulttuurin käsite ja hegemonia.....	31
4.3 Nuoriso, nuorisokulttuuri, alakulttuuri.....	34
4.4 Paul Willis: Koulun penkiltä palkkatyöhön.....	37
4.5 Yhteen laskien.....	45
5. Etnografia.....	51
5.1 Hieman historiaa.....	51
5.2 Moni-ilmeinen kenttä.....	56
5.2.1 Keskustaan tuleminen.....	57
5.2.2 Kiinnittävät tekijät.....	61
5.2.3 Keskustassa oleminen.....	64
5.3 Alakulttuurien muotoutuminen.....	65
5.4 Analyysia kohti: rikonnan moninaiset muodot.....	70
6. Analyysi.....	74
6.1 Normien rikonnan kaksi poolia: ekspressiivisyys ja elämyksellisyys.....	74
6.2 Yksilö ja ryhmä: subjektiviteetti ja osallisuus.....	77
6.3 Solidaarisuus.....	80

6.4 Vieraantuneisuudesta	85
6.5 Vapaus ja suhteellinen autonomia	87
6.6 Omaisuusrikoksista	92
6.7 Kujanjuoksu ja disintegraatio	97
7. Johtopäätökset	103
8. Lähteet	109
8.1 Nettilähteet	114
8.3 Muut lähteet:.....	115

1. Johdanto

Tämä tutkielma linkittyy teemansa kautta osittain laajempaan, viimeisten vuosien aikana yleistyneeseen yhteiskunnalliseen keskusteluun, jota on käyty nuorten syrjäytymisestä tai syrjäytymisriskeistä (Notkola et al. 2013, 55–56; Puuronen 2014, 10). Tutkielmani lähtökohta ei ole tässä keskustelussa, eivätkä syrjäytymisen laajemman käsitteen ja ilmiökentän kysymykset ole sen keskiössä, mutta muutamat yleisemmät tätä keskustelua koskevat huomiot johdattavat tutkielmani näkökulmaan ja lähtökohtiin.

Yleisemmässä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja sen tarpeisiin vastaavassa tutkimuksessa on tarpeellista kyetä tarkastelemaan yhteiskunnallisia ilmiöitä laajemmasta perspektiivistä ja yleistysten avulla. Esimerkkinä tästä voidaan pitää Pekka Myrskylän tilastoperustaista tutkimusta, jossa nuorten 15–29 vuotiaiden syrjäytymistä tarkastellaan perusasteen tutkinnon varassa olemisen sekä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olemisen kautta, jolloin kyseinen ryhmä oli vuonna 2008 suuruudeltaan noin 40 000 (Myrskylä 2011, 9–10). Myrskylän tapaa määritellä syrjäytyminen on käytetty yleisesti julkisessa keskustelussa (Notkola et al. 2013, 57). Tällaiset yleisen tason mittarit ovat ilman muuta tarpeellisia, mutta niiden ongelmana voidaan pitää sitä, että ne kuvaavat erittäin suuria ja rakenteeltaan hyvin hajanaisia ryhmiä. Tällöin kohderyhmän lähtökohtien ja elämäntilanteiden hajonta on myös niin suurta, että käsitteen avulla ei voida saada kovinkaan suurta ymmärrystä tästä ryhmästä ja varsinkaan niiden prosessien luonteesta, joihin on tarkoitus viitata. Lisäksi eri tutkimuksissa esitetyt luvut poikkeavat merkittävästi toisistaan käytetyn syrjäytymisen määritelmän ja siihen pohjaavien mittarien mukaan (mt. 57–58).

Syrjäytymiskäsitteen problematiikka yhteiskuntatieteellisessä käytössä liittyy paitsi sen määrittämiseen, myös sen yleisesti sisältämiin lähtöoletuksiin. Syrjäytymisen määritelmiä on todella monia, eivätkä ne ole yhteneväisiä (mt. 56). Tällöin olisi kenties asiallisempaa puhua syrjäytymisestä syrjäytymisen sijaan. Syrjäytymisen käsite liittyy vaikkapa köyhyyden käsitettä selkeämmin ja lujemmin yhteiskunnalliseen normi- ja moraalivaruuteen. Köyhyydelle voidaan esittää helpommin esimerkiksi jonkin asteisia määrällisiä mittareita (mt. 57). Syrjäytymisen käsitteeseen kiinteästi liittyvät vallitseviin ajattelutapoihin

kytkeytyvät moraalisesti latautuneet käsitykset elämäkulun suotavasta etenemisestä tekevät sen yhteiskuntatieteellisestä käytöstä erityisen haastavaa (Helne 2002, 83). Varsinkin yleisemmän syrjäytymistä koskevan keskustelun ongelmanasettelu näyttää kiertävän yksilöiden ympärille piirrettyjä kehä. Tällöin näköpiiristä katoaa se tosiasia, että syrjäytyminen on *suhdekäsite* (mt. 8, 85–88, 189–190), käsite, joka kuvaa yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja sosiaalisia, yksilöiden yhteiselon kudelmassa ilmeneviä prosesseja.

Suhdekäsitteen kautta tullaan siihen, mihin omassa tutkielmassani keskityn. Julkisessa keskustelussa syrjäytymiseen liittyy usein kausaalinen joko–tai–asetelma. Joko kausaalisuhde nähdään siten, että yksilö on itse vastuussa syrjäytymisestään tai siten, että hänet on syrjäyttänyt yhteiskunta. (vrt. mt. 88) Molemmat näkökannat ovat jokseenkin epäilyttävän yksinkertaistavia. Itselleni yhteiskuntatieteen tekemisen mielekkyys perustuu käsitykseen, että meidän yhteiskunnalliseen eloomme ja inhimilliseen luontoomme liittyvät kysymykset ovat huomattavasti syvempiä, laajempia, monimutkaisempia ja ristiriitaisempia. Näkemykseni mukaan ei ole olemassa lähtökohdista ja olosuhteista riippumatonta yksilöllistä valintaa, mutta ei myöskään ihmistä, joka ei eläisi, reagoisi ja toimisi tavalla tai toisella¹ luovasti elonsa ehdoista ponnistaen.

Tutkielmani pohjaa etnografiaan ja käsittelee Tampereen keskusta-alueen nuorten katukulttuuriin limittyviä pienrikollisia alakulttuureita. Syrjäytymisen käsitteen sijaan käytän marginalisaation ja sopeutumattomuuden käsitteitä. Tämä johtuu siitä, että niiden nykykäytön suhteellisen harvinaisuuden takia en katso niiden olevan samalla tavalla arvolutautuneita sekä siitä, että molemmat ovat selkeästi suhdekäsitteitä. Marginalisaation tai sopeutumattomuuden prosessit ovat lisäksi vain yksi, rajoittunut näkökulma tähän ilmiökenttään. Tässä näkökulmassa korostuu ulkopuolinen katse. Etnografinen tutkimusmuoto on perinteisesti pyrkinyt luomaan näihin asioihin valoa sisältä käsin, kokemuksellisen merkityks maailman lähtökohdista (Lappalainen 2007, 9–12). Tämä on myös oman tutkielmani paitsi hermeneuttinen, myös eettinen valinta. Näkemykseni on, että pyrkimyksemme tulisi

¹ Yhteiskunnallisten reunaehtojen rajoittava ja mahdollistava vaikutus nuorten elämään eriarvoisten sosioekonomisten asemien kautta on kiistatonta (Järvinen & Vantaja 2005, 4; Järvinen & Vantaja 2013, 510; Williamson 1993, 34). Samoin kiistatonta on sosio-ekonomisen eriarvoisuuden selkeä lisääntyminen yhteiskunnassamme viimeisen 20 vuoden aikana (Melin & Blom 2011, 197–198; Moisio 2010, 183–184). Positiivisten yhteiskunnallisten valinnanmahdollisuuksien avaruuden kaventumisen sosioekonomisen häitarin kasvavassa alapäädyssä ei kuitenkaan tulisi johtaa teoreettiseen näkemykseen, jossa olosuhteiden luova haltuunotto rajautuu pois. Tämän haltuun ottamisen tavat vain eivät välttämättä ole normatiivisen yhteiskunnan – joka toki hiljaisesti hyväksyy eriarvoisuuden ja sen seurausten jatkuvan kasvun – hyväksymiä.

olla ymmärtää marginalisaation ja sopeutumattomuuden kaltaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä, ja että tämä on mahdollista ainoastaan ottamalla huomioon niiden ihmisten näkökulman ja kokemukset, joita katsomme näiden yhteiskunnallisten, kulttuuristen ja sosiaalisten prosessien koskevan.

Tutkielmassani keskityn kulttuurisen, tässä tapauksessa alakulttuurisen merkityksenannon prosesseihin ja logiikoihin. Pyrin osoittamaan, että kyseessä ovat monimuotoiset ja monin osin myös monimutkaiset kulttuuriset prosessit ja logiikat. En pyri antamaan ratkaisuja tai vastauksia siihen, kuinka yhteiskunnan tulisi syrjäytymisen kaltainen ongelma ratkaista. Sen sijaan pyrin tekemään tietyiltä osin ymmärrettävämmäksi yhteiskunnallisen todellisuuden monimuotoisuutta. Käsittelen alakulttuuristen ryhmien osallisuudessa eläneiden nuorten kokemuksia ja merkitysmaailmoja. Näkemykseni mukaan kyseessä on reitti, jonka kautta voidaan ymmärtää niitä todellisia tekijöitä, joita tässä tapauksessa alakulttuurin kulttuurisella tasolla yhteiskunnalliseen marginalisaatioon liittyy. Seurausten valossa marginalisaatio on tosiasia, minkä katson voivani perustella, mutta tämä on vain toinen puoli itse asiaa. Alakulttuurisen merkityksenannon ja kokemuksen kannalta korostuu osallisuus ja subjektiviteetti, jaettu kapinallinen toimijuus, ei marginalisaatio.

Asetun tutkielmassani samalle kannalle kuin Paul Willis: "Juuri nämä kulttuuriset ja subjektiiviset prosessit ja niistä alkunsa saavat toiminnot itse asiassa tuottavat ja uusintavat sen, mitä me pidämme rakenteen aspekteina." (1984, 145) Kulttuurisen merkityksenannon ja kokemuksen analyysin kautta pyrin osoittamaan, ettei kyse ole yksinkertaisista, yksiselitteisistä tai yksiarvoisista asioista, vaan yhteiskunnallisen käytännön eri tasoilla vallitsevista erilaisista kokemuspohjaisista kulttuurisista arvo- ja normilogiikoista. Sosiologisessa mielessä kysymys yhteiskunnallisesta toimijuudesta ei näkemykseni mukaan palaudu sen enempää toimijaan kuin rakenteeseen, vaan se on aina kulttuurista toimijuutta. Sosiologisessa keskustelussa tämä palautuu sisällöllisesti siihen problematiikkaan, jonka keskiössä on kulttuuri arkipäiväisen toiminnan tasona. Kyse on sellaisesta arkipäiväisestä kokemuksellisesta toimijuudesta, joka ei ole sen enempää kieltä, rakennetta kuin riippumatonta toimijuuttakaan. Se on käytäntöä, jonka kautta nämä tasot ilmenevät, joiden kautta niitä voidaan tarkastella ja jossa ne risteytyvät.

Tutkielmani toisessa luvussa "Etsivä työ" käsittelen etsivää työtä, sen lähtökohtia, periaatteita ja käytäntöjä oman kokemukseni pohjalta. Oma etnografinen kenttätyöni, jota tuossa jaksossa esittelen, kytkeytyi alusta saakka Tampereen kaupungin etsivän työn keskustan työalueeseen, jolla myös itse työskentelin vuoden 2011 tammikuusta vuoden 2013 kesäkuun loppuun. Tämän takia etsivän työn perspektiivi ja siihen liittyvät työntekijyyden ja tutkijuuden kysymykset ovat tutkielmalleni keskeisiä.

Kolmannessa luvussa "Menetelmä, aineisto ja tutkimuskysymykset" esittelen ensin etnografista menetelmää ja keräämäni aineistoa. Tämän jälkeen siirryn tutkimuskysymyksiini. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni tarkastelee sitä, onko alakulttuurinen tulkinta tutkimastani ilmiökentästä perusteltu. Toinen, pidemmälle menevä tutkimuskysymykseni kiteytyy sen ympärille, mikä tekee toimijoilleen mielekkäitä näistä alakulttuurisista ratkaisuista, jotka keskittyvät toiminnallisella merkitysmaailmallaan olennaisilta osiltaan yleisesti paheksutun ja myös laillisesti rangaistavan toiminnan ympärille. Tätä kautta pyrin hahmottamaan näitä ratkaisuja myös ulkopuolelta ymmärrettävinä. Toiminnallisten merkitys- ja kokemusmaailman tasojen kautta ilmenee myös kolmantena tutkimuskysymyksenäni oleva näille alakulttuureille tyypillinen yhteiskuntasuhde.

Neljännessä luvussa "Teoria" käsittelen pääasiallisesti kahta klassista alakulttuuriteoriaa. Albert K. Cohenin "Delinquent boys. The culture of the gang" (1967) on systemaattisen alakulttuuri-käsitteen käytön lähtökohta. Cohen on tavoittanut tarkastelullaan sellaisia pienrikollisen alakulttuurin kestäviä ytimiä, joita voidaan havaita yhä tänä päivänä. Paul Willisin "Koulun penkiltä palkkatyöhön. Miten työväenluokan nuoret saavat työväenluokan työt?" (1984) käsittelee koulun vastaisen kulttuurin kautta huomattavasti laajentaen ja syventäen samaa kulttuurista merkityksenannon kenttää kuin aiemmin Cohen. Kummatkin teoriat linkittävät tarkastelemissaan ilmiökenttiä liittäen ne tulkinnoissaan laajempaan yhteiskunnalliseen kenttään. Omassa analyysissäni käytän tulkinnan tukipuina molempia teorioita. Keskityn kuitenkin kulttuurin sisäiselle tasolle, jolloin näiden teorioiden avaamat laajemmat yhteydet jäävät mahdollisen jatkotutkimuksen kysymyksiksi. Tämä on valitettavaa, mutta olisi vaatinut vielä huomattavasti laajemman aineiston, joten pidän tätä tutkimuksellista rajausta välttämättömänä ja perusteltuna.

Viides luku "Etnografia" esittelee lyhyen historiallisen katsauksen ja etnografisen kuvauksen voimin sitä laajempaa Tampereen keskusta-alueen nuorten katukulttuurista kenttää, jonka taustamaisemaan analysoimani alakulttuurit liittyvät. Jaksossa johdetaan myös näiden alakulttuuristen ryhmien muodostumiseen ja niiden tyypilliseen, tästä laajemmasta kulttuurisesta taustasta erottuvaan luonteeseen.

Kuudennessa luvussa "Analyysi" siirryn alakulttuurisen merkityksenannon ja kokemusmaailman tasolle. Tuon esille näiden erilaisia puolia, keskittyen pääasiallisesti niihin kokemuksellisiin tarjoumiin, joita alakulttuurinen kuuluminen on osallisilleen antanut. Esille tulee myös säännönmukainen alakulttuurinen reitti, matka karnevaalista kujanjuoksuun.

Seitsemännessä ja viimeisessä luvussa "Johtopäätökset" tiivistän tulokseni.

2. Etsivä työ

2.1 Periaatteet ja lähtökohdat²

Etsivä työn lähtökohtainen idea on toimia tapana ottaa kontaktia ja työskennellä marginalisoitujen ihmisryhmien, kuten huumausaineiden käyttäjien, kodittomien, riskinuorten tai seksityöntekijöiden parissa. Lähestymistapa on ehkäisevä ja tarkoitus on yhdistää haittojen vähentämistä aikaiseen väliintuloon sekä pyrkiä saamaan kontakti riskiryhmiin ennen heidän tilanteidensa ja ongelmiansa syvempää eskaloitumista. Pääasialliset syyt etsivän työn tarjoamiselle ovat, että kohderyhmien ihmiset eivät muuten hyödyntäisi yhteiskunnan auttamisjärjestelmiä, olemassa olevat palvelut eivät tavoita kohderyhmää tehokkaasti, tai niiden tarjonta ei perustu kohderyhmän tarpeisiin. Työntekijän tehtävä on pyrkiä selvittämään asiakkaan tarpeet ja etsiä saatavilla olevista palveluista asiakkaalle sopivia. Etsivän työn tärkeimmät päämäärät ovat paremmin saavutettavien palveluiden kehittäminen niitä tarvitseville ihmisille ja työskenteleminen kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. (Mikkonen et al. 2007, 12, 19–20, 25)

Ammatillisessa etsivässä työssä koulutetut sosiaali-, nuorisotyön ja terveydenhuollon ammattilaiset menevät työskentelemään paikkoihin, joissa heidän asiakkaansa ovat. Työtä voidaan tehdä kaduilla ja muissa ulkona olevissa paikoissa, kodeissa, kodittomien palveluyksiköissä, bordelleissa, baareissa, internetissä. Tavallinen piirre ammatillisessa etsivässä työssä on se, että työntekijät ovat kentällä ammatillisessa roolissaan ja että työskentelyorganisaatio on määritellyt työn sisällön ja kohderyhmän:

² Tämä jakso yläotsikkoon ”Nuoriin kohdistuva etsivä työ” saakka pohjaa suurelta valtaosaltaan Correlation network:n julkaisuun ”Outreach work among marginalised populations in Europe. Guidelines on providing integrated outreach services”. Correlation network on euroopanlaajuinen sosiaalisen inklusion ja osallisuuden kysymyksiin keskittynyt katto-organisaatio. (ks. <http://www.correlation-net.org/>) Jaana Kauppinen mukaan, joka on suomalaisen ammatillisen etsivän työn pioneereja, Suomen Ammatillisen etsivän työn verkoston (AMET ry) hallituksen puheenjohtaja ja PRO-tukipisteen toiminnanjohtaja (ks. <http://pro-tukipiste.fi/>) ja ollut mukana julkaisun kirjoittamisessa, kyseessä on yleiskatsaus etsivän työn ajatustapaan ja periaatteisiin. (henkilökohtainen tiedonanto 29.4.2014) Periaatteet ovat tässä ensinnäkin siitä syystä, että ne ovat ymmärtääkseni melko harvinaislaatuinen saatavilla yleiskatsaus ammatillisen etsivän työn lähtökohtiin ja toisekseen siksi, että tässä esille tuomani vastaa itselleni etsivää työtä jonkin aikaa tehneenä ja sen vierellä jonkin aikaa kulkeneena syntynyttä käsitystä niistä reunaehdoista, joiden tulisi olla keskeisiä etsivän työn nimellä tehtävässä työssä. Lisää tietoa etsivästä työstä löytyy AMET ry:n sivuilta: <http://www.ametry.fi/> sekä kansainvälisen etsivän työn järjestön Dynamo - international street workers network:n sivuilta: <http://travailderue.org/>

ketä, missä ja milloin. Työskentelyn ympäristöstä huolimatta yhteinen tekijä kaikelle etsivälle työlle tulisi olla asenne ja työskentelyn tapa. (mt. 26)

Asiakkaan reviirin ja yksilöllisen loukkaamattomuuden kunnioittaminen ovat työmuodon tunnusmerkillisiä piirteitä. Ydinperiaate on sekä työn sisällön että työskentelytapojen jatkuvan pohdinnan eettinen vaade. Etsivässä työssä työskennellään ihmisten kanssa, jotka elävät joko marginaalissa tai tilanteissa, jotka altistavat heidät yhteiskunnan valtavirrasta putoamisen riskille. He kokevat usein virallisen palvelujärjestelmän uhkaksi niissä olosuhteissa, joissa he elävät. Työssä pyritään muutosten luomiseen neljällä tasolla, joista kaksi liittyy kohderyhmiin ja kaksi ympäröivään yhteiskuntaan. Kohderyhmien yksilötasolla kyse on riskitietoisuuden lisäämisestä, tuesta ja motivoinnista sekä uskomusten muuttamisesta tietoisuuden lisäämisen kautta. Kohderyhmän tasolla tämä yksilöllinen muutos vaikuttaa myös toisiin yksilöiden välisessä kommunikaatiossa ryhmälle tyypillisistä vaikeuksista ja elämäntilanteista. Laajemman yhteisön tasolla pyrkimys on vaikuttaa kulttuuriin ja normeihin, rikkoa uskomuksia ja tabuja. Yhteiskunnan tasolla pyrkimys on vaikuttaa ilmapiiriin ja asenteisiin, luoda relevanttia tietoa kohderyhmästä, vaikuttaa päätöksentekijöihin ja toimia kohderyhmien tulkkina muille palveluorganisaatioille. (mt. 12, 26–27)

Päävoima yksilötason muutokselle etsivässä työssä on aito mielenkiinto asiakasta kohtaan, hänen arvonsa tunnistaminen ja tämän arvostuksen osoittaminen. Asiakkaan oikeus tehdä omaan elämäänsä vaikuttavat päätökset, kyky riippumattomaan päätöksentekoon ja niiden synnyttämä arvokkuuden tunne ovat etsivän työn keskeisimmät inhimilliset periaatteet: etsiväksi työksi määriteltävässä työssä tulee kiinnittää erityistä huomiota ihmisen itsemääräämisoikeuteen. Marginalisoidut ryhmät eivät ole marginaaleissa sattumalta tai ilman syytä, vaan he usein ilmaisevat olemisellaan ja käytöksellään sellaista, mitä yhteiskunnan valtavirta ei hyväksy tai näe sopivaksi tai oikeaksi. Sosiaalityöhön kohdistuu myös merkittävä paine toimia kontrollimekanismina, jonka tehtävä on muuttaa ja sopeuttaa asiakkaita riippumatta heidän omasta tahdostaan ja näkemyksistään. Hyvinvointipalvelut on usein suunniteltu sisältämään kynnyksiä, joita yksilön pitää ylittää, tai ehtoja, joita heidän pitää täyttää saadakseen etsimänsä palvelut. Etsivän työ pyrkii irtautumaan periaatteillaan ja käytännöllään näistä kontrollimekanismeista ja perustaa työnsä holistiselle kuvalle ihmisestä, ihmisen itsemääräämisoikeuden ja arvokkuuden kunnioittamiselle ilman tällaisia rajoitteita ja ehtoja. (mt. 12, 18) Nämä keskeiset periaatteet ja päämäärät voidaan vakavasti otettuina nähdä etsivän työn radikaaliksi ja viranomaistoiminnan valtavirrasta poikkeavaksi tehtäväksi.

2.2 Nuoriin kohdistuva etsivä työ

Nuorille suunnattu etsivä työ noudattaa samoja yleisempiä yllä mainittuja lähtökohtia kuin muukin etsivä työ. Ammatillisen nuorille suunnatun etsivän työn perustehtävä on etsiä, löytää ja auttaa nuoria, jotka ovat avun tarpeessa, mutta eivät syystä tai toisesta käytä olemassa olevia auttamis- ja palvelujärjestelmiä tai ole tulleet niissä autetuiksi. Tehtävänä on myös täydentää olemassa olevia nuorten palveluja, tiedottaa niistä nuorille, edistää palvelutarjonnan kehittymistä ja tiedottaa toimijoita nuorten tarpeista. (Juvonen, 2009, 156) Työ viedään sellaisille julkisille paikoille, missä nuoret oleskelevat ja viettävät aikaansa. Työn peruseriaatteita ovat sen vapaaehtoisuus nuorille, luottamuksellisuus, kunnioitus ja työntekijöiden vaihtoehtoisuus. Työntekijöiden ammattitaidon tulee olla nuorten vapaasti valittavissa oleva resurssi ja nuorten voidaan olettaa tarttuvan siihen ja kertovan elämästään, tilanteistaan ja vaikeuksistaan vain, jos he voivat luottaa siihen, etteivät heidän kertomansa asiat kulkeudu eteenpäin ilman heidän lupaansa. (Huhtajärvi 2008, 446, 451)

Omassa käsityksessäni ja kokemuksessani etsivä työ tarkoittaa pyrkimystä parantaa näiden, pääosin yhteiskunnan marginaaleissa elävien nuorten voimavaroja, tilanteita ja olemisen ehtoja, vaikutusmahdollisuuksia ja oikeuksia mielekkääseen elämään. Toinen puoli tätä on pyrkimys asiakkaiden voimaannuttamiseen, toinen taas tämän yhteiskunnallisten esteiden poistamiseen. Tämä on hyvin samansuuntaista kuin A.S. Neillin Homer Lanelta saatu oivallus: "Ole nuoren puolella" (Neill 1968, 266–267). Taustalla on humanistinen ihmiskäsitys ja pyrkimys kärsimyksen vähentämiseen. Työntekijän tehtävänä on pyrkiä luomaan luottamuksellisia kontakteja ja auttaa, tukea ja motivoida nuoria löytämään sekä ulkoisia resursseja että omia voimavarojaan heidän elämänsä tavanomaisesti keskimääräistä syvemmissä ongelmassa. (Huhtajärvi 2008, 447) Ongelmien taustalla ei nähdä epäonnistuneita tai huonoja yksilöitä vaan arvokkaita yksilöitä, joita ovat kohdanneet usein vaikeat lähtökohdat, sosiaalisen perinnön noidankehä, turvallisten aikuiskontaktien ja yhteiskunnallisten instituutioiden tuen ja ymmärryksen puute. Etsivässä työssä vastuu kontaktin syntymisen ja syvenemisen mahdollistavasta yhteistyöstä on työntekijällä, joka on ammattilainen, ei hankalaksi leimatulla asiakkaalla. (Hjort 1997, 21, 82)

Ajatustavalle ominaisena voi pitää aiempaa Correlation networkin ohjeistuksen kohderyhmiä kuvaavan käsitteen "*marginalisoitu*" valintaa. Työ koostuu suurelta osin pyrkimyksestä saada kohderyhmän nuorten käytännöllisiä perusoikeuksia toteutumaan resurssien muodossa. Ajatus perusoikeuksien olemassaolosta yhdistettynä tosiasialliseen tarpeeseen työskennellä niiden toteutumiseksi korostaa näkökulmaa, jossa vastuun ja vallan kysymykset joudutaan asettamaan uudelleen ja totutusta poikkeavasti. Etsivä työ pyrkii sosiaalipedagogisella ja kontrollista vapaalla lähestymistavallaan mahdollistamaan yhteyden muilla keinoin vaikeasti tavoitettaviin, marginaaleissa eläviin nuoriin. Työskentelytavan tarkoituksena ei voi olla marginaaleissa elävien nuorten sopeuttaminen yhteiskuntaan, vaan heidän toimintamahdollisuuksiensa parantaminen ja heidän ja yhteiskunnan välisten välien neuvottelemineen. Viestin vieminen palvelujärjestelmän puutteista on keskeinen osa perustehtävää.

Tietysti myöskään näkemykset etsivän työn metodien taustalla olevista periaatteista eivät ole kiistattomia. Näitä metodeja voidaan käyttää keinona pyrkiä voimaannuttamaan riskiryhmäisiä ihmisiä, hankkia tietoa heidän tarpeistaan ja muuntaa palvelujärjestelmiä niihin paremmin vastaamisen suuntaan, tai tapana kamppailla sitä häiriötä vastaan, jonka he aiheuttavat ympäristölleen. Molemmat näkökulmat voidaan yhdistää yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun siitä, tulisiko etsivän työn lähestymistavassa olla kyse syvemmälle ulotetusta yhteiskunnallisesta kontrollista, vaiko yhteiskunnallisen liikkumavaran ja oikeudenmukaisuuden lisäämisestä. Kontrollin näkökulman voi nähdä, kuten itse näen, alentavan marginalisoidun, riskiryhmäiseksi määritellyn yksilön "tuottamattomaksi kansalaiseksi" tai "antisosiaaliseksi" henkilöksi joka on ojennuksen ja valvovan tuen tarpeessa. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden näkökulman yleinen päämäärä on puolestaan pyrkimys yhteiskunnallisen marginaalisuuden ja ulossulkemisen tilan päättämiseen yksilön kunnioittamisen lähtökohdan kautta. Erilaisissa näkemyksissä etsivästä työstä hahmottuvat erilaiset näkökulmat, arvo- ja normimaailmat. (Kloppenburg & Hendriks 2013, 608)

Osallistuin osana Tampereen etsivän työn työryhmää vuoden 2012 aikana etsivän työn pilottikoulutukseen. Tuolloin yhdellä koulutusjaksoista oli luennoimassa eräs maamme pisimmän linjan etsivän nuorisotyön asiantuntijoista, jo Tampereen etsivän nuorisotyön vuosien 1991–1995 projektin toisena kouluttajana toiminut Antti Suppanen. Puhuessaan etsivän työn periaatteista hän tuolloin sanoi: "Etsivän työn tekijän tehtävä on sitoutua *poliittisesti* asiakkaan puolelle". Koska olin ja olen asiassa samoilla linjoilla ja se kiinnosti minua, pyysin häneltä myöhemmin tarkennusta tähän.

Seuraavassa lainauksessa sähköpostiviesti, jossa hän tarkensi asiaa, Koska viestin sisältö on todella merkittävä tässä esiintuomani kannalta, lainaan sitä seuraavassa melko pitkästi (olen lyhentänyt viestiä osittain YK)³:

Yhdyn sosiaalipedagogiikan perusväittämiin siinä, että asiakas on aina kuningas. Hänen subjektisuutensa pitäisi olla jakamaton ja viimekäden vallan kuulua hänelle. ... Systemisen ajattelun mukaan vallan ja vastuun pitäisi olla samassa paikassa. Jollei näin ole, syntyy aina ongelmia.

Tämä on siis peruslähtökohta. Riippumatta asiakkaan iästä tai syrjäytymisen asteesta, vallan tulisi olla aina hänellä. ... katson, että hyvin tehdyn ihmissuhdetyön tehtävänä on pyrkiä poistamaan niitä esteitä joita vallan palauttamisen tiellä on. ... Näistä lähtökohdista seuraa, että asiakas loppupeleissä määrittelee "oman hyvän elämänsä" ja meidän on se vain nieltävä sellaisenaan. Toki meiltä usein kysytään mielipidettä, jolloin voimme sen tietoenkin kertoa, mutta besservisser asenne näissä jutuissa on aika tuhoon tuomittu. ... Ongelmana usein on se, että työntekijän maailmankuva ja ymmärrys on perin keskiluokkainen, mutta asiakkaamme saattavat olla hyvin kaukana marginaalissa. Meidän ammattitaitoomme tulisi kuulua, jos ei nyt ihan asettua asiakkaan asemaan niin ainakin pyrkiä ymmärtämään myös hänen näkökulmansa.

Maailmalla tämä etsivä katutyö tms. on kehittynyt julkisissa tiloissa tehtävänä työnä hyvinkin syrjäytyneiden ihmisten parissa. ... Tämä on ympäristö, johon on asiaa vain kunnioittavalla asenteella ja luottamusta tavoitellen. Muunlainen, esim. kontrollia tai pakkohoitoa tarjoava asenne on ollut työntekijän terveydelle vaarallista. Nyt kun puhutaan suomalaisesta etsivästä työstä, vallankin tämän lakimuutoksen⁴ jälkeen, on pakko todeta, että kontrolli on näkyvä osa. Tällä asenteella ei ainakaan sitä luottamusta saavuteta.

... Kaiken kaikkiaan sos.pedan toisessa ääripäässä on jonkinlainen kansalaiskasvatuksen kaapuun

³ Merkkien käytöstä sen verran, että käyttämissäni lainauksissa on kahta muotoa, joilla lauseiden ja virkkeiden välejä on merkitty, kaksi peräkkäistä pistettä tai kolme peräkkäistä pistettä. Kahta pistettä esiintyy haastatteluotteissa niin, että pisteet ovat kiinni edellisessä sanassa ja se tarkoittaa lauseen jääneen kesken joko ajatustaukona tai toisen puheenvuoron päällittäisenä aloituksena. Kolmea pistettä esiintyy niin, että pisteiden ja sen viereisten sanojen välillä on välilyönti. Tätä puolestaan on myös muissa lainatuissa otteissa ja se tarkoittaa, että otetta on lyhennetty ottamalla sen edestä, keskeltä tai lopusta jotakin pois.

⁴ Kyseessä on vuonna 2010 voimaan astunut "Laki nuorisolain muuttamisesta" (FINLEX® Säädökset alkuperäisinä: 693/2010), jonka myötä on tapahtunut etsivän nuorisotyön valtava laajeneminen maassamme. Tässä laissa määrätään, että viranomaisten on salassapidosta säädetyn estämättä luovutettava alle 25-vuotiaan nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot oman kuntansa etsivälle nuorisotyölle, jos hän arvioi sen tarpeelliseksi. Tällainen kriteeri on muun muassa koulutuksen suunnittelematon keskeyttäminen, joksi katsotaan myös tilanne, jossa nuori päättää aloittamansa opinnot, koska katsoo olevansa väärällä alalla. Etsivän nuorisotyön tekijät ottavat nuoreen yhteyttä näin saamiensa tietojen perusteella. Tähän liittyy periaatteellisia ongelmia sellaisten etsivässä työssä perinteisesti painotettujen arvojen kuten itsemääräämisoikeuden ja yksilön reviirin kunnioittamisen kanssa. Merkittävä ja laatuun ensimmäinen tutkimus, jossa analysoidaan tarkkanäköisesti tämän uuden mallin mukaisia käytäntöjä ja niiden aiheuttamia ristiriitoja etsivän työn otteelle työntekijöiden näkökulmasta, julkaistiin tämän vuoden tammikuussa, ks. Puuronen 2014.

verhoutunut sosiaalistamisen idea. Toinen ääripää lienee se, jossa itse seilaan. Puhutaan vapautuksen pedagogiikasta tai radikaalipedagogiikasta. Tältä osin valintamme on poliittista. Vaikka ”poliittinen sitoutuminen” on punainen vaate (ja nimenomaan punainen) taustaorganisaatioiden viranhaltijalle tai luottamusmiehelle, pitää uskaltaa sanoa, että olemme puolemme valinneet – osattomien puolen.

(Sähköposti YK 14.1.2014)

2.3 Käytännön perspektiivi

Omassa kokemuksessani käytännön etsivä kenttätö on aktiivista pyrkimystä luoda kontakteja kaupunkikeskustassa aikaansa viettäviin nuoriin. Kontaktien saamisen jälkeen niitä pyritään ylläpitämään ja syventämään, samalla kartoittaen yksittäisten nuorten tilanteita ja tarpeita. Tässä vaiheessa tehtävä on tarjota neuvoja, tukea ja ohjausta nuorten käytännöllisiin ongelmiin. Mikäli nuori on halukas yhteistyöhön, hänen kanssaan ryhdytään asiakastyöhön. Asiakastyö etsivässä työssä on oman kokemukseni mukaan pääasiallisesti ammatillista tukityötä ja rinnalla kulkemista sekä usein myös opastamista hyvinvointijärjestelmän viidakoissa. Keskeisiä nuorten käytännöllisten pulmien alueita olivat asumiseen, toimeentulon turvaamiseen ja terveydenhoitoon liittyvät kysymykset. Tässä suhteessa etsivä työ on ohjaava osa olemassa olevaa viranomais- ja palvelujärjestelmää. Tällöin kysymys ulkoisten resurssien ja mahdollisuuksien toteutumisesta todellistuu pääasiallisesti vallitsevien käytäntöjen ja reunaehtojen, hyvinvointi- ja sosiaalipalvelujärjestelmien kynnysten ja kontrollimekanismien puitteissa. Etsivän työn tekijänä koin tämän aseman monesti varsin ristipaineiseksi. Vallitsevat oikeudenmukaisuuden periaatteet ja niihin pohjaavat käytännöt ovat usein varsin kaukana tämän jakson alussa esittämistäni etsivän työn periaatteista. Etsivän työn tekijällä ei tässä suhteessa ole valtaa ja hänen tulee pyrkiä säilyttämään mahdollisimman hyvät yhteistyösuhteet sekä järjestelmän toimijoihin että asiakkaana oleviin nuoriin. Hän seisoo ikään kuin jalka molemmin puolin aitaa, joka on usein varsin korkea.

Oman kokemukseni mukaan keskeisimmät tekijät, jotka edesauttavat rehellisen ja nuorta todella tukevan kontaktin mahdollisuutta etsivässä työssä ovat se, että työ on nuorille todella vapaaehtoista, eikä siihen ei liity kontrollivelvoitetta, eli nuoret voivat todella kieltäytyä kontaktista, eikä heitä etsivässä työssä sanktioida tavasta, jolla he elävät. Toimivat asiakassuhteet voivat perustua vain luottamukseen, joka on mahdotonta saavuttaa, jos työntekijällä on käytössään vallan välineitä

suhteessa nuoriin. (vrt. Pihlaja 1997, 38) Luottamuksellisuus taas tarkoittaa vaitiolovelvollisuutta sen suhteen, mitä nuoret kertovat elämästään. Lastensuojelulain tiukentunut tulkinta ja lastensuojelun toimenpiteiden piirissä olevien alaikäisten määrän valtava kasvu (Harrikari & Hoikkala 2008, 155) ovat oman kokemukseni mukaan osaltaan olleet aiheuttamassa varsin ristiriitaista tilannetta. Käytännön etsivässä katutyössä alaikäisiltä ei useimmiten kuule asioista, jotka voisivat aiheuttaa lastensuojelun väliintulon, mikäli kyseinen alaikäinen nuori ei ole jo lastensuojelun asiakas. Monet nuoret tarvitsisivat tukea ja apua, mutta pelkäävät usein täysin aiheellisesta omien vaikutusmahdollisuuksiensa päättyvän lastensuojelun väliintuloon. Tällainen toimintamallien yksisilmäistynyt paternalismi vaikeuttaa merkittävästi monien nuorten asemaa.

Etsivä työ voi toimia itsenäisenä ja oman arvopohjansa säilyttävänä työmuotona ainoastaan luottamuksen kautta, jolloin vallankäyttö rajojen, ehtojen ja käskyjen asettamisena nuorelle ei voi tulla kysymykseen. Tämä aiheuttaa työssä myös ristiriitoja ja syvällistä problematiikkaa, jota koskeva vastuu on etsivän työn tekijän kannettava. Kuitenkin katson, että mitä enemmän eettinen herkkyyttä, itsemääräämisoikeuden painottaminen ja näistä seuraava työtavan ja lähtökohtien radikaalisuus liudentuu vallitsevan yhteiskunnallisen normiston ylläpitämiseksi ja erityisesti sanktioivaksi kontrolliksi, sitä vähemmän voidaan puhua etsivästä työstä, koska kyseessä on tällöin vain yksi tavanomaisen viranomaistoiminnan jatkeista. Esimerkiksi luottamusta tulee näkemykseni mukaan etsivässä työssä tulkita hyvin tiukasti. Nuorelta kuultua ei kerrota eteenpäin ilman hänen suostumustaan, eikä työntekijä voi toimia asiakkaan selän takana tai hänen tahtonsa vastaisesti vaan ainoastaan yhdessä hänen kanssaan. Asiakkaan kanssa toimiminen voi etsivässä työssä perustua vain hänen itsensä vapaaehtoisesti kertomiin asioihin. Tässä on kysymys koko työotteiden mahdollistavista periaatteista ja ihmiskuvasta. (Pihlaja 1997, 12, 38; Huhtajärvi 2008, 446–447) Ainoan poikkeuksen tästä ovat työmuodon alusta saakka muodostaneet valmisteilla olevat vakavat rikokset, joiden kohdalla ilmoitusvelvollisuus ylittää myös viranomaisen vaitiolovelvollisuuden, Suomessa rikoslain 15. luvun 10 §. (ks. Hjort 1995, 85–87; Kahri (toim.) 2011, 594)

2.4 Tutkijuus ja työntekijyys

Tampereella etsivä nuorisotyö alkoi vuoden 1991 syksyllä nelivuotisena projektina. Yleisenä tavoitteena projektissa oli kehittää uusia työtapoja ja -menetelmiä nuoriso- ja sosiaalitoimen välimaastoon ei-kenenkään-maalle kokeilemalla Norjassa kehitettyä sosiaalisen kenttätönnön mallia

riskioloissa elävien nuorten auttamiseksi.(Pihlaja 1997, 7; Huhtajärvi 2008, 451–452) Kyseessä oli samalla valtakunnallinen kokeiluprojekti, jonka tarkoitus oli testata uuden työmenetelmän soveltuvuutta Suomessa ja siitä tehtiin myös seurantatutkimus (ks. Pihlaja 1997). Kokeilun keskeiset tulokset olivat rohkaisevia: luottamuksellisten kontaktien määrä nuorten ja työntekijöiden välillä lisääntyivät vuosi vuodelta. Huhtajärvi (2008, 453) pitää tämän aikaansaamiselle keskeisenä uuden kontrollivelvoitteesta vapaan normin tuomista työhön. Projekti päättyi vuoden 1995 lopussa ja etsivästä nuorisotyöstä tehtiin Tampereen kaupungin vakiintunut työmuoto. (mt. 454) Vuoden 1997 syksystä eteenpäin siihen asti kuin itse olin töissä, eli kesäkuun 2013 loppuun etsivän työn (nimi muutettiin 2000) tiimissä oli kenttätyöpari neljällä alueella.

Oma historiani Etsivän työn ja Tampereen keskustan kentän kanssa alkoi loppuvuodesta 2008. Olin muuttanut Tampereelle kaksituhattaluvun alussa ja kuljin useita vuosia keskustorilta lähevällä bussilla tuolloiseen asuinpaikkaani. Näiden vuosien aikana havaitsin, että keskustorin vilkasliikenteisestä kasvottomuudesta erottui säännöllisesti aikaansa viettävää nuorisoa. Aika ajoin paikallislehti kirjoitti paikan levottomuudesta. Havaintojeni pohjalta aloin ajatella, että näillä nuorilla on omanlaisensa, erottuva tapa olla ja omanlaisensa sosiaalinen pienoismaailma, mahdollisesti eräänlainen katukulttuuri. Tämä kiinnosti minua ja päätin yrittää tehdä kandidaatin tutkielmani näistä nuorista. Ensin olin joitakin kertoja keskustorilla yksinäni iltaisin, mutta tämä ei vaikuttanut vievän minua eteenpäin: olin paikalla aikoina, jolloin nuoria ei juuri näkynyt ja arat yritykseni ottaa kontaktia heihin eivät ottaneet tuulta alleen. Kuulin kandidaatintyöni ohjaajalta etsivästä työstä ja otin yhteyttä sen lähiesimieheen. Hän neuvoi minut ottamaan yhteyttä keskusta-alueen työpariin. Kävin tapaamassa heitä ja sain heiltä luvan olla mukana heidän kenttätyöiltoinaan, perjantaisin ja lauantaisin.

Kandidaatintyöni kenttäjakso sijoittui aikavälille 14.11.2008–13.3.2009. Sain tältä pohjalta tehtyä aineistonkeruun työtäni varten. Vaikka tällainen kenttähavainnointi on melko aikaa vievää, olin turhautuneen tietoinen siitä, että se aineisto, jonka tuolloin sain kerättyä, oli vain pieni pintaraapaisu siihen sosiaaliseen maailmaan ja toimintakulttuuriin, jonka äärellä olin. Tietoisena siitä, että näköalaani tähän ilmiökenttään olisi mahdollista huomattavasti sekä syventää että laajentaa, päätin vuoden 2009 loppupuolella jatkaa aineiston keräämistä pro gradu-tutkielmaani varten. Seuraavan vuoden aikana minulle selvisi se vaikeus, jonka aineistonkeruun hallitsemattomuus jatkuvasti muuttuvalla, elävällä alueella aiheuttaa, samoin kuin se, että etnografiseen otteeseen perustuva kenttätyö vaatii hyvin pitkää ja kärsivällistä paneutumista, jotta tutkijan ja tutkittavien välinen luottamus

ja kunnioitus voisi syntyä. Keskustan kentällä oli käynnissä paitsi sukupolvenvaihdos, myös alueen selkeä väliaikainen hiljentyminen. Aiemmin alueella runsaasti aikaansa viettäneet nuoret olivat siirtyneet toisiin kuvioihin ja Etsivä työ oli luomassa kontaktia uusiin nuoriin, enkä päässyt kevään 2010 aikana kuin hyvään alkuun kontaktissa näihin nuoriin. Juuri kun kontaktini alkoivat toukokuun loppupuolella syventyä, jouduin poistumaan kentältä harjoitteluni vuoksi. Ote kenttäpäiväkirjasta:

21.5.2010... Tulemme Rosendahlin rantaan hieman ennen puoltayötä, siinä X:n poikaporukka, Z,... ja W, osa selvin päin, W ottamassa kaljaa. Juttelemme niitä näitä hetken, sitten W pyytää minut sivummalle. Menemme istumaan rinteeseen, poltamme tupakkaa, W kertoo juuri päättyneestä luokkaretkestä, kyselen koulusta, jossa ei tosiaan viihdy. Kertoo juoneensa luokkaretkellä ja muutenkin viime aikoina paljon:

YK: Onks sulla ihan vaan et sä haluat olla kännissä, vai onks siin jotain..

W: En mä tiiä..sit vaan...kun on selvin päin niin on jotenkin sellanen vähän ankee..

YK: ..masentunu?

W: Nno, snadisti, snadisti masentunu fiilis. Mut sit kun vähän juo, niin on taas ihan ok..

... must sä vaikutat jotenkin, et sä oikeesti ymmärrät nuoria.

YK: Oho, kiitos. Niin, no siis mullahan ei oo mitään virallista asemaa täs, mä oon vaan katselemassa...

Tämä oli itselleni viimeinen kenttäilta tuona keväänä ja samanlaiseen läpimurtoon en enää saman nuoren kanssa päässyt. Tämä kokemus osoitti itselleni selkeästi sen, kuinka haurasta etnografinen työskentely on: mikään yksittäinen mahdollisuus ei toistu samanlaisena. Palasin kenttätöön pariin syksyllä, mutta tällöin oli tapahtunut jälleen merkittäviä muutoksia kentässä. Keskustorin McDonalds, etsivän työn keskusta-alueen entisen työntekijän sanoin "kaupungin suosituin nuorisotila", paloi 14.5.2010 ja tämä vaikutti kesän mentyä nuorten suhteen hiljenemässä olleeseen kaupungin keskustaan kuin ämpäri vettä hiillockseen. Oma tilanteeni oli melko vaikea: olemassa olleet kontaktini eivät olleet syventyneet niin paljon, että etnografiset haastattelut olisivat vielä olleet mahdollisia ja itse kentällä nuoriso liikkui hyvin satunnaisesti, ei säännöllisesti. Etsivän työn keskusta-alueen toinen työntekijä lähti syksyn kuluessa virkavapaalle ja minulle tarjottiin tällöin määräaikaista viransijaisuutta alkaen tammikuusta 2011. Asiaa harkittuani päätin tarttua tilaisuuteen.

Töihin pääseminen mahdollisti tämän tutkielman tekemisen, mutta mikään oikotie onneen se ei tässä suhteessa ollut. Tässä vaiheessa huomasin selkeästi, että osa nuorista otti minuun etäisyyttä suhteessa aiempaan. Minun piti kyetä ansaitsemaan luottamus työntekijänä suhteessa moniin minulle jo aiemmin tuttuihin nuoriin. Tämä luottamus syntyy pääasiallisesti vasta sen jälkeen, kun on työntekijänä kyennyt auttamaan nuorta jossakin tämän käytännöllisessä ongelmassa. Kesti vielä vuoden päivät, ennen kuin olin vaiheessa, jossa nuorten haastatteluihin pyytäminen tuntui luontevalta.

Kenttäkontaktien luominen edellyttää etsivän työn tekijältä itsensä sosiaalista alttiiksi laittamista, heittäytymistä. Etsivän kenttätöön tekijä on kadulla ikään kuin jatkuvalla koeajalla: hän on työntekijä, mutta hänellä ei ole virallista statusta, johon hän voisi turvautua, vaan hänen asemansa perustuu itsensä todistamiseen elävässä käytännössä. Hänen tehtävänsä on ottaa kontaktia ja pyrkiä tutustumaan alueensa nuoriin, mutta tässä hän voi onnistua vain herättämällä ja ansaitsemalla nuorten luottamuksen. Tämä vaatii oikeanlaista aktiivisuutta, tilanteisiin tarttumisen ja kunnioittavan välimatkan antamisen yhdistelmää, kärsivällisyyttä, aitoa mielenkiintoa, herkkää tilanteiden lukemista ja torjuttuksi tulemisen kestämistä lannistumatta.

Kenttätöön alkupuoli oli minulle hyvin haastavaa ja itselläni oli kontaktinoton opettelussa todella paljon arkuudesta poisoppimista. Tältä kannalta se, että olin päässyt tutkijana kentälle etsivän työn siivellä, oli itse asiassa huono asia. En ollut joutunut luomaan itse tyhjältä pöydältä kenttäkontaktejani, vaan olin voinut olla suhteellisen passiivisesti, koska kokeneiden kenttätöntekijöiden laajan kontaktiverkoston ja tietovarannon kautta kontakteja ja tietoa tuli kuin itsestään. Tässä mielessä etsivä katutyö oli minulle se koulu, jonka kautta aloin nähdä, kuinka valtava ponnistus etnografisen kenttätutkimuksen tekeminen tyhjältä pöydältä on (vrt. Anderson 1978, ix–x, 7–17). Samalla aloin ymmärtää myös sen, minkä takia katuetnografioissa avainhenkilöillä on kentälle pääsyn kannalta niin keskeinen asema. Mikäli avainhenkilöä ei ole valmiiksi olemassa, sellainen pitää saada, jotta voi päästä kenttään sisälle. (Perälä 2011, 41–43, Whyte 1993, 288–307) Tässä mielessä etsivä työ oli minun avainhenkilöni ja töihin pääseminen etnografisen kenttätöyöskentelyn kontaktien ottamisen opetteluun alku.

Aloittaessani työt vuoden 2011 alussa keskustan kenttä oli varsin hiljainen. Keskeisellä Koskikeskukseen ilmaantui todella suuri määrä uusia, iältään kohderyhmän alarajan pinnassa olevia

nuoria, mutta kun vartijat ja poliisi puuttuivat aktiivisella otteella joukon alkoholinkäyttöön, hekin katosivat näköpiiristä. Tällöin kenttä hiljeni entisestään, ennen paikalla aikaansa viettäneet nuoret olivat taasen paikalla satunnaisesti ja uusien nuorisoryhmien suhteen oli käynnissä suhteellinen katkos.

Erityiselle koetukselle kenttätöntekijän kyvyt ja kestävyys tulevat kokemukseni mukaan tilanteissa, joissa kentällä tapahtuu välikuolema, kuten keskustassa kokemukseni mukaan tapahtui syksyn 2011 ja loppukevään 2012 välillä, ja koko katukontaktiverkosto pitää luoda uudestaan tyhjältä pöydältä. Keskustorin McDonald's avattiin palon jälkeen uudestaan vapunaattona 30.4.2012 ja nuorison ajanviettopaikkana keskustori syntyi jälleen välittömään kukoistukseen. Tätä ilmiötä pohtii keskustaluonnetyöntekijä kevästä 2006–2010 syksyyn tehnyt työntekijä seuraavasti:

Et2: Aa, no se on, se vaikuttaa tosi paljon, se Mäkkäri sen niinku polttopiste on, oli jo silloin, sehän on niinkun yks, sehän oli niinku nuorisotila, sehän oli niinku kaupungin suosituin nuorisotila silloin ja meiän oli siis sillain, et me istuttiin tosi paljon, muistat varmaan itekin kuinka paljon, Mäkkärillä ja miten hyviä kontakteja ja keskusteluja siellä luotiin ja välillä se oli niin uuvuttavaa, ettei voinu mennä Mäkkiin pitää kahvitaukoo, vaan piti lähteä jonnekin toimistolle tai Subiin tai jonnekin, et saatiin hengähdystauko siitä niin, kun sekin on aika raskasta jos paahtaa neljä tuntii siinä nuorten kanssa jutellen ja yrität sillain oikeesti pysyä jollain tavalla kartalla siinä. Et sehän oli niinku hiton hyvä paikka meille, tehä siinä töitä ja päästä sitten tietysti lämmitteleen ja näin. Mutta kyllä se varmaan vaikuttaa ... Et niinku ei mua sillain yhtään yllätä, jos tää meininki on menny siihen takasin.

(Haast. YK Et2)

Kykyjäni katutyöntekijänä pääsin koettelemaan kantapään kautta todella vasta tällöin. Näkemykseni mukaan kyse kadulla tehtävässä kenttätöissä on ennen kaikkea kontaktiverkoston luomisesta. Tavallisesti avainhenkilöitä ovat sosiaalisesti taitavat ja rohkeat, uteliaat nuoret, jotka ovat tämän takia usein myös nuorten ryhmittymien sosiaalisessa keskiössä. Kun luonteva kontakti muutamaan nuoreen saadaan vähitellen syntymään, helpottuu kontaktin ottaminen sekä työntekijöille suhteessa toisiin nuoriin, että muille nuorille suhteessa työntekijöihin. Tällainen ns. positiivinen kierre on olennaisesti ja syvällisesti sosiaalinen ilmiö, jonka kokemisesta muodostuu etsivän kenttätöntekijän jatkuvaa harjoitusta vaativa varsinainen kontaktin ottamisen taito, joka on pääasiallisesti itseluottamusta, luontevuutta ja uskallusta, jotka syntyvät elävästä suhteesta kadun kenttään. (vrt. Mikkonen et al. 2007, 29–31)

Yhteen sovittamatonta ristiriitaa etsivän työn tekijyyden ja etnografisen tutkijuuden välillä en näe. Molemmissa on keskeisellä sijalla samansuuntainen pyrkimys havainnoida ja tuntea työn kohteena oleva kenttä ja ihmiset mahdollisimman hyvin sekä pyrkimys ymmärtää heidän elämänsä ja tilanteitaan. Yhtäläisyydet urbaanin etnografian ja etsivän työn välillä ovat itse asiassa jopa metodologisesti vanhaa ja syvää perua. Pidän pitkän aikaa kenttä -käsitteen yhtäläisyyttä etnografiassa ja etsivässä työssä mielenkiintoisena sattumana. Tosiasiassa koko kenttätöön ajatus etsivään työhön on saatu alun perin Chicagon koulukunnan sosiologien 1930-luvun sosiaaliantropologiasta. (Hjort 1995, 48) Huolimatta näkemuksestäni, että etnografisen tutkijuuden ja etsivän työn tekijyyden välillä ei ole merkittäviä ristiriitoja, niiden kenttätöön samanaikainen tekeminen on hyvin vaikeaa, jos ei mahdotonta. Tähän pidän syynä sitä, että molemmat alueet vaativat täyden työpanoksen todella edetäkseen.

Tässä tulevat esille erot tutkijan ja etsivän työn tekijän näkökulmien painottumisessa. Etsivässä työssä riskiryhmiin painottuvana työmuotona, joka pyrkii tukemiseen ja käytännöllisissä pulmissa auttamiseen korostuu ongelma- ja ratkaisukeskeisyys. Näitä voi pitää toisilleen vastakkaisina näkökantoina, mutta itse näen ne saman asian kahtena puolena, joista painottuu käytännön toiminnassa kullakin hetkellä toinen. Molemmat kuitenkin sisältyvät samaan tilanteeseen. Pyrkimys ymmärtää nuorten kulttuurista merkityksenantoa – etnografisen tutkimuksen perinteinen keskiö (Sherman Heyl 2007, 369) – on tärkeä etsivän työn tekijän ammattitaitoon kuuluva osa-alue, mutta se ei painotu työssä *sinällään*. Työssä painottuu sen sijaan tämän merkityksenannon subjektin ja yhteiskunnallisten reunaehtojen *suhteen* käytännöllinen neuvottelemineen. Etnografisessa kenttätöössä etsivän työn kenttätöön ulkopuolella tapahtuva asiakkaiden tapaamisiin ja palveluihin ohjaamiseen keskittyvä käytännöllinen puoli jää näkemättä. Tämän puolen näkeminen ja kokeminen työntekijänä oli ilman muuta rikkaus myös tutkielman taustana, mutta ainakin itselleni samalla työhön liittyvä rajaus, jonka samanaikaisuutta tutkimuksen tekemisen kanssa en kokenut mahdolliseksi. Tältä kannalta haastattelut – joista hieman myöhemmin lisää – toimivat kanavana, jonka kautta pääsin keskittymään nuorten alakulttuurisen merkityksenannon ja siihen liittyvän kokemuksellisuuden alueelle *sinällään*.

Toinen keskeinen puoli etsivän työn tekijyyden ja tutkijuuden mahdollisia ristiriitoja on kysymys arvolähtökohdista ja niihin liittyvästä puolueellisuudesta. Sen valossa, mitä olen tuonut esille

kannattamastani näkemyksestä liittyen etsivän työn lähtökohtiin ja periaatteisiin, on selvää, että katson työn tekemiselle keskeiseksi marginalisoitujen ryhmien asian ajamisen ja että näkökantani ei ole yhteiskunnallisesti arvovapaa. Tämänkään en katso muodostavan ristiriitaa tutkijuudelle. Tämä johtuu siitä, että en usko arvoista vapaan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen mahdollisuuteen. Howard S. Becker (1967) käsitteli aihetta kuuluisassa virkaanastujaispuheessaan "Whose side are we on?" tullessaan Society for the study of social problems:n puheenjohtajaksi. Hän korostaa sitä, että tutkittaessa yhteiskuntaa ja ihmistä ei ole mahdollista olla arvovapaa ja tämän takia tietty määrä puolueellisuutta on väistämätöntä. Täydemmän kuvan saamiseksi yhteiskunnasta tutkijan tulisi hänen mukaansa valita tietoisesti enemmän yhteiskunnallisesti alistettujen ihmisten kuin vallassa olevien näkökulma. Pääasiallinen syy tähän valintaan on se, että uskottavuus ja oikeus tulla kuulluksi ovat jakautuneet yhteiskunnassa epätasa-arvoisesti. Koska vallassa olevien ihmisten näkemykset nauttivat yleensä huomattavasti suurempaa uskottavuutta ja kuuluvuutta, meillä on enemmän opittavaa altavastaajilta. (Becker 1967, 242–247; Galliher 1995, 169)

Beckerin mukaan tutkijalla siis sekä väistämättä on, että myös tulisi olla arvosidonnaisuuksia. Puolella olemisen tosiasia on väistämätön ja kysymys onkin siitä, tekeekö tämä vääristymä tehdystä tutkimuksesta hyödytöntä. (Becker 1967, 247; Hammersley & Atkinson 1995, 73) Tämä tarkoittaa ymmärtääkseni sitä, ettei tutkimuksen pääasia voi olla jokin muu tietoinen agenda ja sen ajaminen kuin kiinnostus tutkittavaa ilmiökenttää kohtaan. Etnografisessa kenttätyöskentelyssä korostuu se, että tutkijalla pitää olla paitsi aitoa mielenkiintoa, myös todellista kunnioitusta tutkimiaan ihmisiä ja heidän ainutlaatuisia kulttuurisia muotojaan kohtaan. Tähän sisältyvä myötämielisyys on ainoa tapa luoda luottamukseen pohjaavia tutkimussuhteita, joka on puolestaan ainoa mahdollinen tapa, jolla voidaan saada tietoa informanttien kokemuksista elämäkentillä, jotka ovat merkittävältä osin yleisesti hyväksytyin vastaisia ja juuri tästä syystä marginalisoituja. Tämä vastaa jotakuinkin Galliherin argumenttia, että kunnioitus on välttämätöntä poikkeavien kulttuuristen tai alakulttuuristen muotojen huolelliselle ja vääristymättömälle kuvaamiselle (1995, 169). Asian voi siis nähdä myös niin, että arvolähtökohdan myötämielinen vinouma on etnografisen tutkimuksen tekemisen ehto.

3. Menetelmä, aineisto ja tutkimuskysymykset

3.1 Etnografisesta menetelmästä

Tämä tutkielman menetelmänä olen käyttänyt etnografiaa. Tämän syyt palautuvat haluun päästä kirjastosta tarkastelemaan sen ulkopuolisen käytännön maailmaa, joka kiinnosti minua tutkimuksellisesti sekä lähestymistapana että aiheena. Katuethnografiseksi kutsuttu tutkimusperinne tuntui istuvan tähän kiinnostukseen kuin nenä päähän. Alkaessani hankkia tietoa tutkimusperinteestä havaitsin, että monet sen merkkiteoksista käsittelivät kadunkulmakulttuureita (ks. Whyte 1993; Anderson 1978). Itse olin puolestaan kiinnostunut tekemään tuolloista kandidaatintutkielmaani Tampereen keskustorilla iltaisin hengailevasta nuorisosta. Tuolloin vuoden 2008 lopulla sain yhteyden etsivään työhön ja pääsin heidän kauttaan tälle kentälle, jolloin kävi ilmeiseksi, että heidän kohderyhmäänsä olivat riskiryhmän nuoret.

Etnografiaa urbaanin kaupunkitutkimuksen menetelmänä oli puolestaan sen alusta saakka käytetty tutkittaessa marginalisoituja ja poikkeavia ihmisryhmiä. (Perälä 2011, 39) Etnografinen kaupunkitutkimuksen perinne palautuu 1920-luvun Chicagoon. Kyseessä on aika, jona Chicagon yliopistolla vaikuttivat sellaiset empiirisen sosiologian tärkeinä pioneereina pidetyt henkilöt kuin Robert Park ja Ernest Burgess (Bulmer 1984, xv), jotka ohjasivat muiden muassa sellaisia etnografisen tutkimuksen merkkipaaluina pidettyjä monografioita kuin Nels Andersonin ”Hobo” vuodelta 1923 ja Clifford Shawn ”The Jack-roller: a delinquent boys own story” (mt. 3–4, 89, 107). Nämä molemmat ovat oman työni historiallisina edeltäjinä sillä tavalla merkittäviä, että niissä tutkimuksellinen katse on suunnattu yhteiskunnan varjopuolella, Andersonin työssä kodittomien maankiertäjien kulttuuriin ja Shawn työssä pienrikollisen nuoren elämään. (mt. 98–99, 106–107)

Etnografinen tutkimusmuoto on sukua antropologiselle kenttätutkimukselle, se tapahtuu samalla tavoin sosiaalisen todellisuuden luonnollisissa olosuhteissa ja perustuu pitkäaikaiseen fyysiseen läsnäoloon kentällä. Kentän käsite viittaa sekä tutkittuun yhteisöön että sen ympäristöön, painopisteen ollessa yhteisössä. (Rantala 2006, 217–218; Perälä 2011, 39) Etnografiassa on kysymys kokeilemalla oppimisesta ja sen ensimmäisenä tavoitteena onkin päästä sisälle tutkittuun yhteisöön eli kenttään. Etnografian pääasiallisimpia tietolähteitä ovat kentällä tapahtuva havainnointi sekä keskustelut ja

haastattelut. (Perälä 2011, 39) Aineistonkeruu on melko strukturoimatonta, ennalta määräämätöntä, eikä tietojen analyysi tavallisimmin perustu valmiisiin luokituksiin. Mahdollisimman luotettavan tiedon suodattamisessa korostuu tutkijan vastuu. (mt. 39, Harvey 1987, 49) Kuten aiemmin mainitsin, etnografinen työskentely on hyvin haurasta ja herkkää myös tutkijasta riippumattomille häiriöille. Kentälle pääsemisessä mikään ei ole varmaa ja tutkijan asema kentällä on usein varsin epävakaa (Tolonen & Palmu 2007, 89).

Suomalaisessa kontekstissa omaa aihepiiriäni sivuavia etnografioita on tehty muutama. Näistä tahdon tässä erikseen mainita ensinnäkin Leena Louhivuoren (1988) sivulaudaturtyön suomalaiseen ja vertailevaan kansanrunoudentutkimukseen "Koskelan pojat. Tutkimus jengikulttuurista." Louhivuori hahmottaa ansiokkaasti lähiön nuorten jengin toimintakulttuuria. Erityisen mielenkiintoinen ja harvinainen lisä tutkimus on sosio-ekonomisesti hyvin vaatimattomissa olosuhteissa elävien poikien omasta ympäristöstään ammentamien toimintamahdollisuuksien ja niiden pohjalta muodostamien merkityksmaailmoiden tarkkana kuvauksena. (Louhivuori 1988, 41–47 48–50, 95–105) Toisena tulee Heli Vaarasan (2004) väitöskirja "Kaaharipoikia ja rappioromantiikkaa. Tutkimus erään kaahailukulttuurin elämänilosta ja tuhoisuudesta." Vaarasan työssä on puolestaan piirretty mielenkiintoinen kuva laittomia kortteliralalleja ajavien poikien kulttuurin eri aspekteista, joissa korostuu rämäpäisyys kuskina, alakulttuurinen kilvoittelu ja dekadenssin ihannoiti. (2004, 37–40, 46, 64–69) Kolmas merkittävän laaja tutkimus on jälleen hieman toisenlaista kulttuuria kuvaava Jussi Perälän (2011) "Miksi lehmät pitää tappaa? Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä." Perälä puolestaan käsittelee hyvin monipuolisesti huumemaailman arkipäivää, sen sisäisiä suhteita, merkityksenantoja ja toimintaa sekä huumemarkkinoiden rakennetta. (2011, 28–30, 54–169)

Perinteinen etnografia oli sitä, että tutkija meni jos mahdollista yksin sellaisen kulttuurin pariin, joka oli hänelle ja hänen edustamalleen akateemiselle traditiolle suhteellisen vieras ja kulttuurisesti (alun perin myös maantieteellisesti) suhteellisen kaukainen. Perusmallina tällaiselle yksinäiselle sankarille voi nähdä Bronislaw Malinovskin yksinään Trobriandsaarilla kieltä opettelemassa (Grönfors 1985, 18). Esimerkiksi William Foote Whyte teki varmaankin katuethnografian tunnetuimman klassikon, tutkimuksensa "Street Corner Society" 1936–40 muuttamalla kolmeksi ja puoleksi vuodeksi asumaan tutkimalleen alueelle Bostonin pohjoisosassa (1993 xi, 294 – 354). Tällöin tutkijalla ei ole apunaan ja esteenään instituution suoma suojaa senkään vertaa, kuin tutkijalla, jonka käynnit kentällä ovat

säännöllisiä. Tosin myöhemmin tämä raja ei ole ollut mitenkään välttämätön etnografialle: esimerkiksi Paul Willisin "Koulun penkiltä palkkatyöhön" (1984) on puoliksi kouluun sijoittuva instituutio-etnografia.

Oma etnografinen kenttätöskentelyni sijoittui sen alusta saakka etsivän työn kontekstiin, jossa muodostin työntekijöiden avulla kontaktia heidän luomaansa suhdeverkostoon. Tässä mielessä olen kulkenut rinnallani eräänlainen rakenne alusta saakka. Tätä voi pitää rajoitteena etnografiselle työskentelylle ja joiltain osin se sitä onkin. Kenttätöskentelystäni puuttuvat ne elementit, joihin viitataan ääri työskentelynä ja jossa tutkija on ollut mukana seuraamassa laitonta toimintaa (Perälä 2011, 40). Tältä kannalta katsottuna kyseessä onkin rajoite. Tosin tähän liittyy toinen puoli etsivän työn rinnalla ja tekijänä kulkemista, joka kompensoi näitä rajoitteita. Aiemmin mainitsemani palveluohjaamisen ja asiakastapaamisten puoli on alue, jolla saa huomattavan paljon konkreettista tietoa nuorten elämänkenttien tapahtumista. Tapasin nuoria kadulla, asiakastapaamisissa toimistolla tai kodeissa, vankiloissa, oikeudenkäynneissä ja luin työntekijän ominaisuudessa erilaisia dokumentteja, kuten tukipäätöksiä, haasteita, rangaistusajan suunnitelmia, ulosoton kirjeitä. Tämä kaikki yhdistettynä tietämykseen, jonka sain toisaalta etsivän työn tekijöiden kautta sekä etsivän työn kenttäpäiväkirjoista ja asiakassuunnitelmista, on vakuuttanut minut siitä, että olen omassa tutkielmassani tekemisissä todellisen elämänkentän ja siihen liittyvän problematiikan kanssa. En koe tarvetta ylikorostaa oman työni etnografista puhtautta ja kenties sitä tulisikin kutsua puolietnografiaksi, koska olen saanut kulkea puoliksi etsivän työn työmuodon rattailla. On kuitenkin perusteltuja syitä katsoa, että etsivä katutyö, tavalla jolla sitä Tampereella kaupungin etsivän työn yksikössä harjoitetaan, mahdollistaa sellaisen näköalan nuorten katukulttuuriseen miljööseen, joka lähenee etnografisen tutkimusperinteen ideaaleja.

Etnografisen tutkimuksen teon merkittävimpiä tutkimuseettisiä kysymyksiä on se, että tutkimus ei saa aiheuttaa vaaraa tai vahinkoa sen tekoon osallistuneille informanteille. (Perälä 2011, 40) Kaikki yksilöivät tunnistetiedot on tekstistä joko poistettu tai muutettu. Toinen keskeinen periaate on se, että informanttien tulee tietää tulevansa tarkkailluksi tai haatatelluksi tutkimuksen osana (Hammersley & Atkinson 1995, 264). Tämän periaatteen toteuttaminen helpottui merkittävästi ajan myötä suorien kontaktien lisääntymisen kautta. Esitellessäni itseni kentällä tai nuorten kysyessä kentällä minusta vastasin aina suoraan, mitä olin tekemässä. Saman tavan omaksui tuolloinen kenttätöpari, jonka matkassa olin ja aivan samalla tavoin toimin työntekijäroolini suhteen ollessani

myöhemmin etsivän työn tekijänä. Koska tutkimukseni kenttätyön tekeminen rajautui ajalle ennen kuin aloitin etsivän työn tekijänä, tästä ei aiheutunut kaksoisroolin ristiriitaa.

3.2 Aineisto

Tutkielmani aineisto koostuu ensinnäkin omista kenttäpäiväkirjoistani, joita kirjoitin pro gradu - tutkielmaani varten vuoden 2009 lopusta vuoden 2010 loppuun. Toisekseen sain tutkimusluvut Tampereen kaupungilta etsivän työn keskustan alueen aineistoihin vuoden 2011 kevään loppuun saakka, jonka jälkeiset aineistot siirrettiin suljettuun järjestelmään. Toimintakertomuksia ja -suunnitelmia tässä aineistossa on vuoden 2003 lopusta saakka. Kenttäpäiväkirja-aineisto alkaa vuodesta 2007 ja jatkuu siis kevään 2011 loppuun saakka. Kuten ymmärtää saattaa, tämän aineiston määrä on valtava.

Oman erityisen mielenkiintoni lähteenä ovat olleet kenttäpäiväkirjat, joita olen käyttänyt hyvin laajalti pohja-aineistona. Aiemmin mainitsemani ongelmakeskeisyys toisaalta mahdollisti sen, että tämän kautta oli mahdollista hahmottaa laajasti ja pitkältä ajalta nuorten elämässä ilmenneitä erilaisia rikonnan muotoja ja muuta problematiikkaa. Toisaalta taas itselleni selkeni tätä kautta se, että kulttuurisen merkityksenannon tasolle sukeltamiseksi oli tarpeen tehdä myös haastatteluja. Kenttäpäiväkirja-aineistoa luin läpi uudelleen ja uudelleen ja teemoittelin keskeisiä alueita: elämäntilanteita, sosiaalisuuden kuvauksia, kertomuksia oikeudenkäynneistä, päihteitä, väkivaltaa, rikoksia ja rikkeitä. Tämä toimi pohjana niiden alueiden hahmottamisessa, joiden pohjalta myöhemmin teemoittelin haastattelujen aiheita.

3.2.1 Haastattelut

Kaikki haastattelut tein ollessani etsivässä työssä töissä, loppuvuoden 2011 ja loppuvuoden 2012 välisenä aikana.

3.2.2 Työntekijähaastattelut

Työntekijähaastatteluja aineistossani on kaksi, molemmat kestoltaan noin tunnin. Molemmat haastattelut ovat työntekijöiltä, jotka olivat olleet useita vuosia keskustassa kenttätyöntekijöinä. Näiden haastattelujen avulla oli mahdollista hahmottaa yleisempää kuvaa nuorison liikehinnästä keskustan alueella. Lisäksi sain niiden avulla oiettua omia väärinkäsityksiäni ja yksinkertaistuksiani. Erityisen tärkeää tämä oli oman etsivän työn tekijyyteni aikana muodostuneen käsityksen vertailukohtana. Näistä haastatteluista sain vahvaa kokemuksen tuomaan näkemykseen perustuvaa tastoitusta, joka auttoi minua paitsi tutkijana myös työntekijänä hahmottamaan keskustan nuorisokentän moni-ilmeisyyttä.

3.2.3 Nuorten haastattelut

Työn kautta myös solmin ne kontaktit, joihin tekemäni nuorten haastattelut perustuvat. Kaikki haastattelemiä nuoret olen tavannut ensimmäiset kerrat ollessani vielä tutkijan ominaisuudessa keskustan työparin kanssa keskustorilla. Varsinainen analyysini käsittelee melkein pä kokonaisuudessaan näitä haastatteluja. Ne siis mahdollistivat tämän tutkielman tekemisen tässä muodossa. Etsivän työn tekijänä sain mahdollisuuden tutustua paremmin näihin erittäin ystävällisiin nuoriin, jotka suostuivat haastateltaviksi, jolloin sain myös paremmin tutustua heidän mielenkiintoisiin elämäntaloihinsa. Ilman näiden haastattelujen mahdollisuutta tällainen tutkielma olisi vaatinut varsin erilaisen kenttätyön.

Tekemiäni nuorten haastatteluja on yhteensä viisi, kukin kestoltaan noin tunnin. Haastateltujen nuorten ikähaitari oli haastattelun hetkellä 19–25 vuotta. Kaksi nuorista oli maahanmuuttajataustaisia, yksi haastatelluista oli tyttö. Yksi oli ylioppilas ja yhdellä oli ammattitutkinto, loput olivat peruskoulun käyneitä. Haastatellut ovat tulleet Tampereen keskustan nuorten katupiireihin kaikki eri reittejä, osin samoina ja osin eri aikoina vuosien 2003–2008 välillä. He ovat olleet tuona aikana osin samoissa ryhmissä, mutta ne toiminnalliset alaryhmät, joita myöhemmin kuvailen, ovat kaikki eri ryhmiä. Yhden haastatteluista tein vankilassa (prosessi, jonka läpi viemiseen lupahakemuksineen kannattaa varata aikaa) ja kaikki muut etsivän työn toimistolla.

Valintaperusteina haastattelulle pidin sitä, että koin kontaktin nuoreen olevan hyvä ja luottamuksellinen ja että tiesin nuoren olleen kiinteästi osallisena keskustan nuorten katukulttuurissa ja myös myöhemmin kuvaamissani alakulttuureissa. Tämä tarkoitti pitkäaikaisia kontakteja näihin nuoriin kenttätyön ja etsivän työn tekemisen kautta. Katson tekemieni haastatteluiden täyttävän osapuilleen etnografisen haastattelun tiukan määritelmän (Tolonen & Palmu, 2007, 91, 110) sellaisena, kuin Sherman Heyl sen esittää. Hänen mukaansa etnografinen haastattelu tarkoittaa haastattelua projekteissa, joissa tutkijat ovat luoneet kunnioitukseen ja jatkuvuuteen perustuvia tutkimussuhteita haastateltaviin ja joissa heidän välinsä ovat riittävän hyvät aitoon näkemysten vaihtoon haastateltujen kanssa. Haastatteluissa tulee olla riittävästi sekä aikaa että avoimuutta, jotta haastatellut voivat tietoisesti tarkastella niitä merkityksiä, joita he asettavat oman maailmansa tapahtumille. (2007, 369–370) Osapuilleen tarkoittaa itselleni sitä, että osa haastatelluista selkeästi jännitti nauhoitettua tilannetta, joku oli hyvällä tuulella, toinen huonolla (samat asiat koskevat totta kai itseäni) ja jonkun kanssa tutkimus- ja työntekijäsuhde oli avoimempi ja varauksettomampi kuin toisen. Etnografiassa haastattelemisen on kenttätyön tavoin elävä vuorovaikutuksellinen prosessi, jossa asiat sujuvat moninaisista syistä toisinaan paremmin ja toisinaan heikommin.

Oma tapani noudattaa etnografisen tutkimustyöskentelyn eettisiä vaatimuksia haastatteluiden suhteen oli se, että sovin suullisesti oikeudesta käyttää haastattelumateriaaleja. Kullakin nuorella oli oikeus myöhemmin missä vaiheessa hyvänsä kieltää minua käyttämästä haastatteluaineistona. Näin ei yhdenkään haastattelun kohdalla käynyt. Tämä suulliseen sopimiseen luottaminen perustuu kohdallani vakaumukseen, jonka mukaan kirjallista sopimista tarvitaan lähtökohtaiseen epäluottamukseen perustuvassa tilanteessa. Tämän takia allekirjoituksen vaatiminen haastattelutilanteessa materiaalien käyttöoikeuden takaamiseksi on näkemyseni mukaan kaiultaan melko pahaenteistä, hieman kuin avioeropykäliden tutkimista vihkitilaisuudessa.

Haastatteluissa käsiteltiin nuorten tuleamista keskusta-alueelle viettämään aikaansa, suhdetta alueen nuorten yhteisöihin, heidän kokemuksiinsa niissä ja niistä sekä yleisemmin ajalta, jonka he viettivät kiinteästi osallisina keskustan alueen katukulttuuriin ja alakulttuureihin. Minulla oli haastatteluja varten löyhä kysymysrunko, jonka olin laatinut kirjallisuuden ja kenttätyön herättämien kysymysten pohjalta ja jota käytin pyrkien soveltamaan sitä sen mukaan, miten haastattelu kunkin nuoren kanssa eteni. Runko ja painotukset muuttuivat hieman myös itse haastatteluprosessissa saadun kokemuksen

myötä. Haastattelut katson etnografisen kenttätutkimuksen osaksi ja jatkeeksi, jonka avulla oli mahdollista tarkentaa, laajentaa ja syventää kuvaa käsittelemästäni kulttuurisesta maastosta. (Tolonen & Palmu, 2007, 90) Sain niiden avulla todella merkittävää perspektiiviä haastateltujen omien kokemusten, näkemysten ja merkitysten tasoon, joka on etnografioille yleisemminkin keskeistä pyrittäessä ymmärtämään tällaisia maastoja. (vrt. Galliher, 1995, 171; Sherman Heyl, 2001, 369–370)

Haastattelut ensiksi tietysti litteroin. Tämän jälkeen aloin lukemaan ja kuuntelemaan niitä läpi, kirjoittaen samalla huomioitani ylös. Keskeisin vaihe haastattelujen analyysissä oli teemoittelu ja samankaltaisten asioiden ottaminen ylös, vertailu keskenään ja jälleen teemoittelu. Aloin hahmottaa kokemusten limittäisyyksiä sellaisilla alueilla kuin ryhmän merkitys, kokemus rikonnan muodoista, jännityksen hakeminen, solidaarisuus ja suhde ryhmän ulkopuolisiin. Erityistä huomiota kiinnitin jaettuihin, yhteisiin ja samansuuntaisiin kokemuksiin ja niiden vähitaiseen kertautumiseen aineistossa. Tätä vaihetta, jossa laadullisen tutkimuksen aineisto alkaa toistaa tunnettuja tietoja, on kutsuttu niin sanotun tutkimuksen saturaatiopisteen saavuttamiseksi. (Vaaranen 2004, 151) Katson, että oman tutkielmani aineistonkeruussa pääsin tämän pisteen alkuun. Haastattelut avasivat itselleni ovet sellaisille alueille ja niihin liittyneille samansuuntaisille kokemuksille ja merkityksille, joita ei muilla keinoin olisi voinut samalla tavoin päästä läheltä näkemään.

3.3 Tutkimuskysymykset

Onko perusteltua määritellä tutkimani nuorten ryhmät käänneisnormatiivisiksi alakulttuureiksi?

Minkälainen on alakulttuurisen kokemuksen luonne ja jaettu merkitysmaailma?

Millä tavalla näistä heijastuu yhteiskuntasuhde?

4. Teoria

4.1 Alakulttuuriteorian juuret

Alakulttuurien tutkimus ja niihin liittyvä teorianmuodostus juontavat juurensa 1920-luvun Yhdysvaltoihin, Chicagon koulukunnan urbaaniin etnografiseen tutkimukseen. Chicagon sosiologeille alakulttuurien tai tuolloisen termistön mukaan yhteiskunnallisen poikkeavuuden tutkimus ei ollut erityisen kiinnostuksen kohde. Kyse oli tutkittavan yhteiskunnallisen ilmiökentän osasta, jonka korostumiselle tutkimuksessa oli varsin käytännölliset, toisaalta yhteiskunnan turvattomamman päädyn näkyvyyteen ja tavoitettavuuteen ja toisaalta tutkimuksen rahoitukseen liittyvät syynsä. Chicagon koulun tutkijat eivät myöskään luoneet aihetta koskevaa yleisempää ja yhtenäisempää teoriaa. (Downes & Rock 1988, 59–67, 69–75, Bulmer 1984, 3) Ensimmäinen, joka käytti systemaattisesti kulttuurin ja alakulttuurin käsitteitä nuorten pienrikollisen⁵ toiminnan selittämisessä oli Albert Cohen (Downes & Rock 1988, 140) vuonna 1955 teoksessaan "Delinquent boys" (1967). Cohenin kriminologinen alakulttuuriteoria oli tärkeä teoreettinen vaikutte myös myöhemmän birminghamilaisen kulttuurintutkimuksen taustalla (Hoikkala, 1989, 33). Viittaan käyttämälläni alakulttuurin käsitteellä hyvin samankaltaisiin nuorten ryhmiin, kuin ne joita Cohen kuvaa ja käyttämäni kulttuurin ja kulttuurisen määritelmät ovat puolestaan kulttuurintutkimuksen perua, joten aloitan käsittelemällä Cohenin alkuperäistä alakulttuuriteoriaa. Erityistä hänen työssään on se, että hän on havainnut ja avannut käsitteellisesti alakulttuurisen norminrikonnan tyypillistä luonnetta ja pyrkinyt selittämään sen ominaislaatua yhteiskunnallisella viitekehyksellä.

Tyypillistä pienrikollisten nuorisojengien alakulttuurille oli Cohenin mukaan se, että rikollisen toiminnan päämuodoilla, kuten varastelulla ja ajoneuvojen luvattomalla haltuunotolla ei niinkään tavoiteltu hyötyä kuin huvia. Myös muille tyypillisille rikkomuksille, kuten vandalismille ja vetelehtimiselle, eli luvattomalle oleskelulle, luonteenomaista oli ilo sääntöjen rikkomisesta ja pahennuksen aiheuttamisesta sinänsä. Instrumentaalisuuden vastaista oli myös monipuolisuus ja kekseliäisyys rikonnan muodoissa. Keskeistä ryhmien toiminnalle oli pahanilkisyys, aktiivinen

⁵ Käsite "delinquent" käännetään normaalisti "rikolliseksi". Käännös on kuitenkin säilyttäen alkuperäistä merkitystä vääristävä. Se on epätarkka sikäli että englannin kielen "delinquency" ja "delinquent" viittaavat pienrikollisuuteen ja sen harjoittajaan. Samalla käsite on useimmiten yhteydessä "juvenile delinquent" tarkoittaen tällöin nuorisorikollista ja on lyhyemmässäkin muodossa tavallisesti synonyyminen sen kanssa, jolloin sen tarkempi merkitys olisi jotakuinkin "nuori pienrikollinen". On tärkeää pitää mielessä että tämä on Cohenin käyttämän käsitteen viitekehys. Vrt. Cohen 1967, 24–25.

vallitsevien normien ja toisten oikeuksien halventaminen, pilkkaaminen, uhmaaminen ja vastustus. Tämä oli jengien nuorille rohkeuden osoittamisen, kunnian ja syvän tyydytyksen aluetta. Ominaista toiminnan muodoille oli lyhytjänteinen hedonismi, impulsiivinen suunnittelemattomuus ja spontaani hetkeen tarttuminen, jolle pidemmän ajan hyötyjen tai haittojen harkinta oli perin vierasta. Keskeisellä sijalla oli myös ryhmäautonomia. Ulkoapäin tulleet pakotteet hylättiin ja suhteet ryhmien ulkopuolisiin olivat välinpitämättömiä, kapinallisia tai vihamielisiä, mutta ryhmien sisäiset suhteet olivat vahvan solidaarisia ja sitovia. (Cohen 1967, 25–31, 184–187)

”Voitonriemuinen vihamielisyys” ympäröivän yhteiskunnan normeja kohtaan oli jengien nuorille perustava tunnesävy. Cohenin tulkinta erityisesti alakulttuurisesta tässä on käänteinen arvojärjestys: ”Pienrikollinen alakulttuuri ottaa norminsa laajemmalla kulttuurilta mutta kääntää ne pääläelleen. Nuorisorikollisen toiminta on hänen alakulttuurinsa standardien mukaan oikeaa *juuri koska* se rikkoo laajemman kulttuurin normeja.” (mts. 28, kursiivi YK) Alakulttuurin käänteiset standardit ovat siis Cohenin mukaan suorassa yhteydessä yhteiskunnan normeihin niiden nimenomaisena ja tarkoitushakuisena rikontana. Tämä on hänelle keskeinen havainto ilmiön tulkinnan kannalta.

Mihin tällaisten alakulttuuristen standardien synty siis juontaa juurensa? Keskeisellä sijalla Cohenin analyysissä ovat keskiluokkaisten ja työväenluokkaisten normistojen erot. Puhuessaan keskiluokan ja työväenluokan kulttuurien eroista Cohen ei tarkoita että kyse olisi tarkkarajaisista ja kulttuurisesti homogeenisistä ryhmistä. Kyse on kulttuurisista luonteenpiirteistä, joiden perusteella työväenluokkainen ja keskiluokkainen kulttuurinen miljöö kasvuympäristöinä ovat karkeassa tilastollisessa mielessä erotettavissa toisistaan. (mts. 94)

Keskiluokkaista normistoa ja sen mukaisia odotuksia, joita Cohen kutsuu ”maallistuneeksi versioksi protestanttisesta etiikasta” hän listaa seuraavasti:

1. Kunnianhimo on hyve, sen puuttuminen on vika ja merkki poikkeavuudesta. Tämä tarkoittaa halua saavuttaa vaikeasti tavoitettavia pitkän tähtäimen päämääriä. Hyvän vanhemman tulee rohkaista lapsessaan päättäväistä pyrkimystä menestyä ja olla joku.
2. Yksilöllisen vastuullisuuden etiikka. Neuvokkuus, itseluottamus ja haluttomuus tukea muihin ovat arvostettuja ominaisuuksia. Vaikka avuliaisuus on hyve, velvollisuus on pitää ensisijaisesti huolta omasta itsestään ja pyrkimyksestä päämääriinsä.

3. Kykyjen kehittämisen ja kykyä ja ponnistelua vaativien näkyvien saavutusten suuri arvostus. Erinomaisia suorituksia kaikkienensa, mutta erityisesti suorituksia ja taitoja joilla on mahdollisesti taloudellista tai ammatillista arvoa, kiitetään ja palkitaan.
4. Maailmallinen asketismi, kyky ja valmius lykätä ja alistaa välittömät nautinnot pitkän tähtäimen päämäärien hyväksi. Ahkeruus, ponnistelu ja säästäväisyys ovat myös ihailtavia sinänsä.
5. Rationaalisuus ennakkoinnin, suunnitelmallisuuden, ajankäytön hallinnan ja tehokkuuden mielessä on arvostettua. Vastahakoisuus asettua sattuman varaan.
6. Hienostuneiden tapojen, kohteliaisuuden ja miellyttävyyden palkitseminen ja rohkaiseminen. Tietyn puhutavan ja elekielen hallinta on arvokasta ja arvostettua.
7. Fyysisen aggressiivisuuden ja väkivallan kontrolli. Nämä hankaloittaisivat hyviä suhteita mahdollisimman moniin ihmisiin ja rikkoisivat ei-henkilökohtaisen, älyllisten, teknisten ja sosiaalisten taitojen maksimointiin perustuvan kilpailun järjestystä vastaan.
8. Vapaa-ajan rationaalinen käyttö. Kehittävien harrastusten ja toimien tulee hallita vapaa-aikaa.
9. Omaisuuden kunnioitus. Tähän kuuluu sekä omistusoikeuksien että omaisuuden sinänsä merkityksen korostaminen.

(mts. 88–93)

Työväenluokasta, erityisesti sen alimmilta, vähiten arvostetuilta ja taloudellisesti turvattomimmilta, tasoilta lähtöisin olevan nuoren lähiympäristöä luonnehti Cohenin mukaan luultavimmin hyvin toisenlainen arvo- ja asennekehys. Tätä hän kuvailee seuraavasti: työnteon ja tulotason tavoitteet asettuivat suhteessa totuttuun elintasoon eivätkä yhteiskunnallista nousua silmälläpitäen. Hyödyllisten taitojen hankinnalla ei ollut tässä arvokehikossa keskeistä sijaa. Merkittävin ero oli keskinäisyyden etiikka yksilöllisen vastuullisuuden sijaan: toisiin tukeutumista primääriryhmätasolla pidettiin luonnollisena ja tähän liittyi vastaavasti velvollisuus jakaa omastaan muiden tarvitessa apua. Tämä tarjosi tietyn tason aineellista suojaa ja oli ristiriidassa eteenpäin pyrkivän oman edun ensisijaisuuden kanssa. Yleisesti ottaen muodollisilla hyvillä suhteilla primääriryhmän ulkopuolelle ei ollut tärkeää asemaa. Työväenluokkainen henkilö oli todennäköisesti spontaanimpi, emotionaalisesti pidäkkeettömämpi, ilmaisi suorasukaisemmin esimerkiksi aggressionsa eikä omaksunut kovin helposti sosiaalisia rooleja joihin ei pohjimmiltaan samaistunut. Hyvän vaikutuksen tekemisellä toisiin ja sen säätelämällä käytösnormistolla ei ollut hänen maailmassaan vahvaa kaikupohjaa. (mts. 95–97)

Sosiaaliin suhteisiin liittyvän etiikan ja käytösnormiston lisäksi myös vanhempien ja ympäristön odotukset suhteessa ajankäyttöön ja tavoitteisiin poikkesivat Cohenin mukaan toisistaan. Siinä missä keskiluokkaisen lapsen vanhemmat suosivat ohjattua harrastustoimintaa, säännöllisiä aikatauluja ja järjestelmällistä tavoitteisiin pyrkimistä, työväenluokkaisen lapsen kasvuympäristö oli todennäköisesti paljon vähemmän säännöstelty. Työväenluokkaisen lapsen kasvussa vertaisryhmällä oli keskeisempi sija kuin vanhempien valvotulla ohjauksella. Keskiluokalle tyypillinen normisto sai todennäköisemmin aikaan tunteen siitä, että vanhempien hyväksyntä pitää ansaita ja tätä kautta vahvemman emotionaalisen riippuvuuden heidän odotuksistaan. (mts. 97–101)

Keskeinen instituutio, jonka kautta eri luokkien eriarvoinen asema ilmeni nuorten maailmassa, oli Cohenin mukaan koulu. Tämä johtui koulun asemasta paikkana, jossa kaikkien sosiaalisten ryhmien lapset ja nuoret kilpailivat statuksesta keskiluokkaisten kriteerien pohjalta: keskiluokkaisen normiston mukaista kunnianhimoa ja sen mukaisiin odotuksiin sopeutumista palkittiin. Demokraattisessa järjestelmässä, jonka toiminnan pohjalla oli uskomus meritokraattisesti yksilöiden kilpailun kautta toteutuvaan oikeudenmukaisuuteen, lapsia verrattiin ikäisiinsä näiden kriteerien pohjalta.

Luokkataustasta huolimatta jokaisella oli suhde tähän arvostuskehikkoon, sillä paitsi koulumenestys, myös yhteiskunnallinen arvonanto ja menestys olivat pitkälti kiinni sen onnistuneesta sisäistämisestä ja sen mukaisesta toiminnasta. Kyse oli niiden ihmisten normeista, joiden asema ja toiminta määrittivät yhteiskunnallisen arvostuksen periaatteet. Yhdysvaltalainen yhteiskunta- ja koulutusjärjestelmä pyrki saamaan lapsissa aikaan tällaisen arvojärjestelmän mukaista käytöstä ja arvioi heidän onnistumistaan ja epäonnistumistaan sen kautta. Ongelmallisuus oli siinä, että samoja kriteerejä sovellettiin kaikkiin lapsiin huolimatta siitä, millä tavalla heidän taustansa vaikutti mahdollisuuksiin sopeutua näihin standardeihin. Työväenluokkaisella lapsella oli koulussa huomattavasti todennäköisemmin ongelmia, sillä hän oli suhteellisesti vähemmän tottunut tarkkaan järjestykseen, vähemmän kiinnostunut intellektuaalisista saavutuksista, eikä hänen kotinsa vahvistanut sopeutumista koulun vaatimuksiin. Tämä tarkoitti myös huomattavasti heikompia lähtökohtia todennäköisyyteen menestyä koulun mittapuilla. (mts. 84–85, 87, 112–113, 115)

Siinä missä keski- ja työväenluokkaisen arvomaailman täydellinen erottuminen toisistaan on ideaalityypistä, Cohen pitää paljon todennäköisempänä että paitsi koulun, myös yleisemmän yhteiskunnassa vallitsevan kulttuurisen arvojärjestyksen, amerikkalaisen unelman, vuoksi työväenluokkaiseen statukseen liittyi perustavia ristiriitoja. Tämä tarkoittaa että työväenluokkainen

nuori, jonka status oli keskiluokkaisin kriteerein alhainen, kohtasi yhteiskunnallisessa viitekehyksessä aitoja sopeutumiso ongelmia, joihin hänellä oli tarve löytää jonkinlainen ratkaisu. Pienikollinen alakulttuuri, joka oli leimallisesti työväenluokkaisten poikien ja nuorten miesten kulttuuria, oli yksi mahdollinen vastaus tällaiseen tilanteeseen. Kyse oli sellaisten statuskriteerien omaksumisesta, jotka olivat vastaus samansuuntaisten sopeutumisen ongelmien kanssa kamppaileville nuorille. Alakulttuurinen vastaus tarjosi jäsenilleen tunteen heidän merkityksensä ja arvonsa tunnustamisesta tilanteessa jossa ne olivat laajemman kulttuurin tasolla kyseenalaistettuja. (mts. 65–66, 124, 127–129)

Cohen jäljittää pienrikollisen alakulttuurin vetovoimaa siihen, että kyseinen alakulttuuri pyrki ratkaisemaan statusongelman tekemättä kompromisseja. Siihen ei liittynyt oman alemmuuden ja yhteiskunnallisen menestyksen mittapuiden hyväksyntää, vaan se teki käänteisten normiensä kautta sopeutumisesta halveksittavaa ja kunniallisena pidettyjen arvojen loukkaamisesta ja rikkomisesta kunnioitettavaa. Samalla se oli ratkaisuna huomattavan suoraviivainen, sillä aggressio kohdistettiin suoraan statusturhauman lähteeseen, keskiluokkaiseen normistoon. Cohen piti tätä vain ryhmälle mahdollisena ratkaisuna. Vahvasti rikontaan perustuva ratkaisu toimi voimakkaan sisäviiteryhmän avulla ja herätti ulkopuolisissa luultavimmin pelkoa ja vihamielisyyttä. Tätä kautta hahmottuu myös alakulttuurisen ratkaisun luonne. Se on välittömästi emotionaalisesti tyydyttävä ratkaisu, mutta sen hinta on kova. (mts. 130–137)

Cohenin kirjan keskeisimmäksi loppupäätelmäksi meritokraattisen kilpailuyhteiskunnan ristiriidoista jää nähdäkseni seuraava: "Täsmällisemmin sanottuna tulkintamme mukaan ne sopeutumisen ongelmat, joihin pienrikollinen alakulttuuri pyrkii vastaamaan, määrittyvät osaksi juuri niistä arvoista käsin, joita kunniallinen yhteiskunta pitää kaikkein korkeimpina. *Sama arvojärjestelmä, sovellettuna lapsiin jotka ovat eri tavalla varustettuja sen kohtaamiseen, edesauttaa sekä rikollisuuden että kunniallisuuden syntyä.*" (mts. 137, kursiivi YK) Cohenin menestymiseen tähtäävän normiston kuvauksella on selkeästi omaa aikaansa ja paikkaansa yleisempää kuvausvoimaa yksilökeskeisen, keskiluokkaiseen hegemoniaan pohjaavan (kuten nyky-Suomi, ks. Lehtonen & Koivunen 2010, 234–241, 243–247) kilpailuyhteiskunnan menestyvän subjektin objektiivisina ehtoina.

Alakulttuurien sosiologiset kuvaukset ovat alusta saakka kiinnittäneet huomion niille ominaiseen "sopeutumattomuuteen" ja "epänormatiivisuuteen", niiden erilaisuuteen, eroavuuteen ja

poikkeavuuteen yleisesti hyväksytyyn mielessä. Chicagon koulun sosiologit olivat jo 1920-luvulta saakka pitäneet kiinni väitteestä, ettei alakulttuurinen poikkeavuus ole yksilöllisen patologian kysymys tai yksilön kieltäytymistä yhteiskunnallisista käytännöistä ja moraalista. Sen sijaan he tarkastelivat alakulttuurista sopeutumattomuutta tai erilaisuutta sosiaalisen kuulumisen, liittymisen ja yhteyden kysymyksenä. (Gelder 2007, 4)

Myös Cohen analysoi aihettaan suhdekäsitteiden kautta. Hänen käyttämänsä kulttuurin, alakulttuurin, normistojen ja statuksen käsitteet sijoittuvat yhteiskunnallisten ja sosiaalisten suhteiden maastoon. Yksilön toiminta ei hänellä esiinny irrallaan laajemmasta ympäristöstä, lähiympäristöstä ja ryhmästä, vaan tulee ymmärrettäväksi ainoastaan niiden osana. Sopeutumattomuus ei hänellä ole huonosti sopeutumista tai itse asiassa sopeutumattomuutta lainkaan, vaan uudelleen sopeutumista. Se ei ole myöskään epänormatiivisuutta kuin rajatusta näkökulmasta. Yhteiskunnan vallitsevien normien ja päämäärien hylkääminen ei hänelle tarkoita sitä, että nämä ryhmät olisivat vailla normeja ja päämääriä. Kyse on samankaltaisia vallitseviin normeihin sopeutumisen vaikeuksia kohdanneiden nuorten vuorovaikutuksen kautta syntyvästä sopeutumisesta heidän kohtaamaansa tilanteeseen erilaisen normien logiikan kautta. (ks. Gelder 2007, 42)

4.2 Birmingham, kulturalismi, kulttuurin käsite ja hegemonia

Siinä missä Cohenin alakulttuuriteoria oli pohjaltaan kriminologinen, varsinaisen sosiologisen kulttuurintutkimuksen alakulttuuriteoreettinen keskiö löytyy 70-luvun Britanniasta, Birminghamin yliopiston kulttuurintutkimuksen keskuksessa⁶ tehdystä tutkimuksesta. (Hoikkala 1989, 25.)

Keskeisessä asemassa kulturalistisessa analyysissä oli kulttuuri- käsitteen ja -teorian kehittäminen, kulttuurisosiologinen lähestymistapa. Yksikön yhteinen hanke oli kehittää ei-reduktionistista

⁶ Center for Contemporary Cultural Studies, lyhenne usein CCCS tai lyhyesti CS, "cultural studies". Suuntausta kutsutaan usein myös kulturalismiksi, jota nimitystä tulen sen käytännöllisyyden vuoksi jatkossa käyttämään. Kyseessä on professori Richard Hoggartin 1964 perustama tutkimuskeskus, joka voidaan katsoa kulttuurintutkimuksen syntysijaksi. Hoggart toimi keskuksen ensimmäisenä johtajana ja häntä seurasi johdossa vuosien 1970–1979 välillä Stuart Hall (ks. Koivisto et al. 1992, 7; Hall 1992a, 11–15), jonka kaudelle seuraavassa esittelemäni kulturalistinen suuntaus pääosin ajoittuu. Lukijan tulee ottaa huomioon, että tuona aikana keskuksessa tehty tutkimus ei muodostanut yhtä koulukuntaa - että tämän osion puitteissa tuon esille sen, minkä itse katson tarpeelliseksi. (ks. Hall 1992d, 377–378)

materialistista teoriaa kulttuurista, ja sen yhteiskunnallisista ja sosiaalisista muodoista.⁷ (Ehrnrooth 1988, 178) Clarke et al. (1986, 10) määrittelevät tätä kulttuurin käsitettä seuraavasti: "Kulttuurin ymmärrämme viittaavan sille tasolle, jolla ryhmät kehittävät toisistaan erottuvia elämänmalleja ja antavat ilmaisullisen muodon yhteiskunnalliselle, sosiaaliselle ja aineelliselle elämäkokemukselleen. Kulttuuri on se tapa, ne muodot, joissa ryhmät käsittelevät yhteiskunnallisen, sosiaalisen ja aineellisen olemassaolonsa raaka-aineita. ... Ryhmän tai luokan kulttuuri on sen omaleimainen ja erottuva 'elämäntapa'; sen instituutioissa, sosiaalisissa suhteissa, uskomusjärjestelmissä, tavoissa ja käytännöissä, aineellisen elämän tavoissa ja esineiden käytössä ruumiillistuvat merkitykset, arvot ja käsitykset."

Ehrnroothin tiivistyksen mukaan "kulttuuri on sosiaalisen (ja yhteiskunnallisen, YK) elämän symbolinen järjestys". (Ehrnrooth 1988, 179) Itselleni kulttuuri tässä mielessä tarkoittaa sitä, että tietyllä muodolla on aina merkityksellinen sisältö ja tämä elämäntavan ulkoinen hahmo ilmaisee siis aina jonkinlaista asennetta, arvoa tai muuta sisäistä merkitystä. Lisäksi tämä muodossa ilmauksensa saava sisällön tyyppi vastaa aina tietyssä, konkreettisessa tilanteessa, sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa järjestyksessä, asemassa ja paikassa elämiseen. Willis (1978, 2) kirjoittaa tästä: "Kulttuuri ei näin ollen tarkoita suhdetta ... rajattuun tai hienostuneeseen. Pidän kulttuurista kokemusta olennaisesti jaettuna materiaalisena kokemuksena. Se ei synny sen enempää yksilöllisten taipumusten moninaisuudesta kuin valtavan sosiaalisen järjestyksen eriytymisestä alaspäin. Se syntyy suorasta osallisuudesta jokapäiväiseen maailmaan." (vrt. Lehtonen & Koivunen 2011, 16–21)

Yhteiskunnallisten ehtojen ja kulttuurin raaka-aineiden kautta tullaan siihen, että tietyn yhteiskunnan sisällä kulttuurit ovat paitsi osallisia osittain samoista aineellisista ja historiallisista olosuhteista ja täten jossain määrin jaettuja, myös jakaantuneita. Samoin kuin eri yhteiskuntaluokat ja ryhmät ovat tuotantosuhteiden, vaurauden ja yhteiskunnallisen vallan kautta eriarvoisissa asemissa suhteessa toisiinsa, myös kulttuureilla on erilaisia arvoasteita kulttuurisen vallan, hallinnan ja alisteisuuden asteikoilla. "Yhteiskuntaa hallitsevien ryhmien määritelmät maailmasta, 'merkitysten kartastot', nauttivat suurinta painoarvoa ja vaikutusvaltaa, niillä on suurin legitimizeetti. Maailmaa tavataan

⁷ Koska englannin "social" tarkoittaa sekä yhteiskunnallista että sosiaalista tai välimuotoa, "yhteiskunnallisesti sosiaalista" tai "sosiaalisesti yhteiskunnallista" on käsitteen kääntäminen paikka paikoin melko vaikeaa. Tässä kohtaa päädyin lisäämään Ehrnroothin käännökseen "yhteiskunnallisen". Pyrkimys "kulttuurin", "sosiaalisen" ja "yhteiskunnallisen" kaltaisten ajatteluamme keskeisesti rakenteistavien käsitteiden historiallisuuden näkemiseen ja niiden uudelleenmäärittelyyn oli Richard Hoggartin ja Raymond Williamsin alulle paneman kulttuurintutkimuksen tärkeimpiä lähtökohtia (ks. Hall 1992e, 63–74.) Mielenkiintoista analyysia tämänkaltaisista peruskäsitteistä katso Williams (1988, 23–87).

luokitella ja järjestää sellaisten käsitteiden ja rakenteiden kautta, jotka ilmaisevat suorimmin kyseisen yhteiskunnan valtaapitävien eturyhmien asemaa, hegemoniaa.” (Clarke et al. 1986, 11)

Hegemonisessa valtakäsityksessä hallitseva, legitiimi kulttuuri rakentuu kamppailuprosessissa yhteiskunnallisen muodostuman ylivallasta. Hegemonia ei ole koskaan pelkästään ideologista, sillä sen perustana on tiettyjen yhteiskunnallisten ryhmittymien ylivalta taloudellisen toiminnan ratkaisevassa keskuksessa. Keskeistä sille on kuitenkin juuri legitimaatio, kulttuurinen kamppailuprosessi, joka ”merkitsee ideologisia, uskonnollisia, filosofisia, poliittisia ja juridisia kiistoja, joiden konkreettisuuden mittana on se, missä määrin ne saavat ihmiset vakuuttuneiksi ja aiheuttavat siirtymistä olemassa olevissa yhteiskunnallisissa voimissa” (Gramsci, 1982, 61–62). Hallitseva kulttuuri pyrkii luomaan, määrittämään, saattamaan voimaan ja pitämään yllä tiettyjä käsitystapoja ja niiden mukaisia käytäntöjä useilla eri yhteiskunnallisen elämän alueilla. Näillä pyritään samanaikaisesti muokkaamaan, hävittämään, heikentämään ja purkamaan yhdenlaisia yhteiskunnallisia järjestyksiä ja luomaan, vahvistamaan, saattamaan valtaan ja vakiinnuttamaan toisenlaisia järjestyksiä. (Wyn & White 1997, 74; Hall 1992c, 348–351)

Siinä määrin kuin näistä käsitystavoista ja käytännöistä tulee niiden luonnolliseksi, hyväksyttäväksi tai väistämättömäksi kokemuksen kautta osa vallitsevaa arkiymmärrystä, hallitsevien ja etuoikeutettujen – menestyneimpien – luokkien etujen kanssa yhdensuuntaiset käsitykset alkavat hallita yhteiskunnallista todellisuutta sen järjestämisperiaatteina. Kysymys on kulttuurin sisäisestä vapaaehtoiseen suostumukseen perustuvasta vallankäytön rakenteesta. Siinä hallinta toteutuu voittoina kamppailuissa käsitystavoista, arvoista, normeista, hyväksyttävistä ja toivottavista pyrkimyksistä. Hegemonia tarkoittaa kykyä muokata ja määrittää näitä koskevaa arkiymmärrystä ja sen kautta yhteiskunnallisten mahdollisuuksien avaruutta ja elämäkäytäntöjä. (Lehtonen & Koivunen, 2010, 236 – 237, 244–245; Wyn & White, 1997, 74; Hall 1992c, 351)

Myöhäismoderneissa liberaalidemokraattisissa kapitalistisissa yhteiskunnissa tämä on tarpeellista, jotta hallinnalle voidaan tuottaa oikeutus, legitimitteetti ja vapaaehtoinen suostumus hallittavien taholta. Hegemonisesti hallitseva ideologia on aina sisäisesti monimutkainen kokonaisuus, jonka voima piilee sen ristiriitaisessa yhtenäisyydessä, kyvyssä artikuloida eli niveltää yhteen rationaalisesti ajatellen logiikan vastaisesti keskenään sovittamattomia aineksia, olla samanaikaisesti esimerkiksi *sekä*

taantumuksellinen *että* edistyksellinen. Hegemonia ei voi koskaan olla staattista, vaan sitä on jatkuvasti uusinnettava: "Muut kulttuuriset asetelmat eivät ole ainoastaan alisteisia tälle hallitsevalle järjestykselle: ne asettuvat kamppailuun sen kanssa, pyrkivät muuntamaan, neuvottelemaan, vastustamaan ja jopa kumoamaan sen hallintaa, *hegemoniaa*. Luokkien välinen taistelu aineellisesta ja yhteiskunnallisesta elämästä omaksuu täten aina 'kulttuurisesta vallasta' käytävän jatkuvan kamppailun muodon." (Clarke et al. 1986, 12, , Hall 1992b, 34–42, Hall 1992c, 348, Lehtonen & Koivunen 2011, 21–31)

Yhteiskunnallista elämää voidaan hahmottaa kahdella akselilla, vertikaalisella ja horisontaalisella. Vertikaalinen taso tarkoittaa kunkin luokan tai ryhmän sijaintia kulttuurisen vallan akselilla, sen suhdetta hegemoniseen kulttuuriseen arvoasteikkoon ja instituutioihin. Kyseessä on ensisijaisesti yhteiskunnallisten asemien (siis luokan tai sosio-ekonomisen aseman) kautta määrittyvä sijainti ja siihen liittyvä yhteiskunnallinen kokemus. Horisontaalinen akseli puolestaan tarkoittaa ryhmän sijaintia sosiaalisessa ympäristössään, vertikaalisesti samantasoisten ryhmien suhteen, käytännöllisen arkiympäristön tasoa ja siihen liittyvää sosiaalista kokemusta. Virallisten instituutioiden toiminnan ja käytännön taso, samoin kuin yhteiskunnallisen elon epävirallinen sosiaalisen ja kulttuurisen käytännön taso ovat suhteessa toisiinsa ja monin osin riippuvaisia toisistaan. Samalla kuitenkin yhteiskunnan eri kentät ja tasot ovat *myös suhteellisen autonomisia ja erillisiä*, kullakin alueella vallitsee omanlaisensa toimintalogiikka. (Clarke et al. 1986, 39–45)

4.3 Nuoriso, nuorisokulttuuri, alakulttuuri

Yleisemmän yhteiskuntaa koskevan teoreettisen viitekehyksen ollessa kulturalismissa tämä, sen varsinainen alakulttuuriteoria ja -tutkimus keskittyi työväenluokkaisten, siis vertikaalisen akselin alemmissa ja alisteisemmissa asemassa olevien nuorten alakulttuureihin. Näkemys yhteiskunnasta ristiriitojen ja hallinnasta käytävän välittyneen kulttuurisen kamppailun kenttänä on se laajempi viitekehys, jonka kautta kulturalismissa lähdettiin tutkimaan nuorisokulttuuria, erityisesti alakulttuureita omanlaisinaan elämäntapoina.

Kulturalistinen alakulttuurien määrittely tarkoitti nimenomaan työväenluokkaisten nuorten näkyviä ja kuuluvia, katujulkisia ja poikkeavia, modien, skinien tai tedien kaltaisten ryhmien kulttuureja. Ne vertautuivat nuorisokulttuurisina muotoina toisaalta valtakulttuuriin, jossa kitka normaaliyhteiskuntaan

ei näyttänyt olevan tärkeällä sijalla ja toisaalta vastakulttuureihin, boheemeihin ja poliittisesti radikaaleihin nuorten liikkeisiin, jotka olivat ensisijassa keskiluokkalähtöisiä ja omalla tavallaan paremmin sopeutuneita, rakentavampia. (Hoikkala 1989, 31, 34) Eroa on kiteytetty sillä, että alakulttuureissa keskeistä on ekspressiivisyys, vastakulttuureissa puolestaan instrumentaalisuus, eli ensimmäisissä ”tekeminen tekemisen vuoksi” ja toisissa ”tekeminen asian vuoksi”. Alakulttuureissa artikuloidut yhteiskunnalliset kannanotot olivat harvinaisia, eivätkä ryhmien toiminnan keskiössä, kun taas vastakulttuurit useimmiten keskittivät toimintansa näihin. (Lähteenmaa 2000, 37; Lähteenmaa 1991, 257) Ero tuo esille alakulttuurien aggressiivisemmän ja toiminta-orientoituneemman kapinoinnin, jota kulturalismissa oli pyrkimys selvittää.

Horisontaalisessa yhteiskunnallisessa mielessä ala- ja vastakulttuurit olivat poikkeuksellisia ja vain eräs mahdollinen työväen- tai keskiluokkainen nuorten ratkaisu. Niiden analysoinnilla ei ollut tarkoitus vastata koko ikäluokan tilannetta koskeviin kysymyksiin. Vastustavia kulttuureita pidettiin tärkeinä koska niissä nuorten kulttuurinen vastaus sai niin kouriintuntuvan muodon. (Clarke et al. 1986, 16) Alakulttuurien katsottiin asettuvan lähtökulttuurinsa tai emokulttuurinsa ja hallitsevan kulttuurin välimaastoon. Yleisesti ottaen alakulttuurien katsottiin pyrkivän luomaan niissä osallisille nuorille omaa tilaa molemmilla näistä akseleista. (Clarke et al., 1986, 50) Tähän alakulttuuriseen kulttuurien välisessä ristipaineessa elämiseen liittyi ns. kaksoisartikulaatio-oletus: alakulttuureja hahmotettiin pyrkimyksinä vastata lähtökulttuurisen tason sisäisiin ja kulttuurien keskinäisiin eroihin ja ristiriitoihin. (Lähteenmaa 1996, 97–98; Lähteenmaa 2000, 14)

Emokulttuurin käsite on alun perin lähtöisin Phil Cohenin tutkimuksesta joka käsitteli Lontoon East Endin työläisyhdyskunnassa 1950- 60- luvuilla esiin nousseita nuorisokulttuureja. P. Cohenin eritteli yhdyskunnan tilannetta erittäin tarkasti sekä ennen II maailmansotaa että sodan jälkeen. Ennen sotaa yhdyskunta oli erittäin kiinteä lähinnä kolmen tekijän vuoksi: 1) Se sisälsi laajalle levinneen ja vahvasti sidoksien sukulaisverkoston 2) Se piti sisällään työväenluokkaisen, yhtä lailla varsin kiinteän naapuruussuhdeverkoston josta sukulaisverkosto oli riippuvainen ja 3) Paikallistalouden rakenteen vuoksi ihmiset sekä elivät että työskentelivät East Endissä. Sodan jälkeinen kehitys mursi kaikki nämä kolme tekijää. Uudelleenrakentaminen hajotti naapuruussuhdeverkoston ja sukulaisverkoston, laajennetut perheet hajosivat. Yhdyskunnan omana tilana toimineet publi- ja kadunkulmakulttuurit katosivat. Näiden tilalle tuli ydinperheen ahtaampi tila. Paikallistalous hajosi ja osan työväestä siirtyessä uudemman teknologian kehittymisen myötä töihin uusille aloille, pois East Endin alueelta,

osa jäi töihin rappeutuvan paikallistalouden huonopalkkaiseihin hanttihommiin, alueen tyväestö polarisoitui. P. Cohenin lähtiessä analysoimaan alueella syntyneitä alakulttuureja ratkaisuihin emokulttuurissa syntyneisiin ristiriitoihin, emokulttuuri-käsitteen taustalla oli tämä varsin tarkka ja konkreettinen analyysi. (Cohen, 1986, 88–95)

Itse en työssäni tule emokulttuurin ja tähän liittyvää kaksoisartikulaation käsitettä käyttämään. Tämä johtuu juuri tästä niihin kiinteästi liittyneestä tarkasta ja konkreettisesta *koko* yhdyskunnan tilannetta, sen infrastruktuuria, sosiaalista verkostoa ja kehitystä koskevasta lähtökohdasta. Itse keskityn alakulttuurisen kokemuksellisen kartaston alueelle. Tällä alueella omalta kannaltani merkittävimmät suuntauksen alakulttuureihin keskittyvistä tutkimuksista tehtiin etnografioina, korostaen sitä kulttuurista tasoa, jolla nuorten kokemukset ilmenevät suhteellisen omaehtoisina ja luovina ratkaisuihin, käytännöllisenä oppositiona ympäröiville olosuhteille ja niiden normatiivisuudelle, ja samalla elintilan raivaamisena toisenlaisille pyrkimyksille. Philip Cohenin esi-birminghamilainen East End- tutkimus (mts. 183) on ensimmäinen esimerkki tästä. Toinen, varsinaista kulturalistista suuntausta edustanut tutkija on etnografiapohjaisiin, tarkkoihin toimijatason analyysihin tulkintansa pohjannut Paul Willis. Molempien töiden pohjalla on suunnattoman laaja aineisto, ja molempien töissä myös teoria kulkee tämän pohjalta huomattavan moninaiseen ja monimutkaiseen suuntaan. Tämä kokonaisuus tulee ottaa huomioon sekä kritiikissä että pyrkimyksissä soveltaa näitä teorioita: teorian osa-alueiden perusteltavuus suhteutuu käytettävissä olevan aineiston laajuuteen ja konkreettisuuteen⁸. Willisin molemmissa monografioissa, "Profane culture" (1978) ja "Koulun penkiltä palkkatyöhön" (1984) keskeisellä sijalla on käytännöllisen ja kulttuurisen tason analyysi jossa hahmotellaan tutkittujen ala- ja vastakulttuurien luonnetta suhteellisen autonomisina alueina. Erityisesti "Koulun penkiltä palkkatyöhön" on saavuttanut klassikon aseman ja sitä on arvioitu myöhemmin kulturalistisen alakulttuuritutkimuksen ajallisesti kestävämmäksi työksi. (Hobbs 2001, 207; Cohen 2002, xlviii)

Koulua pidettiin kulturalismissa keskeisimpänä horisontaalisen ja vertikaalisen tason leikkauspisteistä nuorten elämässä. Tämä sen vuoksi että koulu oli sellainen institutionaalinen taho, jonka läpi jokaisen

⁸ Esimerkiksi Hoikkala (1989) kritisoi koko birminghamilaista alakulttuuriteoriaa ankarasti soveltumattomana takäläiseen ympäristöön ja tulee johtopäätökseen, että suomalaisessa kontekstissa koko alakulttuurin käsite tulisi hylätä (mts. 38). Katso myös Lähteenmaa (1996) alakulttuuriteorian takäläisestä kritiikistä. Nähdäkseni yksi keskeisistä sudenkuopista, joihin suomalaisessa nuorisotutkimuksessa törmättiin pyrittäessä soveltamaan kulturalistisia alakulttuuriteorioita takäläiseen ilmiökenttään, oli tyyliperustaisuuden ottaminen tutkimukselliseksi lähtökohdaksi.

yhteiskuntaryhmän jäsenet käyvät lapsuus- ja nuoruusvuosiensa kuluessa. Tämän vuoksi koululla on paitsi tietyn ikäluokan nuoria toisiinsa yhdistävä, myös merkittävästi heitä toisistaan erottava funktio. Erityisesti puhuttaessa nuorisokulttuurista koululla katsottiin olevan keskeinen sija, sillä virallisena institutionaalisenä ympäristönä sillä on kestävin ja intensiivisin vaikutus nuorten elämään. (Clarke et al. 1986, 49) Koulu ja koulutus paitsi olivat, ovat yhä myös keskeisin yhteiskunnallisen uusintamisen kanava. Willisin "Koulun penkiltä palkkatyöhön" (1984) pyrkii tuomaan esille erään koulunvastaisen alakulttuurin luonteen, merkityksen ja viitekehukset. Samalla siinä tulee esille se, ettei tietty alakulttuuri rajaudu vain yhdelle elämän osa-alueelle. Sikäli että koulutus, työ ja vapaa-aika ovat kolme keskeistä kehää, jotka jäsentävät elämää moderneissa yhteiskunnissa (Clarke et al. 1986, 49), Willis pyrkii työssään osoittamaan millä tavoin erilliset, toisiinsa nähden suhteellisen itsenäiset alueet resonoivat kulttuurisen kokemuksen välityksellä toisiinsa.

4.4 Paul Willis: Koulun penkiltä palkkatyöhön

Willisin monografia "Koulun penkiltä palkkatyöhön" perustuu tutkimukseen joka tehtiin vuosien 1972 ja 1975 välillä Keski-Englannin teollisuusseudulla vahvasti työväenluokkaisessa noin 60 000 asukkaan kaupungissa, joka esiintyy tutkimuksessa nimellä "Hammertown". Tapaustutkimus keskittyi kahdentoista työväenluokkaisen kaverin⁹ ryhmään, jotka valittiin ystävyysuhteiden ja sen perusteella, että he olivat koulunvastaisen kulttuurin¹⁰ jäseniä omassa poikakoulussaan. Willis keskittyi tutkimaan tätä ryhmää intensiivisen osallistuvan havainnoinnin keinoin koulussa, koulun ympäristössä ja vapaa-ajalla. Hän haastatteli myös kavereiden vanhempia. Erityisesti hän keskittyi ammatinvalinnan kurssiin käyden sen ryhmän kanssa läpi kokonaisuudessaan ja jatkoi poikien seuraamista työelämässä tehden lyhyen työjakson kunkin työpaikalla. Tutkimusta varten tehtiin tämän lisäksi Hammertownin eri kouluissa vertailevat tutkimukset viidestä poikien ryhmästä joiden jäsenet olivat lopettamassa koulunkäyntinsä kuusitoistavuotiaina, oppivelvollisuusiän täytyttyä. (Willis 1984, 5–8)

Willisin tutkimuksen keskiössä on se, kuinka luokkayhteiskunta uusiintuu liberaaleissa ja demokraattisissa muodoissa. Kyseessä oli työväenluokkaisen puolen selittäminen brittiläiselle yhteiskunnalle tyypillisessä kehityskulussa. Siinä luokkarakenne säilyi keskiluokkaisten nuorten

⁹ "Kaveri" on suomennos englannin sanasta "lad" ja lähtöisin ryhmän käyttämästä terminologiasta. Ks. Willis, 1984, 13

¹⁰ Willis käyttää säännönmukaisesti käsitettä "kulttuuri" "alakulttuurin" sijaan. Tämä liittyy ynnärtääkseni hänen käyttämäänsä kulttuuri-käsitteen määritelmään, joka on luonteeltaan aina spesifi, ks. ylempänä s. 27.

siirtyessä keskiluokkaihin ja työväenluokkaisten nuorten työväenluokkaihin töihin. Tämä puoli vaati selitystä johtuen siitä että kyseessä oli objektiivisesti katsoen luokkayhteiskunnan pohja, huonosti palkatut, yhteiskunnallisesti aliarvostetut ja säännönmukaisesti vailla sisäistä mieltä olevat työt ja niiden mukaiset yhteiskunnalliset asemat. Kuitenkin näihin ohjaututtiin omaehtoisesti, ilman ulkoista pakkoa. (mts. 1–2)

Willis torjuu selitysmalleina sekä sen, ettei muita vaihtoehtoja olisi, että tyyppillisen meritokraattisen näkemyksen, jonka mukaan hierarkian alemmalle tasolle päädyttäisiin vain luonnollisena ja sisäistettynä seurauksena laskevasta lahjakkuuskäyrästä. Se, mitä voisi kutsua työväenluokan "kulttuuriseksi epäonnistumismalliksi" eli todellisen sosiaalisen nousun puutteeseen sopeutuminen, perustuu Willisin analyysin mukaan aivan toisenlaiseen käsitykseen koulutusinstituutiosta, työstä, arvokkuudesta ja elämästä, kuin näille ulkoapäin, sosiaalisen nousun perspektiivistä annettu yleinen tulkinta. Hän keskittyy siihen alakulttuurin konkreettiseen tasoon, jolla kokemukset, merkitykset, käytännöt ja jäsenyykset nuorten omana toimintana eletään ja luodaan ja joka tosiasiallisesti välittää ja muokkaa laajempia yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä tasoja. (mts. 1–3)

Kavereiden ryhmän koulunvastaisuuden muodot keskittyivät kaikkeen sellaiseen, millä voitiin vastustaa auktoriteettia ja mukautumista. Auktoriteetin ja sopeutumisen tavallisesti saama arvo ja näiden mukainen toiminta, ahkeruus, kunnioitus ja hienotunteisuus saivat näissä käytännöissä päivastaisen tulkinnan ja sen mukaisen ilmaisun. Oppositiota ilmaistiin pääasiallisesti tyylinä, jossa vältettiin avointa yhteenottoa opettajien kanssa, mutta pidettiin yllä lakkaamatonta pelleilyä, pilailua, hommista luistamista ja lintsaamista. Tätä ryhmälle yhteistä epävirallisen aluetta kaverit pitivät itselleen tärkeimpänä ja halusivat hallita sitä omaehtoisesti. Sillä ilmaistiin luovuutta ja elävyyttä ja muunnettiin, käännettiin nurin ja kumottiin viralliset tulkinnat koulutyöstä. Tällä epävirallisella alueella asioiden taakse katsominen sen selville saamiseksi, 'mitä ne oikeasti ovat', oli keskeisellä sijalla: siihen liittyi syvä epäluuloisuus virallista kohtaan. (mts. 13–16)

Vastustavan kulttuurin infrastruktuurin ja kaverina olemisen ytimen muodosti juuri epävirallinen ryhmä. Ryhmää kohtaan kaverit osoittivat voimakasta solidaarisuutta ja olivat sitoutuneita sen normeihin ja vastanormeihin. Ryhmän kautta jäsenille aukenivat myös todellisuutta vaihtoehtoisesti hahmottavat kartastot ja vastustavat kulttuuriset arvot, arviot ja tulkinnat. Tämä kaikki ilmeni

käytännöllisenä yhteisymmärryksenä ja toimintana. Ryhmän kautta kaverit muodostivat itselleen erityistä identiteettiä ja sen ympärille he rakensivat erottuvan ilmapiirin, jonka ytimessä oli koulunkäynnin virallisen tulkinnan ja käytännön epäily, testaaminen ja nurinkääntäminen. Erityistä tälle oli näkyvä ja tuntuva vastustaminen, jolla oli seurauksensa ryhmän jäsenten kannalta: kvalifikaatioiden puute koulun päättyessä. (mts. 27–33)

Puhuessaan vastustavan kulttuurin synnystä ja luonteesta Willis käyttää siitä termiä erilaistuminen suhteessa opetuksen vallitsevaan suuntaukseen. Ryhmä oli alkanut syntyä pikkuhiljaa noin toisen ja neljännen koululuokan välisenä aikana. Ryhmän kulttuurissa tapahtui vähitellen muutos, jossa kaverit alkoivat yhä enemmän menettää luottamustaan kouluun ja *suostumustaan* sen edellyttämään ja legitimoimaan vaihtosuhteeseen. Tämän vaihtosuhteen periaatteellinen oikeutus koulun puolelta olivat yksilölle hyödylliset kvalifikaatiot. Tottelevaisuuden vastineeksi katsottiin tieto, tiedon vastineeksi kvalifikaatiot ja kvalifikaatioiden vastineeksi hyvä asema työelämässä. Erilaistumisen jälkeen, kun vastustava kulttuurinen muoto oli vakiintunut, muuttui sen ja instituution välinen vastakkaisuus aggressiivisemmaksi ja oli omiaan vahvistamaan vallitsevan opetussuuntauksen autoritaarisuutta ja suoraa vallankäyttöä. Samalla vahvistui kavereiden siihen kohdistama vastarinta sekä tähän sisältyvä vakaumus, että he olivat olleet alusta saakka oikeassa nähdessään tämän läpi. Vastustus paljasti ne instituution kasvot, jotka olisivat muuten säilyneet piilevinä. (mts. 80–81, 91, 97–98)

Clarke et al. (1986, 49) mainitsevat modernien yhteiskuntien elämää jäsentävät kolme kehää, koulutus, työ ja vapaa-aika alkoivat saada kavereiden kulttuurissa virallisesta poikkeavan tulkinnan. Samalla, kun varauksellisuus ja epäily koulua kohtaan alkoivat syntyä, kavereille alkoi kehittyä virallisesta poikkeava tapa arvioida minäänsä ja he alkoivat korostaa muita kuin koulun edellyttämiä vaihtosuhteita. Tässä prosessissa koulu alkoi näyttäytyä yhä enemmän rajoitteena, josta kaverit pyrkivät vapautumaan. Koulun ulkopuoli, lähiympäristö, katu, työkulttuuri, nuorisokulttuurien symboliset artikulaatiot ja kaupalliset tanssit saivat sitä merkittävemmän painoarvon. Niistä tuli varsinaisen itseilmaisun 'rajoittamaton' ja kiinnostava alue. (mts. 74–76, 78, 91–92)

Kavereille elämän varsinaisen keskiön muodosti vapaa-aika, jännittäviin elämyksiin hakeutuminen, pubeissa ja kaupallisissa tansseissa käynti, tappelut ja varastaminen. Kaikilla näistä oli varsinaisen

toiminnan elämyksellisyyden ja jännittävyuden lisäksi muita heidän kulttuurilleen merkittäviä implikaatioita: minän rajoittuneisuuden murtaminen, sääntöjen rikkomiseen tarvittavan uskalluksen ja kovuuden, kokeneisuuden ja taidon osoittaminen. Willis painottaa myös sitä, ettei käteisvarojen vähäisyyttä yhdistettynä niiden tarpeeseen tule aliarvioida aineellisenä syynä varasteluun ja viraapelihommiin. Vapaa-ajalle sijoittuva elämänkeskiö aiheutti kavereille jatkuvan rahantarpeen. Useimmat heistä olivat myös olleet osa-aikatöissä hyvin nuoresta, millä pyrittiin osaltaan rahoittamaan paitsi pubeissa ja diskoissa käyntiä, myös muuta kuluttamista, vaatteita, tupakkaa, treffejä. Yhteys työntekoon ja oma raha lisäsivät kokemusta koulun tarpeettomuudesta ja kyvystä nähdä sen läpi todelliseen aikuisten maailmaan. Tämä kaikki oli olennainen osa kavereiden kulttuuriin kuuluvaa maskuliinista tyyliä ja olemusta ja siihen liittyvää kouluun mukautuviin kohdistuvaa, halveksivaa ylemmyyden tuntoa ja epävirallista status-järjestelmää. (mts. 42–54)

Willis liittää tämän prosessin laajemman työväenluokkaisen olemisen kontekstiin. Käytäntöjen tasolla koulunvastaisella kulttuurilla oli syvällisiä yhtäläisyyksiä kavereiden isien teollisen työpaikkakulttuurin (shopfloor) kanssa, johon sen jäsenet myös peruuttamattomasti ja omasta halustaan ohjautuivat. Kyseessä oli raskas ja pääosin monotoninen ruumiillinen työ ja siihen liittyvä kova, maskuliininen ylpeys. Maskuliinisen ja kovan olemuksen lisäksi keskeinen vastaavuus, joka liittyi erityisesti kavereiden toimintaan koulussa, oli työpaikkakulttuurin pyrkimys luoda merkitystä ja elämää, etsiä iloa ja käyttää kekseliäisyyttä ankarissa ja vahvasti hallituissa olosuhteissa. Nämä molemmat puolet näkyivät kielenkäytössä, huumorissa, hännäämisessä ja pelaamisessa, kusettamisessa, fyysisissä jekuissa ja vitseissä, jotka olivat hallitseva osa työpaikan luonteeltaan epävirallista kulttuuria. Myös tämän kulttuurin perustava organisatorinen yksikkö oli epävirallinen ryhmä. Tämä oli vyöhyke, jolla strategioita symbolisen ja todellisen tilan saamiseksi viralliselta auktoriteetilta kehiteltiin, laajennettiin ja toteutettiin. (mts. 64–70)

Willis kiteyttää työpaikkakulttuurin henkeä seuraavasti: " Heidän kuolleen työkokemuksensa läpi kulkee paradoksaalisesti punaisena lankana elävä kulttuuri joka on kaikkea muuta kuin yksinkertainen refleksi tai tappio. Se on samaa perustavaa vieraannuttavan tilanteen omaan hallintaan ottamista kuin se, jonka löytää koulunvastaisesta kulttuurista ja sen pyrkimyksestä punoa kiinnostuksen ja poikkeaman säikeitä kuivaan institutionaaliseen loimeen". (mts. 64) Valtakirja osallisuuteen ei kummassakaan kulttuurissa ollut epäonnistuminen ulkoisilla mittapuilla, vaan keskinäinen luottamus, taito epävirallisen kulttuurin muodoissa, sekä ennen kaikkea sellainen

identiteetti ja olemus, joka antoi ryhmän elävälle ja liikkeessä olevalle, sosiaaliseen yhteyteen perustuvalla voimalla enemmän, kuin siltä otti. (mts. 64–65)

Kvalifikaatioiden torjuminen oli kavereilla suhteessa siihen, että he eivät nähneet niitä lainkaan tarpeellisiksi tulevan työnsä kannalta. Keskeisiä heidän toiveissaan ja näkemyksissään heille mahdollisesta työstä olivat samankaltaiset ominaisuudet kuin heidän isiensä työpaikkakulttuurissa, joita myös heidän oma kulttuurinsa vaali ja kehittäli. Työ oli raskasta ruumiillista työtä, jonka suorittamisesta saattoi tuntea kovaa maskuliinista ylpeyttä. Työtilanne oli sellainen, jossa saattoi jakaa yhteisen kulttuurisen identiteetin työkavereiden kanssa ja luottaa heihin pomojen vastaisessa oppositiossa. Erityisen työpaikan valinnalla ei ollut juurikaan merkitystä, koska työnteon merkitys ja mieli liittyivät siihen, että sisäisen minän koettiin eroavan työstä. Heille työ ja sen tulevaisuuden näköalat olivat sidottuja, rajallisia ja minimoituja ja tämän vuoksi työn sisäisiä vaatimuksia kavennettiin, jotta voitaisiin korostaa siihen symbolisella ja kulttuurisella tasolla liitettäviä merkityksiä. Nämä koskivat sitä puolta kavereiden minuudesta, joka on heidän kulttuurissaan kehittynyt todella aktiiviseksi ja aikaansaavaksi: velvollisuuden ja puritaanisen etiikan kuolettavan otteen välttämistä, sisäisen, olennaisesti maskuliinisen ja kovan ilmaisun vapautta jolla asetuttiin vastustamaan virallisia asenteita ja käytäntöjä. Juuri tämä, kulttuurin tarjoama tavanomaiselle vastakkainen painotus ja arvoasetelma, teki mistä tahansa työstä siedettävän. Olosuhteiden paine ei määrittänyt niissä vietettävää elämää. (mts. 122–129)

Koulua vastustava työväenluokkainen kulttuuri on Willisin mukaan keskeinen esimerkki välittyneestä luokkakonfliktista ja tätä nimenomaan sen vuoksi, että se osoitti niiden tahattomien seuraamusten kehän, jotka uusinsivat alueellisen kulttuurin lisäksi luokkakulttuuria ja lopulta koko yhteiskuntarakennetta. Willisin mukaan luokkakulttuurien erityiset ilmenemismuodot syntyvät aina konkreettisissa olosuhteissa ja oppositioasemassa, jolloin ne järjestävät ja kehittelevät yhteisiä aiheita omalla tavallaan ja omiin tarpeisiinsa. Eri kulttuurien tyylit, merkitykset ja mahdollisuudet saavat uusintavan luonteen koska ne ovat lähtöisin samankaltaisista olosuhteista, kokemusten limittäisyyksistä ja laajoista epävirallisista kulttuurisista verkostoista ja ratkaisuista, joissa suuntaudutaan pois oman aseman muodollisista ja virallisista tulkinnoista kohti realistisemmiksi nähtyjä tulkintoja ja omaehtoisempia suhteita hallintaan. (mts. 73–74)

Willis analysoi koulunvastaisen kulttuurin osatekijöitä osittaisena kulttuurisena ymmärryksenä. Tämä tarkoittaa sellaisia kulttuurisen muodon sisäisiä virikkeitä, joiden avulla voidaan ymmärtää kulttuurin jäsenten olemassaolon ehtoja ja heidän asemaansa yhteiskunnassa. Näillä on kuitenkin olennaiset rajoitteensa: tämä ymmärrys on paitsi olennaisesti vääristynyttä ja epäitsenäistä, niin myös monimutkaisten sisäisten ja ulkoisten rajoitusten kautta sidoksissa juuri siihen rakenteeseen, jota se pyrkii paljastamaan. Willis pitää tätä ytimenä siinä merkillisessä prosessissa, jossa tietty subjektiivisesti omaksuttu ruumiillisen työn määritelmä ja kokemus oman tiensä valinnasta ovat samaan aikaan kavereiden kulttuurin suurin voitto ja tappio – vapaaehtoinen, jopa voitonriemuinen asettuminen yhteiskunnallisen liikkumavaran ja vapauden minimiin. (mts. 143–144)

Kulttuuri tarjoaa osittaisena kulttuurisena ymmärryksenä yksilöille tekemisen ja toiminnan periaatteet, jotka eivät synny satunnaisesti vaan kumpuavat tietyistä olosuhteista. Ne *eivät* kuitenkaan ole ulkoisen määräytymisen tuosta, vaan tulosta kunkin sukupolven ja konkreettisen ryhmän toiminnosta ja kamppailuista: ”Kyse on kollektiivisesta – joskaan ei tietoisesti ohjatusta – tahdosta tai toiminnasta sellaisena kuin nämä hallitsevat ‘luovia’ mahdollisuuksia ja ottavat haltuunsa niitä näin lopulta uusintaen sen mitä me kutsumme ‘ulkoiseksi määräytymiseksi’. Juuri nämä kulttuuriset ja subjektiiviset prosessit ja niistä alkunsa saavat toiminnot itse asiassa tuottavat ja uusintavat sen, mitä me pidämme rakenteen aspekteina.” (mts. 145)

Kulttuurinen ymmärrys perustuu epäviralliseen ryhmään joka on sen toiminnan ja liikkeen varsinainen ala. Toiminta on sen ilmaisu: ”Se on ymmärrettävissä osin antagonistiseksi tavaksi ilmaista abstraktisuutta ja henkistä elämää, joka ei ole keskittynyt yksilösubjektiin vaan ryhmään, ei tarjolla olevaan kieleen vaan elämän kautta osoittamiseen, suoraan osallistumiseen ja käytännölliseen asioiden hallintaan.” (mts. 149–151) Tämä tarjoaa kulttuurisille toiminnolle ja asenteille sellaista kokemuksellista tukea ja varmuutta jonka relevanssi, kriittisyys ja kaikupohja eivät ole suoraan selitettävissä. Tämän takia Willisin tulkinnan kulttuurinen ymmärrys on analyttinen kategoria, jota ei löydy sellaisenaan toimijoiden puheesta. Oman toimintalogiikkansa puitteissa kulttuurimuodot eivät kerro mitä tietävät tai tiedä mitä tekevät. (mts. 152)

Kulttuurisen ymmärryksen valossa koulunvastaisen kulttuuri kyseenalaisti kvalifikaatiot merkityksellisenä vastikkeena mukautumiselle. Kulttuurisessa kokemuksessa oli kyse oman

olemuksen riippumattomuuden, vapauden ja elävyyden, ei kuolleen ajan uhraamisesta. Välitön palkitsevuus ei siinä ollut vain välitöntä, vaan sellaisen elämäntyylin ja olemuksen ilmaus, joka tulisi tarjoamaan samaa myös kymmenen vuoden päästä. Paitsi että uhraus olisi ollut kohtuuton, sen kohde olisi todennäköisesti ollut merkityksetön: kvalifikaatiot olisivat joka tapauksessa olleet melko alhaiset. "Menestys" olisi tarkoittanut harjoittelijaksi tai toimistotöihin menemistä. Tällaiset työt tarjosivat hyvin vähän ja vaativat paljon. Willis pitää koulunvastaiseen kulttuuriin sisältyvää kieltäytymistä kilpailusta radikaalina tekona, siinä kieltäydyttiin ottamasta osaa sellaiseen, minkä varjolla sen jäsenten alistaminen oikeutettiin. (mts. 153–156)

Tähän liittyi kulttuurinen ymmärrys siitä, että luokka- ja ryhmäetujen logiikka eroaa yksityisten etujen logiikasta. Willis katsoo, että koulunvastainen kulttuuri sisälsi ainesosia, jotka mahdollistaisivat hallitsevan individualismin ideologian syvällisen yhteiskunnallisen kritiikin: "Kouluissa juuri opetuksen vallitseva suuntaus esittää, että *yksilölliseen* menestymiseen tarvittavat asenteet ovat välttämättömiä *yleensä*. Sitä ei koskaan myönnetä että kaikki eivät voi menestyä ja että menestymättömien ei ole mielekasta seurata menestykseen johtavia ohjeita – kovaa työtä, uutteruutta, mukautumista ja tiedon omaksumista todellista arvoa omaavana vastikkeena. Koulussa tapahtuu yksilöllisen logiikan yleistäminen ryhmälogiikaksi ilman, että havaittaisiin jälkimmäisen hyvin erilainen luonne ja abstraktiotaso." (mts. 157) Tätä koskeva kulttuurinen ymmärrys vapautti kulttuurin jäseniä mukautumisen ja tavanomaisen suorituspaineen taakasta ja salli heidän käyttää kykyjään muualla. (mts. 156–158)

Kavereiden asenne työhön ja oman työvoimansa käyttöön määrittyi samankaltaisen varauksen pohjalta: he möivät työmarkkinoilla työvoimaansa eivätkä itseään tai persoonallisuuttaan. Myös tämän Willis katsoo kertovan kulttuurisesta ymmärryksestä: "Työväenluokan tämän itsenäisen kyvyn tuotteet – epäpyhä virallisen testaaminen, terävä esineellistymätön kieli, opposition synnyttämä solidaarisuus, pilailuun taipuva olemus, tyyli ja arvo, jotka eivät perustu työn viralliseen arvoasemaan – ovat yhtäläisesti kapitalistisen kauden tuotteita, mutta kumouksellisissa muodoissa. Näitä asioita ei tule liioitella tai paisutella suhteessa siihen minimaaliseen todelliseen vapauteen ja aineelliseen perustaan, joka tekee ne mahdollisiksi. Tästä huolimatta ne eivät synny pelkästään kapitalististen vaatimusten sietämisestä, vaan ne synnyttää noihin vaatimuksiin kohdistuva luova reaktio." (mts. 158–162)

Tähän liittynyt välinpitämättömyys konkreettisen työn muodosta osui Willisin mukaan myös oikeaan suhteessa palkkatyön luonteeseen yleisenä abstraktina työnä kapitalistisessa järjestelmässä. Voiton tavoittelun hallitsemmalle järjestelmälle sekä erityiset luotujen käyttöarvojen muodot että työntekijöiden kyvyt, halut, toiveet tai tarpeet ovat toissijaisia, eivätkä toimi työorganisaatioiden lähtökohtaisina järjestämisperiaatteina. Abstraktin työn logiikassa korostuvat kustannus-hyöty-arviot ja ajan tehokas käyttö. Willis korostaa tässäkin kohtaa sitä, ettei kavereiden kulttuurin perusaineiksia tule liioitella, mutta suhteessa heille todella tarjoutuneeseen työhön eli heidän olemassaolonsa varsinaisiin ehtoihin heidän asenteensa "sellaiset työt on samanlaisia missä on pakko saatana raataa" tai "se on pelkkä paskamainen tapa ansaita rahaa" (mts. 123) ovat hänen mukaansa huomattavasti realistisempia suhteessa suorittavan työn todelliseen luonteeseen, kuin heille ammatinvalinnan ohjauksessa markkinoitu moninaisuuden ja mielekkyyden kirjo. Tässä vapautunut inhimillinen kyky ja osallisuus tuottavat aineksia kulttuuriselle, jolla olisi näistä syistä Willisin mukaan todellista yhteiskunnallista potentiaalia: "Kulttuurinen on yhteiskunnan tiettyjen yhteiskunnallis-rakenteellisten suhteiden luovaa, moninaista ja potentiaalisesti muuttavaa muokkaamista – ei niistä kärsimistä. ... Tässä piilee voimavaroja yhteiskunnan kokonaisvaltaiseen (ei vain osittaiseen tai kulttuuriseen) muuttamiseen." (mts. 162–168)

Tässä kohtaa Willis tulee kulttuurisen ymmärryksen rajoituksiin. Siinä toimiva logiikka on osittaista ja toiminnassa ovat samanaikaisesti sitä rajoittavat, vääristävät ja mystifioivat voimat. Keskeisimpinä vääristävinä jakoina Willis pitää niitä, jotka kulkivat henkisen ja ruumiillisen työn sekä maskuliinisen ja feminiinisen välillä. Kvalifikaatioiden ja individualismin logiikan torjuminen osana koulun epäoikeutetun auktoriteetin luomaa harhakuva johti samalla henkisen työn näkemiseen tämän osana ja myös sen kokonaisvaltaiseen torjumiseen. Inhimillinen kyvykkyys halkaistiin tällöin sukupuoli- ja sukupuolijaon mukaisesti kahtia sellaisella tavalla, että vastakkaisella puolella oli akkamainen henkinen työ ja toisella äijäkäs ruumiillinen työ. Kaverit pitivät ruumiillista työtä ja siihen symbolisesti liittämäänsä olemusta maskuliinisen ylemmyyden ilmauksena ja arvostivat itseään juuri tämän kautta: heille henkinen työ ei ollut todellista työtä ja heidän arvoasteikossaan sen tekijät olivat heitä alempana. Tässä raskas ruumiillinen työ alkoi edustaa tekijöidensä yhteiskunnallisen aseman ja statuksen merkittävää ja kriittistä ilmaisua sinänsä – todellisen, kovan maailman kohtaamista silmästä silmään, mihin kykeni vain tosimes. (mts. 170–171, 174–176)

Tästä tullaan omalta kannaltani yhteen keskeiseen kohtaan Willisin analyysia. Kulttuurisen ymmärryksen rajoittuneisuus tulee Willisin mukaan esille edellä mainittujen jakojen yhdistymisessä. Kavereiden työtä koskevan kulttuurisen ymmärryksen ytimessä oli ideologinen niveltymä, jossa patriarkaatti ristikkäisarvotettiin henkisen ja ruumiillisen työn erottamisen kanssa ja yhdistettiin edellä mainitulla tavalla. Tämä mahdollisti valinnanvapauden minimiin asettumisen näkemisen symbolisena vapautena. Ruumiillinen työ maskuliinisen sävyn ja luonteen läpitunkemaksi koettuna sai liikkeen, toiminnan ja varmuuden merkitykset, se alkoi merkitä hallintaa ja tunnetta siitä, että on itse valinnut tiensä. Jaossa henkiseen ja ruumiilliseen työhön kaverit itse asiassa noudattivat käänteisesti vallitsevaa kulttuurista mallia. Yhteiskunnallisesti henkinen työ ja kyvykkyys ovat se osapuoli, jota pidetään ruumiillista vaativampana ja jonka tekijöillä on vallitsevan käytännön mukaisesti oikeus parempiin aineellisiin ja kulttuurisiin oloihin. Tämän takia niiden yleinen tavoittelu on ymmärrettävää. Yllättävää oli se, että kavereiden näkemys oli täsmälleen päinvastainen. (mts. 173–175)

Tätä jakoa koskevia käsityksiä Willis analysoi seuraavasti: "... hallitseva ideologia ja esimerkiksi koulua koskeva meritokraattinen näkemys näyttävät aivan vakavissaan oletavan, että kaikki yrittävät saavuttaa suurin piirtein samat päämäärät elämässään. Se, että meidän kaikkien ajatellaan tavoittelevan samoja päämääriä, antaa ymmärtää, että luokkayhteiskunnan pohjalla olevat ovat siellä ilmeisesti siksi (ja he uskovat niin itsekin), että heillä on heikommat kyvyt näiden päämäärien saavuttamiseen. Kaikki hyväksyvät – niin sanoaksemme – samat pelisäännöt, merkitykset ja päämäärät – ja ovat yhtä mieltä siitä, mikä on voittamista ja mikä häviämistä. Mutta tosiasiasa ... tämä malli ei voisi koskaan olla todella toimiva nykyisissä oloissa. ... Eräs - joskin tavallisesti väärinymmärretty - asia, joka pitää kapitalistisen järjestelmän vakaana ja on yksi sen monimutkaisista ihmeistä, on se, että hyvin harvat alistettuun luokkaan kuuluvista hyväksyvät sen heille tarjotun käsityksen, että heidän kykynsä muodostavat todellisuudessa tasaisesti laskevan käyrän. Sen sijaan nämä ihmiset kääntävät nurin sen henkinen/ruumiillinen-asteikon, jolla heitä mitataan." (mts. 172–173)

4.5 Yhteen laskien

Syy sille, miksi olen edellä käyttänyt paljon tilaa Cohenin ja Willisin tutkimusten kuvailulle on se, että havainnoimassani alakulttuurisessa ilmiökentässä on Cohenin pienrikollisten jengien ja Willisin kavereiden puuhailun kanssa huomattavan paljon silmiinpistäviä yhtäläisyyksiä. Molemmat myös palauttavat tutkimiansa kulttuurien toimintamallit analyysissaan merkitysmaailman tasolle. Oma työni

keskittyä alakulttuuriseen kokemukseen ja analyysini palautuu samoin tutkimissani alakulttuureissa luotuihin merkitysmaailmoihin. Hypoteesini on myös, että ilmiökenttien samankaltaisuudet ovat merkityksellisiä. Tällä viittaa siihen suuntaan, että modernien ja myöhäismodernien liberaalidemokraattisten kapitalististen yhteiskuntien nuorten urbaanien käänteisnormatiivisten toiminnallisten käänteisnormatiivisten alakulttuuristen vastausten kirjo ei ole sisällöltään loputtomasti vaihteleva – keskeiset tematiikat, merkitysmaailmat ja toimintatavat näyttävät olevan yksittäisiä, suhteellisen etäisiäkin aikoja ja paikkoja pysyvämpiä. Tämä havainto ei ole missään mielessä uusi, esim. Clarke et al. kirjoittivat tästä seitsemänkymmenluvun puolivälissä seuraavasti: "Jotkin nuorten alakulttuurit ovat 'emokulttuurilleen' luonteenomaisia, säännöllisiä ja pysyviä: esimerkiksi työväenluokkaisten nuorten miesten pahamaineinen 'pienrikollinen kulttuuri'." (1986, 14) Samankaltaisen arvion poikkeavista alakulttuureista on Stanley Cohen (2002, xlix): "Tietysti ... suurin osa poikkeavuudesta on puuduttavan samaa, eikä sillä ole paljon tekemistä historiallisten 'hetkien' tai 'konjunktuurien' kanssa..." (tosin nähdäkseni sekä asian itsestänselvyydestä, että sen puuduttavuudesta voidaan olla perustellusti eri mieltä).

Cohenin ja Willisin teoriat myös poikkeavat toisistaan monissa merkittävässä kohdissa. Teoriaperinteiden lähtökohtien ja ajan ja paikan eroavaisuuksien lisäksi tulevat erot aineistopohjassa: Cohen pohjaa teoriansa pääasiassa aiempaan tutkimukseen (ks. Cohen 1967) ja Willis puolestaan laajaan etnografiseen aineistoon (ks. Willis 1984). Cohenin selitysmalli viittaa hedelmällisesti siihen suuntaan, että alakulttuuriset muodot ovat riippuvaisia laajemmasta yhteiskunnallisesta viitekehystä, mutta sen ongelmana voi pitää liiallista rakenteellista yksiselitteisyyttä. Cohen on vahvoilla selittäessään hallitsevia keskiluokkaisia arvoja ja myös niiden eroja suhteessa työväenluokkasiin, mutta hänen teoriansa kosketus alakulttuurien omiin merkitysmaailmoihin jää perin etäiseksi. Eräs mahdollinen syy tähän on hänen aineistonsa, jonka etäisyys kohteestaan tekee hankalaksi hahmottaa alakulttuurisen merkitysmaailman mahdollista etäisyyttä ja suhteellista itsenäisyyttä vaikkapa keskiluokkaiseen normistoon. Teorian yksiselitteisyyttä alakulttuurien jäsenten päämäärien suhteen kritisoivat jo Cloward & Ohlin vuonna 1960, samoin kuin siinä tehtyä koulun aseman ylikorostamista pienrikollisen alakulttuurin jaetussa kokemuksessa (2001, 90–92, 133–138, ks. myös Downes & Rock 1988, 143–144).

Cohen näyttää oletavan, että pohjimmiltaan on vain yhdenlainen statusjärjestelmä johon nuorten kokemus subjektiivisesta onnistumisestaan perustuu. Alakulttuurien ongelma näyttää täten perustuvan varsin yksinkertaisesti kaikkien jakamiin keskiluokkaisen menestyksen päämääriin ja

työväenluokkaisten nuorten rajoittuneiden keinojen riittämättömyyteen niiden saavuttamisessa tai heikkouteen niistä kilpailtaessa. Tällöin alakulttuuri olisi ikään kuin kollektiivinen kompensatio niille, jotka eivät voi menestyä. (Clarke et al. 1986, 28–29) Tällainen ”turhautuneen yhteiskunnallisen kiipijän” malli (ks. S. Cohen 2002, xlix) ei ota huomioon sitä, että käsitykset arvoista ja elämänpäämääristä voisivat *todella poiketa toisistaan*. Tämä edellyttäisi selkeämpää erottelua toisaalta keskiluokkaisten normien ja legitiimien kulttuuristen arvostusten eli menestymisen ”objektiivisten” yhteiskunnallisten ymmärtämistapojen (kuten vaikkapa koulumenestys, koulutus, tulotaso tai työasema) ja toisaalta niitä mahdollisesti vastustavien ”subjektiivisten” työväenluokkaisten tai alakulttuuristen ymmärrysten (niiden luonteesta ja tarpeellisuudesta) välillä. Lisäksi tämä edellyttäisi käsitystä siitä, että yhteiskunnan kulttuuriset osa-alueet ja kentät voivat olla suhteellisen autonomisia. Tämä ei millään tavoin sulje pois sitä tosiasiaa, että on olemassa vallitsevia kulttuurisia järjestyksiä, mutta kylläkin sen, että ne olisivat myös subjektiivisesti kaikille yhteisiä ja aukottomia kokemuksellisia totaliteetteja. Jo pelkkä kilpailun logiikka tarkoittaa sitä, että kilpailussa yhteiskunnallisista asemista kaikki *eivät* voi menestyä, mutta tämä on hyvin eri asia, kuin se, että kaikki *näkisivät* menestyksen mittapuut *samoin* ja todella *pyrkisivät* niiden mukaiseen menestykseen. Mistä syystä tulisi ajatella, ettei olisi olemassa meritokraattisesta individualismista eroavia, siitä suhteellisen etäisiä tai sille vastakkaisia todellisuuden jäsentämisen ja itsearviointin merkitysmaailmoja?

Tällainen cohenilainen malli on toki mahdollinen ja sitä on sovellettu myös uudemmassa suomalaisessa tutkimuksessa. Heli Vaaranen (2004) teki väitöskirjansa ”Kaaharipoikia ja rappioromantiikkaa” pitkäaikaisen etnografian pohjalta Helsingissä kokoontuvista karvanoppapojista. Hänellä (2004, 40–42) selkeä aineistosta nouseva tosiasia on, että hänen tutkimansa pojat ovat paitsi työväenluokkaa itse, myös lähtöisin työväenluokasta. Vaaranen & Wieloch tulkitsivat tätä Vaarasan väitökseen pohjanneessa artikkelissa eksplisiittisesti myös Willisin teoksen valossa. Useimmat ”kaaharipojista” olivat olleet ala-asteelta saakka omanlaisensa koulunvastaisen kulttuurin jäseniä. Koulukulttuurin vallitsevia tavoitteita he eivät sisäistäneet eivätkä kokeneet omikseen. Myös heidän tapauksessaan tämä sai aikaan yhden koulujärjestelmän tarpeellisista, joskin huomaamattomista, (ja ilmeisimmin tahattomista, YK) tehtävistä, sen että tietty osa ikäluokasta ohjautuu työmarkkinoilla vain vähäisen koulutuksen turvin. Vapaa-aikaan suuntautuneiden elämäntavoitteiden kautta heidän luokkalähtökohtansa uusiutuivat. (Vaaranen & Wieloch, 2004, 55–56.)

Vaaranen väitöskirjassaan tekemä tulkinta yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta kokemuksesta on kuitenkin Cohenin mallin mukainen. Vaaranen soveltaa eetoksen, alakulttuurisen merkitysmaailman, käsitettä väitöskirjassaan kahdelta kannalta: toisaalta vertaisuutta kohti ponnistelevana eetoksena, joka kumpuaa emotionaalisesti kuluttavasta erilaisuuden ja eriarvoisuuden kokemuksesta suhteessa yhteiskunnallisesti arvossapidetympiin asemiin ja toisaalta kaahailun eetoksena, joka kumpuaa tästä vertaisuuden puutteen kokemuksesta ja ilmenee haluna osoittaa kompetenssia sekä hyvänä autonrakentajana että rämäpäisenä kuskina. (2004, 37–40, 64–69) Kyse on samanlaisesta tulkinnasta kuin minkä Cohen aikoinaan teki pienrikollisen alakulttuurin jäsenten status-turhauman suhteen. Tämä saattaa ilman muuta pitää paikkansa vahvan kilpailullisessa kaahailukulttuurissa. Tulkintamallin ongelma palautuu kuitenkin syvällekäyvään oletukseen kulttuurisen ymmärryksen luonteesta ja logiikasta. Kokemusten mittapuuna toimivan arvomaailman oletetaan olevan kaikille pohjimmiltaan sama, ero on vain siinä, kuinka hyvin sitä onnistuttu toteuttamaan. Tällainen malli ei kuitenkaan ole ainoa mahdollisuus pyrittäessä selittämään alakulttuurien käänteisiä normijärjestyksiä.

Omassa kandidaatintyössäni keskustorin nuorten alakulttuurista tulin pitkälle samantapaiseen johtopäätökseen kuin Vaaranen. Ongelmana tällaisessa on se, ettei siinä nähdä kulttuurista tasoa itse asiassa juuri lainkaan omalakisena, luovan toiminnallisena ja mahdollistavana, vaan jäljelle jää oikeastaan vain passiivinen refleksi, jonka annetut olosuhteet synnyttävät. Itselleni havainto siitä, että Willis todella käsittelee vastustavaa kulttuuria *omalla alueellaan* suhteellisen autonomisena, oli uusi näkökulma. Koska keskeisellä sijalla tutkielmassani ovat juuri arvo- ja normijärjestykset, merkitysmaailmat, normit ja niiden rikonta, havainto oli hyvin merkittävä. Se tarkoittaa itselleni sitä, että oletus, jonka mukaan kaikki toivoisivat saavuttavansa jotakuinkin samankaltaiset päämäärät elämässään ja pitäisivät samoja asioita arvokkaina ja tavoittelemisen arvoisina, jos vain katsoisivat siihen pystyvänsä, on itse asiassa vallitsevan keskiluokkaisen meritokraattisen ideologian läpäisemä. Tällaisessa käsityksessä on alakulttuurinen merkitysmaailma nivelletty vallitsevan kulttuurisen järjestyksen funktioksi tavalla, jossa kulttuurin valtavirta on myös *subjektin itsearvostuksen* ja *itsearvionnin* pohjavirta käytännössä kokijan asemasta, lähtökohdista, arvostuksista ja pyrkimyksistä riippumatta.

Tämä itselleni keskeinen oivallus perustuu Willisin analyysiin ruumiillisen ja henkisen työn erottelusta, tämän ristikkäisarvottamisesta patriarkaatin ylemmyyden kanssa ja vallitsevan kulttuurisen arvotustavan ympärikäntymisestä kavereiden kulttuurisessa ymmärryksessä tämän kautta. Tämä on

esimerkki toisenlaisesta tavasta hahmottaa Cohenin tulkinnasta nousevaa yhden arvojärjestelmän ongelmaa. Willisin tulkinnassa kysymyksessä on eri suunnasta, erilaisesta kokemuksesta ja erilaisesta kulttuurista luotu katse samalle kentälle jolloin asiat myös arvotetaan päinvastaisesti kuin vallitsevassa kulttuurisessa ideologiassa. Willis tuo myös selkeästi esille sen, että tämä arvojärjestys on molemmissa suunnissaan kiinteästi osa toimintaa ja käytäntöä, yhteiskunnallisia asemia ja niiden tulkintaa, jolloin sen aiheuttama jakaantuneisuus on käytännössä ilmenevää. Se toimii juuri siksi niin itsestään selvästi ja luonnollisesti, koska se on refleктоimatonta, osa kulttuuriin valta-asetelmiin liittyviä moninaisia ja monimutkaisia suhteita, arkiymmärryksen hegemoniaa. (Willis 1984, 185, 200)

Tällöin kunkin hetken yhteiskunnalliseen järjestyksen kokonaisuudessa ei ole käynnissä vain yhtä kokemuksellista kulttuurista logiikkaa, vaan erilaisia kulttuurisia logiikoita. Willisin merkittävä ja syvä oivallus on se, että tämä ei välttämättä suinkaan *syvennä* yhteiskunnan sisäisiä ristiriitoja, vaan pikemminkin *mahdollistaa* yhteiskunnallisen järjestyksen kitkattomamman toiminnan. Cohen on ilman muuta oikeassa siinä, että meritokraattinen ideologia vallitsevana järjestysperiaatteena koskettaa poikkeuksetta jollain tapaa kaikkia ja että sille vastakkaiset kulttuuriset logiikat puolestaan eivät. Ei myöskään ole samantekevää, että toisen avulla mahdollistuu yhteiskunnallinen nousu tai ylhäällä pysyminen ja toinen puolestaan todennäköisimmin pysyttää kantajansa yhteiskunnallisesti alhaalla, sillä se osoittaa yhteiskunnan kulttuurisen vallan luonteen.

Tällä hetkellä olen ajatellut aihetta niin että Cohenin alkuperäisen muotoilun kohdat "...määrittävät *osaksi* juuri niistä arvoista käsin, joita kunniallinen yhteiskunta pitää kaikkein korkeimpina. Sama arvojärjestelmä...*edesauttaa* sekä pienrikollisuuden että kunniallisuuden syntyä." (Cohen, 1967, 137, kursiivit YK) ovat näillä varauksilla paikkansapitäviä, mutta juuri tämän vuoksi kertovat vain yhdestä tämän yhtälön osa-alueesta. Tämä on se osa-alue, jolla objektiiviset yhteiskunnalliset asemat pääasiallisesti määrittyvät. Pitäisin vähintään harkinnan arvoisena mahdollisuutta, että suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa tämänkaltaisella menestyksellä on voimakkaan keskiluokkaistumisen myötä aiempaa hallitsemampi asema entistä useampien ihmisten elämään ja täten voimakkaampi kulttuurinen luonnollisuus ja yleinen hyväksyntä – hegemonisempi asema. Mutta tämän objektiivisen – joka siis syntyy käsitysten ja käytäntöjen liitossa, luonnollisuuden kautta tai osana arkiymmärrystä – lisäksi tulee subjektiivisen taso, joka saattaa poiketa siitä hyvinkin vahvasti. Nämä kysymykset objektiivisesta yhteiskunnallisesta arvostuksesta, siihen liittyvästä hegemoniasta eli kulttuurisesta vallasta ja toisenlaisten, nuorten subjektiivisten tai muiden alisteisten kulttuuristen tasojen tai toisin muotoiltuna

vallitsevan ja käänteisen arvojärjestyksen suhteista ovat oman tutkielmani laajemman teoreettisen viitekehyksen keskeisimpiä kysymyksiä.

5. Etnografia

5.1 Hieman historiaa

Tässä osiossa johdetaan aiheeseeni kuvailemalla ensiksi hieman laajempia muutoksia nuorison liikehdinnässä Tampereen keskusta-alueella läheisessä historiassa. Aloitan vuosituhaten vaihteesta, johon sijoittuu merkittävä murros, joka oli pohjana alueen nuorten myöhemmälle liikehdinnälle. Keskustan aluetta voidaan hahmottaa kulttuurisen kamppailun, neuvottelun areenana, jota ihmiset muovaavat arkipäiväisellä käytöllään, ja johon kiinnitetään toisaalta erityistä poliittista ja julkista huomiota kaupunkikeskustana edustavuuden normatiivisista näkökulmista. Samalla alue on voimakkaiden taloudellisten ja kaupallisten intressien kohde. Normatiivisista näkökulmista varsinkin järjestys- ja turvallisuusaspektit ovat nostaneet päätään 90-luvun loppupuolelta lähtien sekä julkisen keskustelun että turvallisuussuunnitelmien muodossa (Törrönen et al. 2004). Arkipäiväiseen ja varsinkin viikonloppuun käyttöön liittyen on tältä kannalta julkista erityishuomiota aika ajoin kiinnitetty nuorison ja marginaaliryhmien näkyvyyteen ja toimintaan keskustassa.

Kaksituhattaluvun vaihteessa Tampereen keskustan Keskustorin alue koki merkittäviä infrastruktuurialaisia muutoksia. Infrastruktuurin muutokset alkoivat torin keskiosan ns. Raatihuoneen aukion remontilla kesällä 1998 (AL, 30.1.1998, 1) ja jatkuivat alkuvuonna 2001, kun Jugendtorin, eli torin eteläpään länsipuolen vanha kioskirakennus maaliskuussa purettiin ja paikalle alettiin rakentaa uutta kioskirakennusta ja julkisia käymälöitä. Itäpuolelle alettiin rakentaa toukokuussa uusia liikennejärjestelyjä ja bussikatosta. (AL, 13.2.2001, 11; AL 3.5.2001, 14) Saman vuoden loppupuolella torin pohjoispäätyyn, ns. Frenckellinaukiolle alettiin rakentaa parkkihallia ja Satakunnankadun alikulkua Finlaysonin tiloihin (AL, 6.7.2001, 11). Seuraavana vuonna remontoitiin vielä Jugendtoria reunustavat jalkakäytävät, niihin tehtiin lämmitys ja Aleksis Kiven kadun, Hämeenkadun ja Hallituskadun välinen osuus remontoitiin kävelykaduksi (AL, 28.2.2002, 14).

Vielä yhdeksänkymmenluvun alussa sankat nuorisojoukot olivat kansoittaneet erityisesti keskustoria viikonloppuisin. Torin alueen maisemaa suhteessa myöhempään kuvailee haastattelussa nuoruutensa

viikonloppuja siellä 90-luvulla viettänyt ja etsivän työn kaksituhattaluvun alussa keskustan kentällä aloittanut työntekijä seuraavasti:

Et1: ... kun muistaa sinä aikana kun on itte kulkenu siinä, niin siel on ollu aina satoja nuoria, viittäsatia-kuuttasataa nuorta joka viikonloppu, niin se on ihan eri asia, kun ikinään sinä aikana kun mä oon siinä ollu töissä ...

(Haast YK Et1)

Kohti vuosituhannen vaihdetta nuorten määrä kaupungin keskustassa viikonloppuiltaisain alkoi hiljalleen vähentyä. Kyseessä oli mitä ilmeisimmin koko maata koskeva yleisempi ilmiö nuorten viikonloppuisen massakokoontumisen suhteen. (Korander 2002a, 386–387) Viikasta Tampereen keskustassa viikonloppuisin kuitenkin yhä oli. Vuosituhannen vaihtuessa tässä tapahtui merkittävä sosio-kulttuurinen murros. Selkeän nuorista tyhjenemisen lähtökohta kaupungin keskustassa tällöin oli ulkoinen ja viranomaislähtöinen. Tampereella toteutettiin elokuusta 1999 heinäkuuhun 2000 nollatoleranssikokeilu ”Viideltä saunaan kuudelta putkaan”(Törrönen 2004b, 121, Korander & Soine-Rajanummi 2002 (toim.)).

Määritelmällisesti nollatoleranssilla tarkoitetaan hyvin matalaa puuttumiskynnystä pieniinkin rikkeisiin tehovalvonnan kohdealueella, tiukan määritelmän mukaan ”kohdennettua innokasta (aggressiivista) intoleranttia repressiivistä poliisitoimintaa” (Korander et al. 2002, 28). Sen Tamperelaisessa versiossa tavoitteet määriteltiin seuraavasti: 1) Väkivallan ja sen uhan vähentäminen keskustassa, erityisesti perjantai- ja lauantai-iltoina ja -öinä 2) Ihmisten keskustassa perjantai- ja lauantai-iltaisain ja -öisin kokeman turvallisuuden tunteen lisääminen 3) Päihteiden, erityisesti alkoholin, katukäytön ja luvattoman hallussapidon vähentäminen 4) Muita ihmisiä keskustassa selkeästi häiritsevän käyttäytymisen vähentäminen 5) Keskustan vahingontekojen, erityisesti töhryjen ja ilkivallan vähentäminen 6) Tamperelaisten tyytyväisyyden lisääminen poliisin toimintaa kohtaan erityisesti keskustassa.

VSKP -hankkeen käynnistyessä sen johto painotti sitä, että kontrolli kohdistetaan kaikkiin keskustan häiriökäyttäytyjäryhmiin, ei ainoastaan nuoriin. Käytännössä sekä poliisin toiminta kaduilla, että tuolloinen julkinen keskustelu kuitenkin kohdentui nuorison häiriökäytökseen ja nuorten

julkijuomisen valvontaan (Korander 2002a, 362–363). Projektin edetessä pidemmälle sekä hankkeen johto, että paikallislehdistö rajautuivat käsittelemään nollatoleranssia yhä yksiselitteisemmin toimintana, jonka avulla voitiin oikoa nuorten vääristyneinä pidettyjä sosiaalisuuden muotoja ja vastuullistaa vanhempia ja paikallisyhteisöä tästä näkökulmasta määritellyn kasvatustehtävään. (Törrönen 2004a, 30)

Timo Korander arvioi projektin laajan evaluaatiotutkimuksen arviointiyhteenvedossa, että projektin keskeiset päätavoitteet kohdealueella eli Tampereen keskustassa saavutettiin lähes kaikki. (2002b, 403) Projekti onnistui tavoitteessaan keskusta-alueen rauhoittamiseksi. Torialue käytännössä tyhjeni nuorista (Soine-Rajanummi & Korander 2002, 182). Tuolloin havaittiin samalla, että nuorten viikonloppuinen ajanvietto ja siihen liittyvät häiriöilmoitukset siirtyivät lähiöihin (Korander 2002b, 407). Muutos aiempaan on ollut suhteellisen pysyvä. Nuorten määrä viikonloppuisessa kaupungin keskustassa lähti jälleen nousuun muutama vuosi projektin jälkeen ja on sen jälkeen aaltoillut, mutta edes 90-luvun lopun kaltainen nuorten liikehdintä alueella – puhumattakaan tätä aiemmista vuosikymmenistä – ei ole tähän päivään mennessä palannut.

Siirrän hieman perspektiiviä ja luon hahmotelman nuorten liikehdinnän yleisilmeistä keskustan alueella 2000-luvun puolella etsivän nuorisotyön ja myöhemmän etsivän työn kautta. Tuore kenttätöpari kirjaa vuoden 2003 loppukevään ja syksyn aikana nähtyä ja koettua kenttää näin:

Aikaa vietettiin paljon kadulla ja työ kohdistui akselille rautatieasema – Koskikeskus - Keskustori. Koululaisten lomat ja kauniit kesäiset ilmat oli varmasti osasy siihen, että nuoria kaupungin keskustassa liikkui todella paljon. Erityisesti Koskipuisto ja vanhan kirkon ympäristö olivat nuorten suosimia kokoontumispaikkoja. ... Keskusta vetää ihmisiä kaupungin joka kolkasta ja joka ryhmittymästä, joten on mahdoton määritellä ”tyypillistä keskustanuorta”. Huomion arvoista on kuitenkin se, että keskustassa aktiivisesti aikaansa viettävistä nuorista monet käyttävät runsaasti päihteitä, erityisesti viikonloppuisin. Ikäjakaumaltaan nämä nuoret ovat noin 12 - 20-vuotiaita. (Etsivä nuorisotyö, keskustan-alueen toimintakertomus 2003)

Verratessaan tätä oman kenttätönsä alkuaikaa, eli aikaa vuosien 2003–2005 välillä, sitä myöhempään, hahmotti toinen haastattelemani kenttätöntekijä monia eroja. Erityisen suuri ero suhteessa myöhempään oli tuolloinen nuorten sosiaalisen olemisen rakenne, tiiviit aluepohjaiset ryhmät:

Et1: ... silloin kun me ollaan menty sinne kentälle, niin ne oli yks porukka, eikä ne liikkunu siitä omasta porukastaan, menny tutustumaan mihinkään muuhun porukkaan niinkun siitä, mulla on semmonen mielikuva että ne oli kuitenkin aika voimakkaasti niinkun se oma ryhmänsä..

Y: Niinkun klaani..

Et1: Niin, et "me ollaan Härmälästä ja me ei mennä mihkään muualle turisemaan mitään muuta", ehkä heillä keskenänsä saatto olla mitä tahansa, mutta "me ollaan Tesomalta ja me kuljetaan yhdessä ja me kuljetaan porukassa ja meille on turha tulla sanoon". Mutta nythän se on semmosta, että sen melkein näkee, koska se menee, ihmiset, jotka on siellä semmosia keskushahmoja, ne menee porukasta porukkaan ja ne tuntee siellä kaikki, eikä sillä oo merkitystä, onks se, kelle se menee puhumaan, Tesomalta vai onks se Härmälästä vai onks se Itä-Tampereelta, et se rullaa siinä ihan eri tavalla ja sen tuntee kaikki ja jos joku tuntee sen tai näkee et se puhuu jonkun kanssa, niin ajattelee, et "ai, toi tuntee ton". Et se oli silloin sitä, et esimerkiks meiltä saatettiin kysyä, et oottekste noitten maahanmuuttajien kavereita, kun te pyöritte niitten kanssa? Eihän me pyöritä niitten kanssa sen enempää kun me keskustellaan teidänkään kanssa, mut kun ne keskusteli, niin ne tuli aina sillä omalla ryhmällään keskustelemaan. Ja sitten oli aina sen seuraavan ryhmän vuoro, että mentiin, näin mä aattelen ,et se oli niinku. Että se oli sillain erilaista, verrattuna myöhempään aikaan, kun aattelee taas, että nuoret on vaan paljon liikkuvaisempia ja ne suvaitsee vaan paljon enemmän väkee eri puolilta, niin et niit ei esimerkiks se paikka sido, vaan niit voi sitoo esimerkiks rullalautailu tai mikä tahansa muu juttu enemmän.

(Haast. YK Et1)

Määrällisesti nuoria todella liikkui alueella viikonloppuisin huomattavasti vähemmän kuin 90-luvulla, mutta kuitenkin siinä määrin, että etsivälle nuorisotyölle riitti keskustassa vuodesta 2003 eteenpäin työsarkaa, toisin kuin heti vuosituhannen vaihteen jälkeen. Uuden nousuveden aika tässä suhteessa sijoittui vuosille 2006–2008, jotka ovat olleet vuosituhannen vaihteen jälkeen nuorison kaupunkikeskustassa liikehdinnän kulta-aikaa. Vaikuttaa myös siltä, että edellä mainitut laadulliset muutokset ovat kulkeneet käsi kädessä määrällisten kanssa:

Et1: ... et se on muuttunu siinä kastuhattaviis-kakstuhattakuus (2005–2006), et kakstuhattakuus (2006) on ollu ihan selkeesti erilainen se, et silloin vaan on liikkunu porukkaa ja ollu tosi paljon porukkaa, koska aattelee, et meillä on kuitenkin siinä kakstuhattakuus-kastuhattaseittemän (2006–2007) kenttäkontakteja tuhattakuuttasataa (1600) syksyssä, et sitä porukkaa vaan oikeesti on ja ne vaan on ja istuu ja ne vaan on siellä yhdessä. ...

...

Et1: ... mä väitän et se on sit taas sitä sellasta aika, et on sellasta tunnelmaa, et kaikki vaan tulee ja kaikki on kavereita keskenään ja kaikkia vaan yhdistää jotkut tietyt asiat, koska ihmisiä oli kuitenkin sanotaan siitä kakstuhattakuus (2006) alkaen, tai jotenkin siinä, että siinä vaan nuoria on liikkunu huomattavasti enemmän, tai en tiedä onko liikkunu huomattavasti enemmän, mutta jotenkin sellanen tunne on siitä, että tota, tää voi olla kyllä mun tunnekin pelkästään, mutta jotenkin sellanen, että silloin alkuaikoina niitä nuoria ei ehkä ollu niin kauheesti, mutta niitten kanssa aina käytiin sellasia pitkiä ja, määrällisesti ei ehkä niin kauheesti, mutta, jos tossa nopeesti jotain katteli, niin siellä on tommosta kolmee-neljä-viittäsatua (300–400–500, katukontaktia puolivuotiskaudessa YK), mikä on sinällään suuri luku, kun on uus alue ja uudet työntekijät, mut että se on kuitenkin joskus sitten siinä kakstuhattakuus-kakstuhattaseittemän-kakstuhattakaheksan (2006–2007–2008), kun siinä on määrällisesti kenttäkontakteja puolessa vuodessa tuhattaviittäsatua (1500).

Y: Joo, et siin on ollu joku sellanen kukoistusvaihe, tai et se näyttäytyy sellasena..

Et1: Niin, joo. ...

(Haast YK Et1)

Tällöin aallonharja on saavuttanut huippunsa ja alkaa taas laskemaan. Samalla tapahtuu myös muita muutoksia. Syystä tai toisesta nuorten keskustassa hengailun painopiste siirtyy keskustorin akselilta Koskikeskukseen ja torin alue hiljenee. Oma arveluni on samansuuntainen, kuin työntekijän seuraavassa haastatteluotteessa esiin tuoma. Kyse on todennäköisesti sukupolvenvaihdoksiin liittyvästä dynamiikasta:

Et1: Niin, mä aattelen et se on varmaan ollu siin sanotaan kakstuhattakaheksan (2008), on vielä mun mielestä, kun kyl mä mun mielestä sitä vähän pystyin palautteleen mieleen, et se on ollu viel semmosta, et on ollu viel paljon väkee, mut sit kakstuhattayheksän (2009) siinä on tapahtunut sellanen murros ... Kun olihan siinä sellanen ikäryhmä, mikä siinä oli, johon meillä oli paljon kontakteja, niin noi ysikytluvulla (90-) syntyneet, niinkun ihan siinä alussa, niin ne alkaa täyttään siinä kaheksantoista (18) ja totta kai ne alkaa liikkuu sitten muuallakin, kun vaan hengaa siinä keskustorilla. Et sit siinä on taas kakstuhattayheksän (2009), niin siinä on alkanu tuleen uudenlaista väkee ja sit taas toisaalta Koskikeskus on aktivoitunut silloin kaktuhattayheksän-kakstuhattakymmenen (2009–2010), siinä. Et sit taas nuoret on alkanu jostain syystä viettämään enemmän siellä aikaansa. Kun sitten aikasemmin se oli ihan kyllä pelkästään sitä keskustori-Koskipuisto-Vanha kirkko, se alue, ehkä Siperia vähän.

(Haast. YK Et1)

Nousu- ja laskuvedet ovat tälle jatkuvassa liikkeessä olevalle, elävälle sosiaaliselle kentälle luonteenomaisia ja epäsäännöllisen säännöllisiä. Ne lukemattomat mahdolliset ja todelliset nuorison kulloisenkin tilanteen sisältä hahmottuvat taustatekijät, joita tähän ilmiöön liittyy, eivät ole kuitenkaan tutkielmani aihepiiriä. Se tosin näyttää ilmeiseltä, että dramaattisimmat ja äkillisimmät muutokset tässä liikehdinnässä tarkastelemallani ajalla olleet syiltään ulkoisiin tekijöihin palautuvia: VSKP –hanke, keskustorin McDonaldsin palo, Koskikeskuksen remontti, Puistolavan remontti, keskustorin McDonaldsin avaaminen uudelleen. Nyt siirryn tämän kentän tarkempaan etnografiapohjaiseen kuvailuun.

5.2 Moni-ilmeinen kenttä

Tulkintani alakulttuurista perustuu alkuperäiseen hypoteesiin, johon päädyin kandidaatintyöni havainnoivan kenttätyöjakson aikana loppuvuodesta 2008 vuoden 2009 alkuun. Tarkoitin ajatusta omanlaisistaan, erottuvista käänteisnormatiivisista ryhmäalakuultuureista Tampereen keskustan kaduilla paljon aikaansa viettävien nuorten keskuudessa. Tämän jälkeen kokoamani aineisto ja sekä kenttäjaksoilla että etsivän työn työntekijänä saamani kokemus ovat monipuolistaneet, tarkentaneet ja syventäneet tätä kuvaa. Samalla ne ovat vakuuttaneet minut siitä, että käsityksellä alakulttuureista tavoitetaan jotakin oleellista näiden nuorten elämässä.

Alakulttuurisuus ei siis ole piirre, jolla luonnehdin koko keskustassa aikaansa viettävän nuorison katukulttuuria. Valtaosa kulloinkin Tampereen keskustassa hengaavista nuorista ei kokemukseni mukaan ole pitkäaikaisesti tai kiinteästi sitoutunut myöhemmin kuvailemiini ja analysoimiini toiminnallisiin alakulttuureihin. Varsinainen fokukseni ovat muutamat huomattavan paljon aikaansa keskustassa vuosien ajan viettäneet nuoret, jotka ovat tulleet etsivälle työlle tutuiksi ja joiden nuoruusvuosien toiminnallis-sosiaalisen orientaation luonne on ollut merkittävän samankaltainen kuin Albert Cohenin (1967) kuvaama nuorten pienrikollinen alakulttuuri tai Willisin (1984) kavereiden kulttuuri ja se mitä alakulttuuriteoria pyrki alun perin selittämään. Koska laajempi katukulttuurinen nuorten kenttä keskustassa on kuitenkin väliasema tai perusleiri, jolta myös nämä erityisemmät retkikunnat ovat muotoutuneet ja muotoutuvat tänä päivänä, on tarpeellista kertoa yleisemmin tästä kentästä sellaisena, kuin se on itselleni hahmottunut. Edellisessä olen pyrkinyt antamaan historiallista

viitekehystä nuorten liikehdinnälle Tampereen keskustan alueella. Seuraavassa jaksossa siirryn kuvailemaan nuorten eri sukupolvien keskustan läpi virtaamisen dynamiikkaa, sekä yleisemmin tämän kentän moni-ilmeisyyttä.

Puhuttaessa Tampereen keskustan nuorisosta, ovat ajanviettopaikkoja olleet perinteisesti ja ovat yhä keskustorin Hämeenkadun eteläisellä puolella erityisesti McDonaldsin kulma, ja Macin ja Ellarin edessä oleva kaide, niiden edessä kulkeva Aleksis Kiven kadun pätkä, Juveneksen katos ja (kesällä) sen penkit sekä Jugendtorin länsipää taksipysäkin viereisille kehämäisille kivipenkeille saakka. Hämeenkadun pohjoispuolella suosittuja ajanviettopaikkoja on vanhan kirkon ympärys, torin puoleiset kivirappuset, vanhan kirjastotalon portaat ja vanhan kirkon puisto sekä nykyisen Laikunlavan (eli puistolavan) ympäristö. Myös Koskipuisto kokonaisuudessaan on suosittu, joskin satunnaisemmin ja hajanaisemmin ja on kesäiltaisain varsinkin varttuneemman nuorison piknik- ja pohjienottokäytössä. Tämän lisäksi tulee Koskikeskus, joka on aika ajoin ollut erityisesti nuorempien hengajien suosiossa (Hyyhø, 2011, 63).

Puhuessani katunuorista tai nuorten katukulttuurista tarkoitan tässä kadulla samaa, kuin Juvonen (2009, 159), joka kirjoittaa: "Ymmärrän kadun laajasti määriteltynä julkisena tilana, kadunkulmina tai aukioina, ostoskeskuksina, pelihalleina, puistoina ja muina vastaavina tiloina, joissa nuoret voivat kokoontua tai oleskella eripituisia ajanjaksoja." Nuorilla tässä yhteydessä puolestaan tarkoitan laajemmin niitä jatkuvassa liikkeessä ja muutoksessa olevia nuorten ryhmiä, jotka virtaavat keskustan läpi. Kulttuuri muodostuu heidän jaetusta osallisuudestaan tähän toiminnan ja olemisen päivittäiseen maailmaan.

5.2.1 Keskustaan tuleminen

Ensimmäinen ja keskeisin tekijä nuorten keskustaan tulemisessa, joka tulee selkeästi ilmi myös Hyyhø (2011, 60) kauppakeskuksessa hengaamista koskevassa opinnäytetyössä, ovat kaverit. Koko katukulttuurinen tapa viettää aikaa on sosiaalisen olemisen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen pyrkimisen tapa. Näin on lähtökohtaisesti, eli niin, että nuoret tulevat alun perin keskustaan

viettämään aikaansa jonkun tuttavansa kautta tai mukana. He kiinnittyvät siihen sikäli, kuin tämä sosiaalisen olemisen ja toiminnan luonne ja tapa tuntuu heistä mielekkäältä. Seuraavassa tätä ilmiötä keskustassa kuvaa etsivän työn keskustan alueen entinen työntekijä:

Y: Kun X:aa ajattelee, tai näin, niin yleisesti ottaen se koko idea siihen tulemisessa on se...

Et2: ...porukoihin pääseminen. Joo.

Y: ..niin, joihinkin porukoihin pääseminen. Et kun on miettiny sitä, ... et onko taustalla sitten kuitenkin se johonkin yhteisöön, porukkaan pääseminen...

Et2: Joo ja nimenomaan se, et eihän kukaan tuu yksin tohon uutena, kaikkihan ketä siihen tulee, tulee jonkun mukana. Et niinku joku tuntee jonkun ja tulee sen mukana, et eihän siihen voi tulla noin vaan joku viistoistavuotias "päätän lähtee yksin keskustorille hengaa". Et saa olla kyllä aika kieroon kasvanu kaveri, et kyl kaikki niinku tulee siihen jonkun mukana.

Y: Niin, et se kaveruussuhteisiin perustuu se verkosto.

Et2: Perustuu niin, koko verkosto perustuu siihen ja sit osa vetäytyy siitä, huomaa ettei tää oo hänen juttuna, ettei siel oo mitään tai hän ei saanu siitä mitään ja osa sitten imastuu siihen mukaan ja sit ne niinku verkot kasvaa ja aina joku saattaa tuoda jonkun mukanaan ja näin ja ...

(Haast. YK Et2)

Kaikki haastattelemani nuoret ovat tulleet alun perin viettämään aikaansa keskustaan tällaisten sosiaalisten prosessien välityksellä. Lähtökohta keskustaan tulemiselle on kaikilla haastatelluilla nuorilla ollut kiinni yksilöllisesti varioivista tilanteista, mutta yksi tekijä on poikkeuksettoman säännönmukainen: kaverit.

1: Mä asuin silloin hhh, mitäs mää nyt oon, mä olin viistoista vai kuustoista kun mut siirrettiin Metsolaan ja öö, tonne perhetukikeskukseen ja se niinku mahdollisti sitten taas sen mun kaupungissa hengailun ... mä olin sitten paljon lomilla niinkun Tesomalla ja Kalkussa isällä ja äitellä sitten Tesomalla ja sieltä kautta sitten jo tietynlainen kaveriverkosto ja niistä sitten oli osa jo siirtyny tähän "cityjengiin" ja sitten niitten kautta tietysti sitten kun tunsin jo osan porukasta ja näin niin sitten tutustu koko ajan laajemmin ja laajemmin sitten taas tähän muuhun ryhmärämään ...

(Haast YK 1)

2: ... mä oon asunu Kaukajärvellä suurimman osan ja sit mä jossain vaiheessa, just silloin kun mulla alko rippileirit ja noi, niin tota mä rupesin silloin oikeestaan tai ekana mä kävin rippileirin ja

sit mä tutustuin ihmisiin ja sit mä muutin fajjalle asuun Nekalaan ja sitten tota, sit mä rupesin oikeestaan samaan aikaan pyöriin sitten siinä keskustassa ja se sillain ... kun sinne Nekalaan muutti niin sit ei tuntenu Nekalasta ihmisiä oikeestaan ja sit oli helppo lähtee sinne kaupunkiin niin morjestaan ihmisiä ja siel oli sitte tuttuja.

(Haast. YK 2)

3: Joo, ja tota, mä olin yheksännen luokan aikana X:n perhetukikeskuksessa ja siel mä tutustuin yhteen tyttöön, joka pyöri Macin kulmalla, oli pyöriny koko ikänsä, et sen kauttakun mä tutustuin näihin ihmisiin, et siin vaiheessa kun Lielahden kaveritki jäi, melkein heti kun mä aloin kaupungissa pyörää, et lietsulaiset jäi ja mä siirryin kaupunkiin.

(Haast. YK 3)

4: No, mä aloin sen sillain, että mä harrastin korista ja mul oli reenit kaupungissa ja kun mä tulin kaupungista niin me kavereiden kanssa jäätiin aina Mäkkäriin käymään Koskarissa ja siinä mä tutustuin porukkaan ja sitten siirryttiin tohon Mäkkäriin (keskustorin –YK) ja aloin enemmän ja enemmän viettää aikaa siinä ja lopulta niin kun koriskin jäi kuvioista pois, mutta porukat ei tienneet, niin..

(Haast. YK 4)

5: No kyllä mä olin viel vähän nuorempi, ehkä neljätoista, tai kolmetoistakin, kun yks kaveri, yks X, se sano että, tai se just hengaili kaupungissa jonkun verran ja just Koskarissa ja sit se pyys joku kerta mukaan, sit mä lähin sen mukaan ja sit me hilluttiin siellä ...

(Haast. YK 5)

Ensimmäisessä ja viimeisessä edellä lainaamassani otteessa tulee esille myös haastatellun ikä. Tämä vastaa jotakuinkin sitä keskustaan ensimmäistä kertaa hengaamaan tai hillumaan tulevien nuorten ikähaitaria, joka itselleni on hahmottunut kenttätöiden kautta. Haastattelemani nuoret ovat olleet 13-16-vuotiaita tullessaan keskustaan ensimmäisiä kertoja. (vrt. Hyyhø, 2011, 55) Varhaisteini-ikäiset ovat tyypillisimmin enemmän Koskikeskuksessa ja muutaman vuoden vanhemmat viettävät aikaansa enemmän akselilla Jugentori–puistolava, johon alueeseen yleensä viitattiin etsivässä työssä keskustorina.

Nuorten aluelähtöinen tiivisryhmäisyys on ajan myötä vähentynyt, kuten historiikkiin keskittyvässä jaksossa toin esille ja siinä on myös luontainen ero uusien ja vanhojen nuorten välillä. Uusilla on tapana liikkua jossakin suljetummassa pienryhmässä tai kaveripiirissä aluksi, kunnes he tutustuvat

toisiin ja ryhmä avautuu sosiaalisten kontaktien kautta ulospäin. Keskustorin alueella kokoontuva nuoriso hengaa yleensä löyhästi yhtenäisissä pienemmissä ryhmissä, joiden välillä on jatkuvaa, elävää ja muuttuvaa vuorovaikutusta. Näiden ryhmien lähtökohtaisissa koostumuksissa ei ole mitään säännönmukaisuutta: on aluelähtöisiä kaveripiirejä, kaveripiirejä, jotka ovat alun perin aluelähtöisiä ja alkaneet kokoontua keskustassa jäsenten muutettua eri puolille kaupunkia, koulu- ja koululuokkaperusteisia ryhmiä, tyyliperustaisia ryhmiä ja näistä kaikista muodostuneita välimuotoja. Tällaisen keskustorilla hengaavan ryhmän löyhän-yhtenäinen elämä tulee hyvin esille seuraavassa:

2: Joo, ja sitten joo-oh, oli meit, siin oli sillain tietty porukka ja sit siihen tuli välillä ihmisiä jotka poies lähti ja välillä tuli niin ihmisiä siihen lisääki ja..mitähän meit siinä oli oiskohan meit siinä koko ajan siinä pyöri joku, no kymmenkunta oli semmotteita kenet mä niin tunsin sieltä. Sillain niinku melkein koko ajan, joka päivä melkein oli siinä mutta sitten oli siinä paljon enemmän ihmisiä ketkä siel sitte käveli ohi ja kävi vähä harvemmin siinä pyörimässä ja sillain et, siinä Juveneksella meitä istu joku kymmenestä kahteenkymmeneen, mutta kymmenen on niinku sellanen jämäpti luku et oikeestaa..

(Haast. YK 2)

Näiden ryhmien kirjavuus tulee erittäin hyvin esille kokeneiden työntekijöiden haastatteluissa. Ensin ote, jossa saan vastauksen tuolloiseen oletukseeni kouluun kiinnittymisen vaikeuksien yleisyydestä keskustassa aikaansa viettävien nuorten keskuudessa:

Et1: ... kuten sanoin, niin siinä on kuitenkin siis aina ollu, tai ainahan niissä ryhmittymissä, ... niin ainahan niissäkin osa oli semmosia, et ne kävi koulua ja taustat oli kunnossa ja kaikki oli jees, mutta ne vaan viihty siinä porukassa, missä sitten saatto olla pari kolme sellasta, jotka ehkä ei käyny koulua ja ei ehkä kotonakaan kaikki ollu niin hyvin ja jotain vähän sellasta, että tota se ei mitenkään, että "me lukiolaiset olemme tässä" tai me jotkut, vaan aika silleen sekasesti, että jotkut saatto käydä lukioo ja hengata siellä silti tai jotain muuta vastaavaa ja joku saatto olla, et ei oo peruskoulun jälkeen menny ja ei oo peruskouluukaan saatu käytyä, että ...

(Haast. Et1)

Kaikille nuorille keskustan ryhmittymissä vietetty aika on poikkeuksetta välivaihe, riippumatta ryhmien koostumuksesta ja niiden toiminnan luonteesta. Toisille nuorille tämä vaihe on varsin lyhyt ja toisille pidempi. Tässä työntekijän näkemys:

Et1: ... mä ajattelen, et se on semmonen asia, et se on suurin piirtein sellanen kolmen vuoden periodi, mitä siinä ollaan, suurin piirtein. Toiset on pidempään ja toiset lyhyempään ja toiset käy

vaan kattomassa, mutta ne jotka siihen tietyllä tavalla viehtyy, siihen elämään keskustassa, keskustan kaduilla oleen, niin se on keskimäärin semmonen kolme vuotta, siitä viidestätoista, kuudestatoista sinne vähän päälle kaheksaatoista, niinkun sellaset, jotka siinä viettää paljon aikaansa, se on ehkä semmonen noin kolmen vuoden jakso.

(Haast. YK Et1)

5.2.2 Kiinnittävät tekijät

Sosiaalisuus on ensimmäinen ja keskeisin tekijä nuorten kiinnittymisessä kaupungin keskustan katukulttuuriin. Tämän lisäksi tulee kuitenkin muita tärkeitä asioita, jotka liittyvät erityisesti keskustaan paikkana. Tietty anonymiteetti ja vilkasliikenteisyys antaa monella tapaa liikkumavaraa vaikkapa suhteessa nuoren omaan lähiöön, tai nuorten ohjatun toiminnan nykylinjauksiin. Työntekijät pohtivat aihetta seuraavasti:

Y: Niin niin, siis tämmösenä, ajattelet sä niin kun tämmösenä riiauspaikana?

Et2: Joo varmaan, tavallaan. Varsinkin näil nuoremmilla, kun niil ei oo sellasta niinku paikkaa, missä ne voi tavata esimerkiks päihtyneenä. Et kun nykyään, kun sillon kun ite oli tota ikää, niin kaikenmaailman kouludiskoihin pääs, vaik ois ollu missä jurrissa tahansa. Nykyään kaikki nuorille järjestetty, ohjattu toiminta on niinku päihteetöntä, mikä on sinällään ihan jees, mutta tota..

Y: Niin pitkään kun nuoret ei käytä päihteitä..

Et2: Eehheh niin, mut kun, aina kun ne vaan niitä käyttää, niin sit tavallaan, se on ollu ainoita vaihtoehtoja, on ollu sitten toi keskusta, niinku isomman porukan tapaamispaikkoja, mis on voinu olla päihtyneenä, ehkä Koskari toisena sitten. Kun nuoret kuitenkin aina niitä päihteitä käyttää niin tota ja sitten kun on päihtyneenä, niin sitten monesti monelle tulee mieleen, et vois olla kiva tutustuu johonkin uuteen ihmiseen ja kenties ne estotkin on vähän vähemmät, niin tota, sit se saattaa johtaa siihen, et pamahdetaan tohon keskustorille.

(Haast YK Et2)

Et1: ... Samaten sitten esimerkiks se oli selkeesti sellanen vaihe, et nuoret tuli siihen keskustaan esmes paljolti sen takia et siitä keskustasta oli helppo löytää hakija niinkun alkoholille esimerkiks ... Sitten ne vaan niinkun jollain tavalla, et mä en usko et niitten alkuperäinen tarkoitus on ollu se, et me ruvetaan viettään aikaamme keskustassa mut sitten kun ne on siinä vähän aikaa käynyt, miten ne nyt sitten on sen kaljarallinsa ajatellu, niin sitten ne niinkun viehtyy siihen, et ne ajattelee, et "tässähän onkin vähän tällasta erilaista väkee" ja se on tosi erilaista väkee mitä siel on niinkun ...

(Haast. YK Et1)

Viimeisimmässä haastatteluotteessa esiin tullut erilainen väki on selkeästi nuorille yksi todella keskeinen osa keskustan viehättävyyttä ajanviettopaikkana. Tämä liittyy sekä toisiin nuoriin, jotka ovat jo paikkansa keskustasta löytäneet, että keskusta-alueen yleiseen elämänmenoon, joka on arvaamattomampaa, jännittävämpää ja nopeammissa tahdeissa vaihtelevaa kuin vaikkapa lähiöiden vastaava. Seuraavassa otteessa tätä hahmottaa työntekijä ja kahdessa sen jälkeisessä puolestaan nuoret.

Et1: ... siinä on paljon sellasia, tyttöjen kanssa varsinkin käytyjä keskusteluja, et miks ne viettää aikaansa keskustassa, et mikä niitä niinkun kiinnostaa siellä, kun useimmiten siellä on kuitenkin vähän sellasta erilaista ryhmää kun esimerkiks sellasta unelmavävyä tarjolla, mut sehän siinä *kiinnostaa*, kun se on niin kiellettyä ja se on niin houkuttavaa, kun joku on niin rohkea ja joku uskaltaa tehdä sellasta, mikä on niinkun sellasta houkuttavaa. Ja sit sitä viehtyy niinkun siihen semmoseen, vaikka sä oisit ihan hyvä koulussa ja vaikka sulla kaikki asiat olis ihan hyvin mutta sä viehdyt semmoseen että se on vähän semmosta kiellettyä ja se on vähän semmosta jännittävää, siel tapahtuu kaikkee semmosta jännää, mitä ei tapahdu muualla.

(Haast. YK Et1)

1: Kyl se joo, huomattavasti enemmän, et se oli niinku paljon tapahtumarikkaampaa se elämä siin keskustassa että totta kai enemmän porukkaa ja kaikki juhlat, tapahtumat, kaikki tämmöset niin, oli kyl helvetin hienoja, hienoja hetkiä.

(Haast. YK 1)

Y: Öö, no, tota mikäs siinä keskustorissa veti puoleensa, mikä siinä kiinnosti?

3: (pitkä tauko) Ee.. varmaan siis ne ihmiset, ne oli niin erilaisia mun silmissä kun nää hervantalaiset, et ne teki just mitä ne halus ja sai, ne joi joka päivä ja, kai se oli nuorelle likalle kuule tommonen kulttuurishokki tuolta Lietsusta tulla kaupunkiin.

(Haast. YK 3)

Kuten aiemmin mainitsin, kamppailua nuorten ja erilaisten marginaaliryhmien oikeudesta oleskella Tampereen keskustassa on käyty aika ajoin sekä julkisuudessa että viranomaistahoilla. Paikan kulttuurisessa miljöössä yleisestä vilinästä ja satunnaisista paikalla olijoista nämä ryhmät tarkkailevalle silmälle myös pysyvyydessään erottuvat. Juuri keskustori ja puistolava ovat toimineet ja toimivat yhä eräänlaisina paikattomien paikkoina. Haastatellut nuoret kuvaavat alueen puolimaailman sosiaalista maisemaa muun muassa näin:

2: ... noi narkomaanit ja sitten noi alkoholistit ja tommotteet et se oli jotenki niillekki semmonen paikka että niitten on helppo törmätä siel että kun ne, no, että musta tuntu että ei kellään oo koteja eikä mitää niin se on semmonen paikka sitte että kun mäkin tulin vanhemmaks niin se oli aina semmonen paikka mistä sä pystyit seison siinä keskustorilla ja ihmiset kulkee busseilla siitä ohi se, se on niinku semmonen paikka että sulla voi käydä tsägä että sä näät jonku ihmisen siinä. Tiäkkö, tai siis et siin on ehkä ollu joku semmonen että, joo, en tiedä tai sen takia siel ihmiset varmaan pyöri niinku keskenään et se on vähän semmonen et siinä koko ajan tapahtuu, ei sitä ikinä tiedä mitä siin tulee seuraavaks sillee vastaan ja mä luulen et sitte jotenki. Et ei ne niinku samoissa porukoissa nuoret ja alkoholistit pyöriny mut sit se niinku monesti meni sillain et niitä alkoholisteja tuli siihen nuorten ympärille pyörii ja sillain että jotenkin ne on samalla paikalla ollu mut emmää, emmää oo nähny niit sillai yhteydessä mitenkään vaan niinku se, mä tiesin nimeltä niitä narkkareita ja spurguja siitä ja mä olin niinku sellanen skarppi et ne morjesteli mua ja mä olin ilonen jotenkin siis sillain, et me tultiin toimeen...

(Haast. YK 2)

Etsivän työn toimintakertomuksessa tämä maisema hahmottuu vuoden 2007 syksyllä – alueen 2000-luvun merkittävimmän kukoistuksen hetkellä – seuraavasti:

Alue rajoittui viikonloppuisin selkeästi alueelle Keskustori - Vanhan kirjastotalon puisto, jonne kerääntyi syksyn aikana aiempaa enemmän porukkaa. Monet sinne kokoontuneista nuorista olivat uusia kasvoja keskustan työparille. Kirjaston puistolava on nuorille suojaisa ja pimeä paikka, jossa saa touhuta varsin hyvässä suojassa, ilman ohikulkijoiden tai poliisin häirintää. Puistolavalle kokoontui todella sekalainen ryhmä ihmisiä, jossa nuoret liikkui sulassa sovussa niin sekakäyttäjien, narkomaanien, kuin mielenterveyspotilaiden kanssa. Koko alkusyksyä leimasi laajamittainen nuorten asunnottomuuden esille tuleminen.

(Toimintakertomus et keskustan alue syksy 2007)

Se, mikä ohikulkijalle ja ulkopuoliselle tarkkailijalle näyttäyty häiritsevänä, epäsiistinä ja kaoottisena, ei paikalla aikaansa viettäville hahmotu välttämättä lainkaan tällaisista näkökulmista. Se voi pikemminkin olla mielenkiintoista, jännittävää, hauskaa, erilaista ja elävää. Nuorten ryhmille näihin paikkoihin kiinnittymisessä on taustalla juuri tämä, muuttuva, vuolaana virtaava sosiaalinen maailma ja sen sallima kiinnittymättömyys, sattumanvaraisuus, potentiaalinen tapahtumarikkaus, jopa vaaran tunne. Kunkin paikan ja siellä tapahtumisen luonnetta hahmottava kartasto liittyy siihen, millainen yhteys kokijalla tuohon sosiaaliseen maailmaan on.

5.2.3 Keskustassa oleminen

Nuorison normaalin keskustassa hengaamisen muodoissa ei kuitenkaan sinällään ole mitään erityisen ihmeellistä, vaan ne ovat paljolti samaa, kuin mitä nuorison voi olettaa puuhaavan keskenään yleisemminkin:

Y: Yy, joo, mitä te teitte siin, tai duunasitte siel?

2: Mitähä me tehti? Poltettii tupakkaa,.. jauhettii paskaa,.. pyörittiin ostareissa ja..

Y: Koskarilla?

2: Joo, Koskaris silloin tällön ja öö, ei oikeen mitään, vietettiin aikaa. Ei, ei oikeestaan, ajan viettämistä, hengausta se aina lähinnä on ollu..

...

2: ...tai sitte kun tuli koulusta niin sitte jämähti siihen ja pääsi joskus vasta ilta, viimesellä bussilla ennen yömaksua kotiin..että kyllä siinä, nyt kun rupee mieltii, mitä me siinä ollaan oikein tehty, mitä me ollaan saatu aika kuluun niin hehehe, me ollaan varmaa vaan hengattu, mutta yömyöhään sieltä on aina tultu kotiin..

Y: Niinniin. Oliko se sitte tota...

2: Oli meillä odotas, että, olihan meillä muuten siellä muuten oikeesti tekemistä, olihan meillä siellä, me pelattiin footbagia ja.. meillä oli aika usein footbagi messissä, varmaan pari vuotta jaksettiin pelata pelkästään footbagia ja olihan meillä sitten koulusta kun tuli niin olihan meillä kaikki koulutamineet, meil oli piirustusvehkeet ja kaikki mukana et, puhelimesta sai musiikkia ja, siinähan oli kaikki!

(Haast. YK 2)

Y: No minkälaista se oli, mitä siellä oli?

5: No tutustu tosi paljon uusiin ihmisiin, ketä X oli oppinu tuntee siellä kaupungissa ja en mää tiää, jotenkin se vaan oli vähän ajan päästä mukavampaa olla siellä ja koitettiin saada niitä muitakin kavereita sinne, mutta kyllä me siel kaksin oltiin aika pitkään. Sit me saatiin yks Z mukaan sinne ja..en mää tiää oliko se jotain jännittävää tai jotain, mutta .. sellasta se oli...

(Haast. YK 5)

5.3 Alakulttuurien muotoutuminen

Tässä jaksossa siirryn askeleen sisemmälle tasolle ja kuvailen eriytyneempien alakulttuurien muotoutumisen prosesseja sellaisena kuin niitä olen kenttätyön ja haastateltujen nuorten kertoman pohjalta hahmottanut. Näille nuorille keskustan nuorten suurkatuyhteisö sellaisenaan on siis ollut perusleiri, kiinnekohta ja taustaympäristö, jossa on liikuttu ja josta on tunnettu monia, mutta jonka avulla ja kautta on erityisesti löydetty omaan elämään tuon vaiheen sosiaalis-toiminnallinen keskiö.

2: ... kyllä mä muistan sen fiiliksen, mikä meil on ollu, mutta mä en muista sitä keskustorilta vaan mä muistan sen sitten paremmin sieltä X:sta oikeestaan, että sitten kun me ollaan sieltä siirrytty sinne, niin siitä mä muistan semmotteen niin sanotun tai semmone, fiilis..hah, hyvä tunne siitä et ollaan kaikki yhdessä ja että, kaikki kuitenkin menee hyvin tai sillain että, tässä porukassa kaikki toimii sillain tai kaikki natsaa ja jotenkin hheh..

(Haast YK2)

Tämä puolestaan on ollut pelkkää ajan viettämistä aktiivisempaa osallistumista erilaisiin ryhmiin, jotka katson alakulttuurisiksi klassisessa mielessä sen takia, että keskeinen osa niiden toimintaa ovat olleet erinäiset kielletyt, rikonnalliset ja pienrikolliset toimet. Nämä toimet eivät ole missään nimessä ainoa tai irrallinen osa näitä ryhmiä, vaan niihin kuuluu olennaisesti myös muita kulttuurisia määreitä. Ryhmien toimintamallien, merkitysmaailmoiden ja sisäisten suhteiden erilaisiin kombinaatioihin palaan kuitenkin myöhemmin. Puhdasta hengailua toiminnallisemman otteen, vaihtelun ja uusien kokemusten kaipuu tulee selkeästi esille lähiöiden taustaa vasten:

1: ... se oli vähän sillain että oli kaupunginosia paljon ja keskustori oli sitten niinkun tän kaiken Mekka, et meillähän oli oma porukka Kalkussa, meil oli oma porukka Tesomalla, mutta sitten kun siellä rupes vähän oleen sillain et siel ei ehkä, ei ehkä saanu semmosta.. aina istuttiin jossain saatanan koululla tai jossain muualla niin se rupes vähän tympiin . Sit siirryttiin tähä keskusta-central-meininkiin että vedettiin tossa keskustassa ja sitä kautta sitten siinä rupes ihmiset tulee tutuiks ketä keskustassa pyöri, siitä syntykin sitten ihan omanlainen porukkansa et se oli vähän niinkun semmonen sekalainen ... Et totta kai oli kavereita ympäri Tamperetta, mutta se ydin oli ketkä tossa keskustassa pyöri, että kenen kanssa tuli vaikutettua ja näin.

Y: Siin vaihees kun siis, se oli sen takia että, et oli niinku tylsää siellä..

1: Se rupes joo jotain, se niinku tavallaan, ei kaikkien mielestä, jotkut tykkää istuskella siinä samalla koulun penkillä monta vuotta ja juoda kaljaa ja heitellä pullonkorkkeja, mutta ittellä ei ollu semmoinen fiilis että mä jaksaisin nyt tässä hirveen montaa vuotta kuluttaa kenkiäni tässä samassa paikassa, et vähän semmoinen tietynlainen levottomuuskin koko ajan että halus nähdä ja mennä ja tehdä ja kokee enemmän kun se, minkä se lähiö ois sitten antanu.

(Haast. YK 1)

Y: Ok, ja se oli ihan sitä, oliks ne Nekalan hoodit käyny jotenkin ankeiks tai tylsiks, vai?

5: No joo, kyl se sitä vähän alko oleen, kun se X just puhu, että siel tapahtuu paljon enemmän ja siel on paljon enemmän ihmisiä, et sääkin tuut ihan varmasti tutustuun kaikkiin. Lähti ihan sillä, et kun ne oli sam..., joka päivä suunnilleen samat rutiinit Irjalas, niin halus jotain vaihtelua.

...

5: ... Emmä tiää, se rupes oleen silleen, et ei sillee Irjalas tai Pappilas enää ollu kenenkään mielestä mitään. ... sitten me lähettiin, tota, B ei silloin vielä tullu meiän kaa, mut just toi Z ja W ja C ja me lähettiin sit kaupunkiin ryyppää ja kaupungissa pyörii enemmän ja nekin tutustu niihin kaikkiin, ketä siel silloin hengas ja sit se oli vaan helppo lähtee sinne aina, kun kaikki oli samaa mieltä.

(Haast. YK 5)

Osalla nuorista edellisessä osassa käsitelty keskustan ja erityisesti keskustorin alueella hengailun vaihe kestää lyhempään ja toisilla pidempään. Kaikilla kuitenkin varsinaisten kiinnostavien ja mielekkäiden – ja säännöllisesti vaikeuksiin johtaneiden - kokemusten keskiön muodostivat sellaiset ryhmät ja olemisen tavat, joiden muotoutumisessa keskustalla oli ollut tai oli vain välittävä asema. Tämä tuli haastattelujen yhteydessä itselleni yllätyksenä, sillä olin ajatellut keskustorin olevan keskeisempi tälle kokemukselle. Tämän väärän oletukseni selittänee varsin yksinkertainen perspektiiviharha. Kenttätyöni muodostui etsivän työn ympärille ja kiinnittyi alueellisesti tämän takia pääasiallisesti keskustorille. Tämä johtuu keskusta-alueen kenttätyöskentelyssä siitä, että torilla on erityisluonne keskusta-alueen liikenteen ja sosiaalisen elämän solmukohtana. Keskustan kaduilla säännöllisesti – ja myös satunnaisesti - aikaansa viettävään nuorisoon on todennäköisempää törmätä pysyttelemällä pääasiallisesti keskustorilla, kuin liikkumalla tätä laajemmalla alueella. Toisen työparini kanssa ihmettelimme usein mielenkiintoista havaintoamme, että tori oli kontaktin ottamiselle selkeästi otollisempi ympäristö kuin vaikkapa Koskipuisto tai Koskikeskus. Seuratessani kenttätyöni alkuvaiheessa tuolloisen työparin työskentelyä monet keskustan katupiireistä jo aiemmin ulos kasvaneet nuoret kävivät vaikkapa baaria vaihtaessaan tai bussille mennessään keskustorin kautta ja

vaihtoivat kuulumisia tutun työparin kanssa. Keskustorin alueen nuorten katukulttuurin keskeinen välittävä asema näissä siirtymissä tuli kuitenkin selkeästi esille:

3: Joo, se oli, mä tutustuin X:n niin sanotusti ihan ekaks ja sen kautta mä aloin tutustuun sen kavereihin ja ... sit mä tutustuin niihin hyvin ja meistä tuli hyviä kavereita ja meitä oli semmonen neljänkymmenen hengen porukka, aina, meil oli semmonen oma kokoontumispaikka, missä me vietettiin aikaa, niin Norssin koululla..

Y: Niin siellä pihalla?

3: Joo. ...

Y: Okei, no, siis Norssin koululla, te ette viettäneet sit niin paljon aikaanne keskustorilla?

3: Ei, me siirryttiin siit Norssin koululle, koska siinä sai olla vähän sillain rauhassa, et siin ei, kyl siinä poliiseja kävi, mut siinä sai olla vähän silleen suojassa, et siinä oli vaan se meidän porukka, et siin me oltiin vähän piilossa niinkun muilta.

(Haast. YK 3)

2: ... mää tutustuin keskustorilla mun tai sillain ensimmäisen niin sanotun niinku maalauscrewin tyypeihin mä tutustuin niihin siinä keskustorilla jotka oli kans maalailtu tai niinku ittekseen piirrelly himassa ja tolleen ja sit me tutustuttiin ja sit me lyötiin oikeestaan hynttyyt yhteen ja siitä se sohimine niinku oikeestaan sitten lähtiki et meit oli siinä sitten jo vähän isompi kööri ja sit sotkettiin oikein kunnolla. Mutta joo sielt se, sieltä se on lähtösin sekin, hahahahahah...

(Haast. YK 2)

Siirtymille keskustan alueella pois torilta on monia syitä, nuoret halusivat olla rauhassa omassa porukassaan syrjemmällä tai toisaalta toiminnallinen orientaatio saattoi tarkoittaa jatkuvaa liikkumista. Keskustorilla vilkkaimmat ajat olivat myös varsin levottomia ja esimerkiksi vuoden 2007 keväällä ja kesällä myös poliisi teki tämän takia tehovalvontoja. (AL, 2007) Muutama Norssin yläryhmään kuulunut nuori muistelee toria ja sen tapahtumia näiltä ajoilta seuraavasti:

1: ... se oli niin saatanan kuuma se paikka, paikkana, että siinä ei voinu olla, koska siinä tultiin heti taskuille, (poliisi YK) tai jotain muuta, että niinku sen takii. Että me saatettiin käydä siinä istuun ja juoda pari kaljaa ja jatkaa matkaa, mut ei me siihen sillain jääty, et siinähan oli, se oli just siitä tunnettu keskustori, että yheksän jälkeen sinne kun sä menit niin aivan varmasti tuli iskuu. Näin että tota, siis sen takia vähän jäi se.

(Haast YK 1)

3: Olihan siinä nyt herranjumala, ja kyllä siihen sai välillä mennä väliinkin kun ne potki siinä kuule jotain ihmistä maassa. Kyllä ihan sairastahan se oli. Ei siinä oo enää sellasta meininkiä Macin kulmalla kun sillon ennen kun se palo. Että aika semmonen villi länsi se oli kyllä.

(Haast YK 3)

Ryhmät, porukat tai crewit (tarkoittaa tiettyä tagia maalaavaa ryhmää engl. alun perin miehistö, työporukka, sakki YK) vaikuttavat olevan hyvin samankaltaisia, kuin se mitä, Willis kuvaa "epäviralliseksi ryhmäksi" ja jonka hän katsoo muodostavan tutkimansa koulunvastaisen kulttuurin perusyksikön (1984, 28–29). Samassa mielessä ajattelen näiden ryhmien muodostavan perustan käänteisnormatiivisille alakulttuurisille muodoille Tampereen keskustassa. Näillä ryhmillä ei ole määriteltävää rakennetta, pysyvää johtajuutta eikä jäsenistöä, tosin yleensä eräänlainen vakikalusto. Ne koostuvat toisiinsa paremmin ystävyystyneiden nuorten tilanteisesti vaihtuvista kokoonpanoista. Tässä kohtaa torille tulosta alkava kehityskaari kulkee jälleen toiseen suuntaan. Suuremmasta kehysryhmästä nuoret löytävät parempia ystäviä, joiden kanssa tunnetaan suurempaa yhteenkuuluvuutta ja vietetään tämän kautta enemmän aikaa. Nämä kentän tuntemiseen ja affiliaatioon perustuvat sosiaaliset muotoutumat ovat kuitenkin luonteeltaan huomattavan erilaisia, samanaikaisesti avoimempia ja suljetumpia, kuin lähtökohtaiset kokemattomuuteen perustuvat.

Y: Okei ... olitsä niinkun jonkun jengin, siis semmosen..

4: Joo, meitä oli muutama, niistä asu kyllä, kukaan ei varmaan asu enää edes Tampereella. Helsingissä asuu kolme ja muut oli niinku sekalaista porukkaa, että välillä oltiin samassa porukassa ja välillä ne oli omissa porukoissaan.

Y: Joo, oliks se siis tota, teit oli joku neljän-viiden tai joku tämmönen..

4: Neljän-viiden-kuuden hengen joukko ja välillä siihen liitty ihan satunnaisia tyypejä, että kuus muuta tyyppiä ja taas niitä ei taas näkyny vähään aikaan. Mutta vakituisesti siihen kuului viis.

Y: Okei, ja te olitte silleen et te olitte enemmän vähemmän aina yhdessä?

4: Aina yhdessä, me tavattiin aina kaupungissa, me asuttiin eri kaupunginosissa.

...

Y: Okei ja oliks siin silleen et teitteks te paljon tommosta ritsaamista ja muuta.

4: Joo.

Y: Teitte? Oliks se...

4: Yhdes, viikonloppusin tehtiin kyllä yhteistä ritsausta. Muina päivinä jokainen saattoi tehdä mitä itte haluaa, ei ollu edes tietoa siitä asiasta, mitä toiset tekee.

(Haast. YK 4)

1: ... keskustassa oli tietyt paikat kesäsin, missä istuttiin tai yleensä jengi istu. Oli Mältinranta, Koskenranta ja tää, ... Alaranta kesäsin missä istu nuoriso paljon. Ja siellä oli sillain, että sä dösällä tulit siihen ja sä kieppasit nää perusmestat, kyllä sieltä aina jonkun löysi, että niinku, ei ikinä tienny, että kenen matkaan sitä lähti sitten loppujen lopuks ... ei ollu mitään tietynlaista, että oltais jossain niinku ... jossain tietyssä paikassa aina nähty "Joo että nähdään tässä viideltä kaikki"-tyyppisesti, et se ei ollu mitään tommosta niinku sovittua ikinä että..

Y: Joo, oliko se sitten silleen et sit sä törmäsit johonkin, kehen sattuu törmäämään, joihinkin ehkä useemmin, joihinkin ehkä.. ja sitten tutustuit pikkuhiljaa niinku siinä uusiin ihmisiin ja näin edespäin?

1: Näin se vähän niinkun meni, että, että tota, mitä enemmän tutustu ihmisiin niin sitten löysi sitä enemmän sellasia niinku sanotaanko hengenheimolaisia, kenen kanssa viihtyi enemmän, että toi digaaile vähän samanlaisista jutuista kun minäkin ja toi tykkää eri hommistakin, mutta ne ei ollu niinku sillain periaatteessa, että kaikki kumminkin pyörittiin yhdessä, mutta jollain tavalla siinä synty sellasia tietynlaisia heimoveljeyksiä, vähän niinku että sukulaissieluja löyty, että joidenkin kanssa tuli sitten loppujen lopuks paljon enemmän oltua tekemisissä, että niinku et vähän sillain se tuli, että toi jäbä, meitsi diggaa ja ton kaa on helppo olla ja tykkää tehdä samoja hommia ja näin, niin totta kai hakeutu sitten enemmän sellaseen porukkaan missä tehtiin niitä hommia, mistä itte digaili.

(Haast. YK 1)

Koko toimintakulttuurin intensiivistyminen ja sen mittakaavan muutos, jotka liittyivät kaupungin keskustan piireissä syntyviin moninaiisiin mahdollisuuksiin kiellettyjen hedelmien osastolla, tulee myös hyvin selkeästi ilmi. Tätä siirtymää, sanoisinko lähi-Siwasta Ideaparkkiin, kuvaa hyvin eläväisesti yksi nuorista:

1: ... mutta siis sitähan se oli, että jännitystä siinä haettiin aika paljon, että haettiin kiksejä uusista jutuista ja, juuri kaikki niinku, mä olin tyylisiin piirrellytussilla johonkin vihkoon ja sit mä olin tuolla jo siinä mentiin pari vuotta eteenpäin niin tuolla kattomassa kun äijät teki isoja piissejä (suurikokoinen graffiti), niin et tiäkö niinku se oli hirveä harppaus siitä niinku tollasen pikkutuppukylän missä mä olin, jossain saatanan Elovainion kaupalla piirtäny tussilla nimikirjaimet, niin sitten se niinku genre muuttu niin paljon, että, just semmosta et se saatto olla, että jonain päivänä

oltiin maalaamassa ja jonain päivänä jotain muuta, et ei se niinku, se oli semmosta, mitä mä nyt sanoisin, tosi nopeetemposta se meininki, niinku et koko ajan mentiin ja tehtiin ...

(Haast YK 1)

Alakulttuurisille olemisen muodoille, joita pyrin hahmottamaan, on oleellista juuri tällainen lakkaamaton toiminta. Sellaisenaan varsinkaan elämyshakuisemmille nuorille keskustorikaan alueena ei loputtomasti mielenkiintoista tarjoa. Alakulttuuriset reitit ovat tarjonneet tässä eräänlaisen elämyspaketin, jonka kautta nuoret ovat voineet kokea poikkeuksellista ja poikkeavaa. Nuoria kiinnostavat ja yhteen liittävät asiat ovat tässä suunnaltaan samankaltaisia, kuin ne, joita olen käsitellyt edellisessä, yhteisöllisyyttä, jännitystä ja kokemuksia. Tässä kuitenkin haetun kokemuksen väkevyys, toiminnallisuus ja rikonnallisuus ovat luonteeltaan hengailua ja suhteellista tekemättömyyttä voimakkaampia ja jyrkempiä. Liitos kaupungin keskustaan ja sen laajempaan nuorten yhteisöön on tässä kohtaa tärkeä, mutta suhteellisen löyhä. Ne tarjoavat ikään kuin taustan ja tapahtumapaikat sille, mikä nousee keskiöön. Seuraavaksi keskityn näiden erityisten toimintamuotojen kuvailuun.

5.4 Analyysia kohti: rikonnan moninaiset muodot

Mitä ovat siis olleet nämä viittaamani näille ryhmille keskeiset toiminnalliset muodot? Kyseessä on laaja repertuaari erilaisia yleisten normien vastaisia, osittain todella riskialttiita, rikonnallisia ja pienrikollisia toimia, sääntöjen ja rajojen uhmaamista ja rikkomista, päihteiden käyttöä, näpistyksiä ja varkauksia, töhrimistä, ilkivaltaa. Ymmärrettävästi varsinkin myöhemmässä vaiheessa on hyvin yleistä, että tästä aiheutuu myös varsin vakavia ongelmia. Lähtökohtaisesti nämä toiminnan muodot ovat tavallisimmin olleet luonteeltaan yleiselle kiusanteolle ja vilungille perustuvaa jännityshakuisuutta:

5: ... sen Z:n kanssa justiin ennen kun oltiin siellä missään kaupungissa, niin me aina pöllittiin röökkiä ja pelattiin pelikoneita ja pöllittiin kaljaa ja myytiin, ei juotu ite, pelattiin vaan pelikoneita...

5: ... talvel oli Koskarissa aika paljon enemmän porukkaa ja siel oli just se niinku, kun aina noi vartijat hääs pois ja se niin vartijoita kiusattiin ja sitten ne jahtas siellä ja juostiin pakoon aina ulos ja tultiin takasin ja .. en mä tiiä mikä siin oli niin hauskaa sillon, mutta joku siinä vaan sai, et sinne joka päivä sit mentiin.

5: Joo, ja sit aina just ku jotain kiellettiin, niin se oli pakko tehdä, esimerkiks parkkihallis tupakointi justiinsa.

(Haast. YK 5)

1: Joo, kyllä, niitä lomiam odotettiin aina kun kuuta nousevaa, et pääsi sieltä (lastenkodista YK) sen kaveriporukan kanssa tekeen sitten jotain, vaikka se nyt ei siihen ikään ollu kun jotain koiranpaskaa postilaatikosta meininkiä, papattimattoja, mutta kumminkin ... et sen takia sitä odotti että pääsi helvettiin, niinku lomille ja näin, koska siel oli sit tietyl lailla oli niinku, ne kaverit niinku mukana siinä hommassa ja sit nyt ei ihan ehkä joka kerta jääty kiinni. ja näin, et se oli niinku..

...

Y: Mitä juttui ne oli?

1: No, ne oli vähän tommost kaupast ritsailua ja viinin lipittelyä ja tötsyn polttoo ja pultsareitten ryöstelyä, ja mitä se oli, mitä se nyt sisälsi. Kaikkee tommost pientä, mistä sai kiksit, semmost jännityksen hakua se oli niinku ...

(Haast. YK 1)

Tämä pahojen tekeminen ryhmässä on keskeistä sille kulttuuriselle kokemukselle, jota hahmotan. Kyseessä on juuri se alue, jolla on katsottu alakulttuurisen käänteisnormatiivisuuden ja kapinoinnin ilmenevän ja jota on sen vuoksi pyritty erinäisin tavoin selittämään. Tämä alue muodostaa myös selkeästi oman merkitysmaailmansa ja viiteryhmänsä. Kyseessä on alue, jolla pyritään omaksumaan ja oppimaan, ja jolla myös ihaillaan tietyyntyyppistä paheksuttavaa, rappiollista, rikkovaa ja uhmaavaa toimintaa.

5: ... Sit siit tuli semmonen, et haluu tutustuu enemmän, ne oli yleensä noita keskustorin vakiokalustoo, jotka oli siinä. Mutta en mä tiiä, jotenkiin siit tuli sit semmonen olo et, ... niihin halus tutustua ja sit se se oli silleen, et oltiin siin Juveneksel, juteltiin niiden kaa ja..

Y: Oliko siin silleen niinku mielenkiintosii tyyppi?

5: Joo, totta kai, kun niil oli kokemusta enemmän ja just varmaan se, et ne käytti päihteitä niin paljon innosti siihen mukaan, jutteleen niille kaikesta ja..

(Haast. YK 5)

1: Joo, voi sanoo, voi sanoo et tietyllä tavalla, ei nyt ehkä esikuvia, mutta.. suunnannäyttäjiä, että sanotaan näin, et oli niinku, oli porukkaa ketkä oli kovia maalaan, oli kovia, oli porukoita, ketkä oli kovia tappeleen niinkun, tai sillain et ne tunnettiin et tolle ei kannata mennä soittaa suuta et sielt tulee heti pataan ja oli tietysti sitte tää ritsausmeininki ...

1: ... oli aina niinku semmonen, esimerkiks maalaamisen, joku oli ihan saatanan hullu maalaaja, et ei vittu toi on ihan, toihan vetää joka paikkaan, ei sitä kiinnosta mikään, keskellä päivää se vetää tossa keskustorilla, niinku siis tämmösii, tiäkkö että, tietyllä tavalla jo leimaantu porukasta

semmosia, niinkun, rämäpäitä, että toi on ihan kaheli, että toi niinku, tota ei kiinnosta mikään, mutta ei ne niinku periaatteessa ei voi sanoa sillain niinku, et niinku niit ois mitenkään ylös katsottu, että ihan samalla viivalla, mutta se oli vaan, se oli pikkusen sua hullumpi tai näin.

(Haast. YK 1)

Näistä kuvailuista tulee vahvasti mieleen Marsh et al. kuvailu jalkapallopäädyn ryhmittymän erilaisista rooleista kuten "kaheli" tai "huligaani". Myös jalkapallopäädyn ryhmäkulttuurissa nämä arvotettiin tietyissä elävissä, mutta olemassa olevissa rajoissa hyväksyvästi, eli normaalille ja erityisesti viralliselle käänteisesti. Lisäksi myöskään jalkapallopäädyssä nämä toimintamallit eivät olleet kaikkia varten. (1987, 66, 70–73) Käänteisnormatiivisuus yleisesti paheksuttavan toiminnan arvottamisessa tulee tässä kohtaa hyvin selkeästi esille. En olettane liikaa väittäessäni, että "rämäpää" tai "kaheli" eivät ole yleisemmän – ainakaan virallisen – arvostuksen mainesanoja.

Monipuolisuus ja kekseliäisyys rikonnän muodoissa ovat osa tätä kuvaa, mutta toinen puoli yhtälöä on tämä erityisroolien ja -osaamisten sekä ryhmän toiminnan kiinnittymisen puoli. Se on alue, jolla haetaan mallia ja jolla instrumentaaliset, ekspressiiviset, elämykselliset ja muut motiivit ja merkitykset kietoutuvat yhteen. Ryhmän toiminnassa tämä saattaa näyttäytyä vaikkapa seuraavasti:

Y: ...oliks teil aiemmin niinku siin keskustorimeiningissä, niin kävitteks te paljon varastamassa juttuja tai oliks teil siinä mitään semmosta?

2: Ei kyllä oikeestaan, että mä luulen että se tuli sen graffitin kautta sitten jotenkin. Että kun ei ollu enää varaa ostaa, että kun ne tamineet oikeesti makso, paksu jokenin tussikin niin se makso ihan hirveesti mutta sitten Tiimarista niitä oli helppo hakee repullinen kerralla, sillain että, sitä se kautta se jotenkin mä luulen, et joo sitä kautta se jotenkin ton graffitin kauttakin et on ruvennu niinku varasteleen ja tolleen, ehkä, mä luulen, siin oli pari sellasta jäbää, ketkä sitten hyppäs bosseen mukaan ja sillain, oli asunu vähän muissa kaupungeissa ja tehny tyhmiä jo aikasemmin ja sit oli helppo kattoo mallia että miten nää hommat oikeen hoidetaan.

(Haast. YK 2)

Haastattelemani nuoret ovat kaikki olleet osallisina eri ryhmissä, joissa nämä rikonnällisen toiminnan painopisteet ovat poikenneet toisistaan. Haastattelemistani nuorista kaksi oli ensisijassa osallisena ryhmissä, jotka olivat keskittyneet näpistyksiin ja varkauksiin, yksi tageihin ja graffiteihin ja yksi pilvikauppaan. Kaikki nämä neljä olivat nuoria miehiä. Haastattelemani nuori nainen oli puolestaan saman ikäisenä, eli muutaman täysi-ikäisyyttä reunustavan vuoden aikana, kiinteästi osallisena

suurempaan ja hajanaisempaan yläryhmään, johon kuului monia tällaisia toiminnallisia alaryhmiä. Edellisissä kappaleissa olen jo viitannut näiden ryhmien alakulttuurien sisäisiin muotoihin, instrumentaalisiin, ekspressiivisiin ja elämyksellisiin aspekteihin näissä, käänteisnormatiivisiin näkemyksiin ja muihin kulttuurisiin aspekteihin. Seuraavassa jaksossa siirryn käsittelemään näitä muotoja ja suhteita tarkemmin.

6. Analyysi

6.1 Normien rikonnan kaksi poolia: ekspressiivisyys ja elämyksellisyys

Olen edellä hahmottanut käsittelemääni alakulttuurista maailmaa keskeisesti rikonnallisena, tai kuten Cohen tätä kuvaili, käänteisnormatiivisena. Hänen tiivistyksensä alakulttuurisesta oli: "Nuorisorikollisen toiminta on hänen alakulttuurinsa standardien mukaan oikeaa *juuri koska* se rikkoo laajemman kulttuurin normeja." (kursiivi YK) Tällainen tietoinen ja tarkoitushakuinen hyväksytyjen normien käänteiskuva hahmottuu paljolti myös oman aineistoni pohjalta:

2: ... meillä lähti se maalaushomma jossain vaiheessa hanskasta ja sit se idea oli oikeestaan aiheuttaa vaan yleistä pahennusta.

(Haast YK 2)

1: ... siinä juuri lastenkotikierteessä ja tällain, että ehkä sitä vähän haluskin näyttää keskaria koko maailmalle sillain "haistakaa vittu kaikki", et "mua ei kiinnosta"- meiningillä..

(Haast. YK1)

Uhmaamisen tematiikka, jossa vallitsevat normit on käännetty päälleen, nousee esille kerta toisensa jälkeen. Tämä, itse toiminnan pahanilkiseen luonteeseen, kapinointiin sinällään, liittyvä mielihyvä on erittäin tyypillinen alakulttuurinen piirre. Tämä toimintamuotojen ekspressiivinen vastanormatiivinen negativistisuus on se, jota Cohen korostaa siksi, että hän näkee sen yhtenä keskeisimmistä pienrikollisen alakulttuurin muista rikollisuuden tyypeistä *erottavana erityispiirteenä*. Tässä hän osuu tiettyyn pienrikollisten alakulttuurien kestävään ytimeen. Tämä rikonnallinen toiminta ja käänteisnormatiivinen maasto on ryhmien omakuvan, statuksen ja ideaalien julkilausumaa:

2: ... jossain vaiheessa naurettiin, et vitsi kun päästäs Tamperelaiseen sillä et me oltais sotkettu jokainen Tampereen kaupungin bussi niin, et niistä ei nää ikkunoista pihalle..hehehe tai et aina ois, et ei ois yhtään bussia, missä ei ois meiän tägejä tai..

(Haast. YK 2)

Huomioon pitää tietysti ottaa se, että tällaisessa toiminnassa alakulttuurisen ryhmän jäsenille tärkeää on anonymiteetti, joka takaa sen, ettei teoista jäädä kiinni. Tässä mielessä ryhmän ja sen jäsenen identifikaatio ja status ovat toimijuutta ja toimijoiden keskistä tietoa. Tässä korostuu ilo sääntöjen rikkomisesta ja pahennuksen aiheuttamisesta *sinänsä*, se että alakulttuurisen maineen ja identiteetin

logiikka on käänteistä julkisuuden logiikalle. Rikongan käytännöissä taotaan sisäviiteryhmän yhteisymmärrystä ja samalla siihen pohjaavaa keskinäistä lojaalisuutta, tiiviyyttä ulospäin. Laajempi viiteryhmä tällaiselle alakulttuuriselle maineelle ovat katu yhteisön yläryhmät, joiden kanssa nämä toimet muodostavat osan yhteistä tarinavarantoa. Näissä yläryhmissä käsitys varsinaisista teoista on jo kerrotun luonteensa puolesta varsin häilyvä, mutta niidenkään jäsenten ei oleteta kertovan niistä väärille korville.

Tahallinen ilkkurisuus on keskeinen punainen lanka alakulttuurisessa kudelmassa, mutta se ei kuitenkaan tyhjennä rikongan toiminnallista kokemus- ja merkitysmaailmaa. Normien rikkomiseen liittyy nimittäin toinen puoli, johon aloin kiinnittää analyysini myötä yhä enemmän huomiota.

1: Joo, siis se oli niinku.. jotenkin se oli niinku paketti se homma että ku, oli se oma porukka ja se tietynlainen jännitys, mitä nyt oltiinkaan tekemäs, *jotain tuhmaa tietysti aina et saatiin se jännitys siihen*, mut tota ...

(Haast. YK 1)

Luonteeltaan kapinallisessa kulttuurissa normin rikkomisen on ehdottoman kiinnostavaa jo sinällään, mutta elämysten hakemisen kannalta yhtä kiinnostavaa on se, millaiselle lähteelle normeja rikkomalla päästään. Kyseessä on lähestulkoon ehtymätön jännittävien elämysten runsaudensarvi. Tässä mielessä normin rikkomisen on elämyksellisesti välineellistä, sitä voisi ehkäpä nimittää jopa jännittävän elämyksen äärimmäiseksi instrumentiksi. Äärielämys, jossa todellisuus asetetaan kokeelle ja syntyy aito vaaran tuntu, joka tarjoaa samalla tiivistetyn aikakokemuksen, mahdollisuuden osoittaa rohkeutta, kykyä kestää tämä paine ja taitoa ryhmän jäsenenä, voimistuneen tunteen meistä ja muista, on normaaliarjessa hyvin vaikeaa saada aikaiseksi tekemättä *yhdessä jotakin kiellettyä*.

Tällaisille kokemuksille ja tarpeille kuulumisesta, taidon osoittamisesta, paineen sietämisestä ja jännityksestä on toki olemassa myös yhteiskunnallisesti hyväksytyjä kanavia – vaikkapa urheilun joukkuelajeissa. Muilta osin urheilujoukkueen toiminta, kuten pitkäjänteinen, suunnitelmallinen ja säännöllinen harjoittelu valmentajan ohjauksessa, on tosin kovin eri maailmasta ja lisäksi myöhäisteiniässä harvoille ja valituille. On myös useita muita hyväksyttäviä kanavia, joilla on mahdollista osoittaa joitakin tai useampia normin rikonnassa todellistuvia elämystarpeita. Poikkeustilanteiden ulkopuolella tällainen *kokemuksellinen yhdistelmä* on meidän nykyisessä elämänmuodossamme kuitenkin erittäin harvinainen, sillä ilman todellisen jaetun vaaran aspektia samanlaista kombinaatiota ei voi saada aikaiseksi.

Elämystarpeiden hyväksytyissä muodoissa on alakulttuurisesta suunnasta katsottuna lisäksi useita muita ongelmia. Ensinnäkin ne edellyttävät poikkeuksetta osallisuutta ja resursseja legitiimeillä (oli kyse sitten koulusta tai työstä, vapaa-ajan harrastuksista tai kuluttamisesta) yhteiskunnallisilla areenoilla – joilla osallisuus ja resurssit niiden kilpailullisuuden takia eivät edes määritelmällisesti kuulu samalla tavoin kaikille. Toisekseen tällainen osallisuus – lukuun ottamatta kenties lähtökohtaisia taloudellisia resursseja – edellyttää sopeutumista johonkin vallitsevan järjestyksen muotoon ja ponnistelua sen asettamissa ehdoissa. Kolmanneksen tällaisen osallisuuden aste ja sen mukainen elämysten intensiteetti on jokseenkin suoraan verrannollista jollekin tällaiselle alueelle hyvin sopeutumisen jälkeiseen menestymiseen.

Coheniin palaten voi luonnehtia, että tämän kaltaiset hyväksytyt elämysten tavoittelun mallit asettuvat lähemmäs ”maallistunutta versiota protestanttisesta etiikasta”, kuin luonnehtimaani alakulttuurista kenttää, jonka käytäntöjen logiikka perustuu keskeisin osin ja tietoisesti yleisesti hyväksytyyn vastaiselle. Alakulttuurinen jännityshakuisuus on osa sellaista kokonaisuutta, johon vastanormatiivinen ekspressiivisyys kuuluu *oleellisena*, ei satunnaisena osana. Kuitenkin siinä, missä pidän tietoista kapinaa vallitsevia järjestyksiä kohtaan olennaisena, ei tule unohtaa sitä, että pienrikollinen alakulttuuri on yhä säännöllisesti sellaisten nuorten kulttuuria, joilla on lähtökohtaisesti vähän osallisuutta elämyksiin (samoin kuin elämyksiä osallisuudesta) niiden legitiimeillä areenoilla. Rajoja rikotaan *myös* siksi, että se on *tavoitettavissa oleva* tapa kokea jännittäviä elämyksiä.

Alakulttuurista normien rikontaa mietittäessä ekspressiivinen ja elämyksellinen puoli, jotka saattelevat jatkuvaa toimintaa ovat kaksi sellaista kulttuurista säiettä, jotka ovat analyttisesti erotettavissa, mutta itse käytännöissä kietoutuneet erottamattomasti yhteen. Normien rikonta on samanaikaista ryhmäidentiteettiä muodostavaa ja siihen pohjaavaa ilmaisua sekä elämyshakuisuutta. Rikonta takaa yhtä aikaa molemmat näistä alakulttuurisista keskiöistä. Tämän yhteen kietoutuman luonnetta voi kuvailla vaikka niin, että rikonnan kapinallisuus on sinällään merkittävä ilmaus, jolla luodaan samanaikaisesti jännittäviä elämyksiä ja tavoittelemalla rikonnan kautta jännittäviä elämyksiä ilmaistaan samanaikaisesti tätä kapinaa.

6.2 Yksilö ja ryhmä: subjektiviteetti ja osallisuus

Käytännön kautta, keskittymällä mahdollisuuksiin pienrikollisuuden saralla, sille tarpeelliset taidot harjaantuvat, mikä tarjoaa puolestaan mahdollisuuksia syvenevään toimijuuteen. Tähän ei kuitenkaan tavallisimmin liity ennakoivaa suunnitelmallisuutta, vaan kyseessä yksi toiminnallinen kenttä, jolla korostuu pidemmän ajan suunnitelmien, hyötyjen ja haittojen harkinnan merkityksettömyys nykyhetken intensiivisyyden rinnalla.

1: ... se ei vaatinu niinku mitään semmosta, istuttu alas ja suunniteltu jossain saatanan rosvonpesässä näitä hommia. Ihminen, kun sä kävelit kaupungilla, olit sä yksin tai jonkun muun kanssa, sä kattelit koko ajan et "tuolta pääsis yli", "tosta pääsis sisään", tälleen, et siis siinä rupes harjaantuun pikkuhiljaa silleen, tiekkö että, totta kai sitten, että jotkut yksinään ja jotkut odotti iltaa, ettei se niinku, se oli vähän sillain niinku et kenet nyt sattuu näkee, että ...

(Haast. YK 1)

2: ... me vaan herättiin aamulla ja käveltiin Pispalasta aina kaupunkiin ja takas ja me käveltiin kaikki liikkeet, mistä vähänkin sai jotain maalaustarvikkeita niin vitsi repun kanssa sinne aina ja niin paljon tavaraa kun suinkin sai niin meil oli tusseja, meil oli niinku satoja erilaisia tusseja ja kaikkia ihme maaleja ja ite tehtyjä tusseja ja..

Y: Siis ritsasitteks te ne?

2: Ritsattiin kaikki ja tehtiin itse, kaikki, tehtiin ite inkkejä ja tehtiin ite ku ei ollu uusia, ku Suomessa ei ollu vielä kunnon tusseja, niin varastettiin kenkälankki semmosia juttuja, missä on päät ja kehiteltiin kaikkia uusia juttuja millä saa vaan mahollisimman isoo jälkee...

Y: Mut olikse se sit tavallaan, kuuluks se siihen hommaan juts nimenomaan et ne pitää niinku pöllii ne kamat, et niit ei osteta vai olikse se vaan et ei ollu rahaa?

2: No ei ollu rahaa ja se oli, se oli siistiä hommaa, me tykättiin siitä ja sit tuki sitä melän harras.. jotenkin se oli niinku sellanen toimiva juttu että, käytiin, lähettiin varastaa muutama bisse kaupasta ja sit menttiin kirjakaupat läpi ja haettiin että joo vitsi me tarvitaan noita tusseja ja noita tusseja ja sitten maalia pitäis saada, siin oli aina sitä tekemistä sille päivälle ja kaikki kuitenkin oli sitä graffittia sillain et se niinku oli vaan se juttu.

(Haast. YK 2)

Pahanteossa oleminen edellyttää aktiivista toimijuutta. Tässä mielessä alakulttuuri on tekemisen tekemistä ja samalla vastaus kysymykseen, kuinka tehdä ei-mistäään *jotakin* – tehdä päämäärättömästi

olemisesta ja arkipäivän ohimenevästä kudelmasta jotakin merkityksellistä, mihin tarttua. Tässä rikonnallisessa merkityksellistämässä toiminta, joka aiheuttaa seurauksia muuttuu tapahtumaksi, joksikin, mikä rikkoo arjen ja passiivisuuden. (vrt. Robins & P. Cohen 1978, 85) Kokemuksen voimakkuus, sen kyky rikkoa arkipäivän kudelma ja Willisin sanoin "minän rajoittuneisuus" on oman toimijuuden ja ympäristösuhteen hetkellistä korostumista hakeutumalla paineeseen, todellisuuden konkreettisuuden kokemista. Näissä todellisuuden alakulttuurisissa koetteluissa luodaan subjektiviteettia sekä toimijuutena että kokijuutena.

1:... enemmän mää tässä ritsausporukassa pyörin kun sitten näitten muitten edustajien kanssa, et se oli vähän enemmän niinku, mä en tiedä mikä, mä sain varmaan kaikist eniten siitä irti, siitä..

Y: Ritsaamisesta?

1: Niin, tai siitä niinku että sai olla niinku jotenkin jollain tavalla tuol jossain väännöllä, hirvee ja pumppu hakkaa koko ajan ja joku tulee –tyylisesti, sä väännät tuolla jonku kämpän ovee auki ja jotain tämmöstä, tiäkkö, siit sai niinkun parhaimmat sävärit,

(Haast. YK 1)

Tässä voidaan hahmottaa myös toinen ryhmien kulttuuriin olennaisesti sisältyvä rajojen koettelualue, sen jäsenen omien rajojen koettelu, oman kokemuksellisen todellisuuden asettaminen koetukselle. Samalla kun tässä todellisuuden testaamisessa otetaan käytännöllisesti mittaa mahdollisuuksista venyttää ja rikkoa ympäristön asettamia rajoja, siinä koetellaan kokijan omia rajoja. Molemmilla alueilla nämä olemisen ehdot myös tulevat jossain vaiheessa vastaan.

Erittäin mielenkiintoista suhteessa tähän on se, kuinka merkittävän samansuuntaisia yksilöiden kokemukset omasta itsestään toimijana nuoruudessa ovat. Tämä korostuu, kun otetaan huomioon, että he edustavat eri alakulttuurisia ryhmiä vieläpä eri aikoina:

5: Oli siinä, siis ihan kaikki säännöt, mitä sanottiin, mitä kuuli jossain, niin piti niitä kokeilla, et mitä siitä sitten tapahtuu, kun tekee sen, mikä on kiellettyä. Ja kun s.. en mää tiiä, kai se on se pieni ikäkin, kun halua vaan kokee kaikkee uutta.

(Haast YK 5)

4: Niin, murrosikä, pituuskasvu ja aivoissa aikamoinen kehitysvaihe varmaan päällä ja mä olin aina ollu aika kokeilunhaluinen, halunnut testata kaikkee.

4: Sitä halus kokea, mitä tää on ja tää, tää ja tää ja sitten plus oli sellanen elämänasenne, että ei kiinnosta, mä voin tehdä ihan mitä mua huvittaa, että kyllä tästä selvittäään ...

(Haast. YK 4)

1: ... mä oon aina ollu, meiän muori sano sitä, että mä oon aina ollu tosi vilkas. Että se on ihan sama, jos mä oisin ollu siellä Tesomalla vai oisinko mä ollu Kalkussa tai Ylöjärvellä niin todennäköisesti mä oisin ollu tekemässä pahoja, koska mä oon sellanen levoton sielu ollu aina, niinku että koko ajan pitää päästä eteenpäin ja eteenpäin ja näin pois päin.

(Haast. YK 1)

2: ... mä luulen että mä oon ollu niin, niin jotenkin oman tieni.. tai että mun on aina pitäny oikeesti jotenkin kokee se kaikki, että mä niinku ymmärrän, että miks ei saa tehdä mitään, niinku et miks tätä ei saa tehdä, miks tätä ei saa tehdä tai ei kannata, et mun on aina pitäny ite se tajuta, ...

(Haast. YK 2)

Yksilöllisen alue sinällään ei ole sitä, mitä tämän tutkielman puitteissa voisin tai pyrkisin selittämään. Tältä pohjalta kuitenkin hahmottuu rikonnallisen alakulttuurin tyypillinen luonne. Siinä korostuu sellainen suhde koettuun, jossa realiteetteja ei oteta annettuina ja jossa on voimakas tahto kokea asiat kantapään kautta, koetella niitä ja ottaa omakohtaisesti mahdollisimman laajasti selvää siitä, mitä ne todella ovat. Yhtymäkohdat siihen, mitä Willis käsittelee kavereiden kulttuurisen kokemuksen yhtenä ydinalueena, ovat ilmeisiä, epäluuloisuus virallista kohtaan ja uteliaisuus tottelemattomuuden alueilla.

Sääntöjen testaaminen ja rikkominen, jotka ovat voimakkaasti alakulttuuristen ryhmien toiminnan keskiössä, liittävät tämän kokemuksen omasta itsestä sellaiseen subjektiviteettiin, joka on samalla aktiivinen ja osallinen. Retrospektiivistä on mahdotonta sanoa, onko tässä kysymys asioista, joille on saatu nimi ja jotka ovat korostuneet vasta alakulttuurisen osallisuuden myötä. Tosin on todennäköistä, että kokemus omasta identiteetistä on saanut suuntaviivoja vahvasta toiminnallisesta osallisuudesta. Huomion arvoista tältä kannalta on se, että tämä toiminnallisuus ei ole erillisen yksilön tai yksinäisen desperadon henkilökohtaista tekemistä. Toiminnallisen ilmaisen tällainen subjektiviteetti löytää nimenomaan osana *ryhmän elävää sosiaalista voimaa*, kokemuksessa toimijuudesta *sen osallisuudessa*. Toiminnallisen kokemuksen esiintuominen yhdistyy poikkeuksetta siihen mitä on tehty *yhdessä*.

1: .. en mä tiä olisinko mä yksinäni ollu tuol kääntämässä pultsareita tai sammuneita, en mä usko, et kyllä se totta kai vaikuttaa niinku se, kenen kanssa sä oot liikkeellä ja mitä te teette, että jonkun

ihmisen kanssa se saatto olla juuri sitä, että sä vaan dokailit eikä mitään ihmeempää, jonkun kanssa sä saatoit taas joutua oleen koko ajan varuillas että se tekee jotain saatanan tyhmää.

Y: Okei.

1: Tiäkkö, että kun oli niinku ihmiset oli niin paljon erilaisii ja se siitä ehkä tekikin sen, että siin oli koko ajan sellanen tietynlainen kipinä, et ei tienny ikinä mitä tapahtuu, että joku saa päähän jotain ja jotain tapahtuu ja taas juostaan, että tiäkkö, että koko ajan sellanen tietynlainen jännite siinä hommassa, että..

(Haast. YK 1)

4: Niin niin ja mä olin siellä ja siinä me niin kun poltettiin tupakkaa ja viikonloput niin ryyppättiin ja puuhattiin kaikkea muuta.. varastettiin kaupoista ja tälleen.

(Haast. YK 4)

3: ... meit oli joku neljänkymmenen hengen porukka siinä, sitä kesti joku pari-kolme vuotta, et me oltiin aina siinä porukassa ja meil oli hauskaa ja kaikki piti aina toistensa kaa yhteyttä ...

(Haast. YK 3)

6.3 Solidaarisuus

1: ... ketään ei niinku jätetty, sitä mä ihmettelen, että viel niinku tänäkin päivänä, et ketään ei kumminkaan jätetty, eikä sorsittu, niinkun esimerkiks yläasteella, et jos sul on silmälasit, niin sua kiusataan, niin meiän porukassa se, et jos sulla on silmälasit, niin se on ihan vitun se ja sama, kohan sä heität vitun lujaa ikkunan kivellä rikki ...

(Haast. YK 1)

Osallisuuden, solidaarisuuden ja asiasiaalisuuden risteävät, toisiinsa nojaavat tematiikat on edellä olevassa haastatteluotteessa kiteytetty hienosti. Lähtökohtainen kokemus omasta itsestä on siinä sulautunut osaksi sellaista ryhmän normistoa ja merkitysmaailmaa, joita voisi luonnehtia samanaikaisesti kahdella tavalla käänteisiksi. Suhteessa vallitsevaksi koettuun sosiaaliseen ympäristöön se on samaan aikaan sosiaalisesti oikeudenmukaisempi ja suhteessa materiaaliseen ympäristöön liittyviin vallitseviin sääntöihin asiasiaalisempi. Itse asiassa nämä kaksi puolta, joita voisi luonnehtia samanaikaiseksi normaalia tiiviimmäksi solidaarisuudeksi ja syvemmäksi vieraantuneisuudeksi, ovat saman kolikon kruuna ja klaava. Ikkunan rikkominen konkreettisena rikontana on samanaikaisesti

monella tasolla symbolista, oman ja ryhmäidentiteetin kapinallisuuden ja rajoittamattomuuden ilmauksena, ryhmään kuulumisen kriteerinä ja ilmauksena, sääntöjen ja rajojen rikkomisena, erontekona normaaliin. Vieraantuneisuuden tematiikkaan palaan hieman myöhemmin ja nyt keskityn siihen, missä alakulttuuristen ryhmien voidaan nähdä kurkottavan kohti parempaa ja toivottavampaa, keskinäisyyteen ja solidaarisuuteen.

Alakulttuurille keskeisen elämyksellisyyden ja kapinallisen ekspressiivisyyden suunnalta katsottuna rikonnallinen toiminnallisuus on se erityinen maasto, jossa alakulttuurisen osallisuuden ja kuulumisen, sielunveljeyden ja yhteisymmärryksen kokemuksellisia kartastoja muodostetaan. Katsottaessa tätä kenttää osallisuuden ja kuulumisen, sielunveljeyden ja yhteisymmärryksen – alakulttuurille keskeisen solidaarisuuden – näkökulmasta voitaisiin puolestaan sanoa, että tämä on se kartasto, jonka avulla rikonnallisen toiminnan maastossa suunnistetaan. Alakulttuurissa nämä edellyttävät toisensa. Tässä kohtaa on hyvä palauttaa mieleen yksi Cohenin keskeisistä pienrikollisen alakulttuurin luonteen muotoiluista "... jengit tekevät asioita yhdessä. ... Ne ovat yhteistoimintaa, jonka merkitys, tuntu ja sävy johdetaan yhdessä olemisen tosiasista ja yhteisen ymmärryksen, tunteiden ja lojaliteettien hallitsemina." (1967, 178, kursivi YK)

1: ... niin tota sit jollain tavalla kun niin löysi näitä muita heimoveljiä, sielunveljiä, jotka oli vähän kans niinku rikkinäisistä kodeista ja näin, niin sitten oli jotenkin niinkun, oli se yhteenkuuluvuuden tunne ja vähän sitten tätä et "pistetään haiseen" –meiningillä ...

(Haast. YK1)

2: Mutta sitten, sit löyty se tiimi ...

Y: Oliko se tiimi sit tavallaan se teijän crew tai..

2: Joo, tai siitä keskustorin mää löy.. tai sieltä tuli muutamia sellatteita tyyppejä kenen kanssa sitten, kellä oli samat asiat mielessä kun ittelläkin oikeestaan.

(Haast. YK 2)

Tämä löytäminen ja luominen, keskinäisiin lähtökohtiin ja toiveisiin vastaavan alakulttuurisen jäsenyyden löytämisenä ja toiminnallisen ryhmäidentiteetin luomisena tämän osien summan kautta, muodostaa ne poljinkammet, jotka sysäävät liikkeelle yhteistoiminnan ja yhteistunteen vastavuoroisen dynamiikan. Tämä kautta saatu yhteyden kokemus on erittäin voimakas, siinä määrin voimakas, että on selkeää, että vertaisryhmän osallisuudesta on muodostunut oman identiteetin ja sen jakamisen

kautta tuon hetken elämän keskiö. Tässä voi nähdä jotakin vahvasti samankaltaista kuin Willisin arviossa osallisuudesta kavereiden ryhmään ja työpaikkakulttuuriin. Kyseessä on sellainen identiteetti ja olemus, joka antaa ryhmän elävälle ja liikkeessä olevalle, sosiaaliseen yhteyteen perustuvalla voimalla enemmän kuin siltä ottaa. Tiukasti yhteen hitsautuneet sisäryhmät ja niiden sisällä vallinnut keskinäinen henki on selkeästi voimakkain sosiaalinen elämys, jota haastatellut muistelevat hyvällä:

3: Se niinku tai niinku semmonen yhteisömeininki, semmonen, et me oltiin sitä yhtä suurta porukkaa ja samoin oli keskustorilla, että ikinä siinä ei tarvinnu todellakaan olla yksin, että siinä oli aina tiiäksää jotain, ja aina oli, siihen tuli yks ihminen, niin yhtäkkiä siihen muodostu kaikki ... Siel ei niinku hyljeksitty ketään.

(Haast. YK 3)

1: ... niin se oli niinkun sillain, et "tää on niinkun mun perhe"-meinillä, et tässä mut hyväksytään semmosena kun mä oon...

(Haast YK 1)

2: Joo, joo, kyl se niinku, se oli jotenkin sillon graffittiaikana, sillon kun me asuttiin siel tai X asu Pispalassa ja Z asu niinku, se oli hatkoilla laitoksesta ja se asu niinku, X:n äiti otti sen sinne niinku asuu, niinku et se piti siitä huolta ja meil oli semmonen oikeestaan jotenkin sellanen tosi tiivis porukka ja sellanen vahva porukka. et sillain niinku että, ehkä se olis vaan kannattanu fiksusti käyttää niinku se voima mikä siitä porukasta sillain tuli, et se oli jotenkin sillain mahtava et mentiin sinne X:lle niin Z oli tehny siel jo ruokaa et "lämmitin saunan, maistuuko sauna" ...

Y: Kylkyl, joo, et toi on siis kanssa niinkun semmonen tosi mielenkiintonen koska toi on semmonen juttu joka musta on ollu jossain tommissa, tommissa jossain, ei välttämättä tagimeiningeissä, mut jossain muualla niin tosi yleistä jotenkin sellanen niinku hirveen vahva tavallaan ryhmän sisänen...

2: ..henki

Y: Henki ja sit sellanen niinku tavallaan a..

2: Perhe tavallaan

(Haast. YK 2)

Gelderin kuvauksen mukaan tällainen uuden perheen löytäminen alakulttuurisesta ryhmästä on jopa historiallisesti katsottuna hyvin tyypillinen alakulttuurisen kokemuskuvaston piirre (2007, 4). Tähän liittyvä kokemuskenttä vaikuttaa olevan myös hyvin lähellä Cohenin kuvailua monella tapaa. Tämä

muistuttaa Cohenin kuvaamaa työväenluokkaisen nuoren kasvuympäristöä siinä, että vertaisryhmän sija kasvuympäristönä muodostuu vanhempia tärkeämmäksi. Keskeisenä hyveenä hahmottuu keskinäinen avuliaisuus, joka on ristiriidassa oman edun ensisijaisuuden ja omien ryhmästä erillisten päämäärien painottamisen kanssa. Erityisen selkeästi tämä tulee esille suhteessa omaisuuteen, jossa ryhmän sisällä yksilölliset omistusoikeudet näyttävät olleen usein varsin vieraita. Tämä jakaminen on selkeästi myös tarjonnut ryhmän jäsenille tietyn tason aineellista suojaa ja mukavuutta:

2: ...ja silleen et se oli oikeesti mahtavaa meininkiä ja jos oli rahaa niin ne oli oikeesti yhteisiä, et ei meille ollu mitään velkoja toisille, et jos jollain oli rahaa ja se pysty jeesaan niin totta kai se jeesas, et se aika sellasta lojaalia kaverimeininkiä. Sillain, et en mä, ei toi homma ois samal lailla toiminu muitten ihmisten kanssa, et se toimi vaan meiän kanssa, meiän sen porukan kanssa.

...

Y: ... siis niinku hyvin, et ei oo mitään yksityisomaisuutta tai muuta, et se ei oo semmonen...

2: Kukaan ei ajatellukaan et se haluais mitään yksityisomaisuutta, se vaan on niinku yhteistä hyvää.

(Haast. YK 2)

3: Mut meil oli siis, vaikka me oltiin, mitä oltiin, niin meil oli niin tiivis porukka ja niin hyvä meininki aina, et jos joku haki kaks lavaa bissee, niin ne ei ollu sen kaljoja, vaan ne oli meidän kaikkien kaljoja, et se oli niinku sellasta laitapuolen meininkiä koko aika, et sit jos väsytti niin siihen nukahdettiin vähäks aikaa ja kaveria ei jätetty ikinä siihen, et sit se heräteltiin siitä ja....

(Haast. YK 3)

Näitä yhteisyyden aspekteja ja ne mahdollistanutta alakulttuurisen keskinäisyyden vaihetta voisi kutsua utooppiseksi sanan kreikkalaisen kannan eu- (hyvä) mielessä. Ne ovat yhteisiä kokemuksia ja sellaisenaan ymmärrettävästi parhaasta päästä ja niissä voi katsoa käytännössä haastetun vallitsevan yhteiskunnallisen nykytodellisuuden yksilöllisen pärjäämisen eetokseen pohjaavia järjestysperiaatteita. Lisäksi ne koskevat poikkeuksetta alakulttuurisen viattomuuden aikaa. Tämä yhteisyys myös joutuu poikkeuksetta alakulttuurisen reitin varrella koetukselle, jossa se tavalla tai toisella, toimijoiden keskinäisistä tai ryhmän ulkopuolisista syistä hajaantuu. Utooppisuuden ei tule kuitenkaan sumentaa katsetta myöskään niiltä aspekteilta, jotka ovat tulleet esille useissa edellisissä lainauksissa. Ensinnäkin vahva ja tyypillinen lähtökohtainen yhdistävä tekijä alakulttuuristen ryhmien nuorille ovat vaikeat taustat. Tästä myös kumpuaa omanlaisensa, osittain myös varsin traaginen tietoisuus alakulttuurisen suunnan kestämyydestä suhteessa sen kautta vapautuvaan voimaan ja toisaalta tietoisuus tämän ympärikiääntämisen karnevaalien traagiikasta laitapuolena. Näiden kärsimykseen liittyvien aspektien

solidaaristavaa vaikutusta ei kuitenkaan tule vähätellä. Vaikeisiin elämäntilanteisiin liittyneiden yhteisten ja yhdistävien emotionaalisten, sosiaalisten ja ekspressiivisten tarpeiden lisäksi tulevat myös varsin käytännölliset yhdistävät välttämättömyydet:

Y: Okei. Eli te hengasitte siin pari-kolme vuotta siin Norssil, te ootte kaikki kuitenkin alkanu olla siin jo täys-ikäsyiden kynnyksel, vai olikse ne suurin piirtein saman ikäsiä ne kaverit?

3: Joo.

Y: Muuttuks se sit sillä tavalla et aloitteks te olemaan, kun siin on varmaan muutamille tullu asuntoja..

3: Ei, ei siin ollu kellään asuntoja siin vaiheessa, paitsi joku asu porukoillansa, mut ei kellään ollu omaa asuntoa ja tosi monet oli heitetty kotoo pihalle, et ei ollu mitään asiaa, et me nukuttiin siel missä millonkin, et me varastettiin, sillonen X-hotelli oli tollanen vähän huonompi paikka, me varastettiin sinne avaimet, et päästiin sinne nukkuu aulaan, kun siel ei ollu yöllä valvoja ja....

Y: Okei, ja sitä kesti..

3: Monta vuotta...

Y: Useempi vuosi. Okei. Sit te hengailitte, olikse Norssin piha se peruspaikka?

3: Joo, siel me niinku nähtiin, jos jollain ei ollu puhelinta tai muuta, niin jos sinne meni, niin kyl sieltä aina jonkun löysi, tai sit keskustorilta ...

(Haast. YK 3)

Tällainen syvään solidaarisuuteen ja autenttiseen toveruuteen perustuva yhteisö erottuu merkityksenantonsa vastakkaisuudella todella selkeästi toisaalta tällaista osattomuutta ja toisaalta sitä katujen kasvottomuutta vasten, joka toimii näiden alakulttuurien taustakankaana. Myötätuntoon, yhteistyöhön ja jakamisen perustuvien toimintatapojen voidaankin katsoa myöhäismodernien kulutuskapitalismien olosuhteissa rajautuneen pääasiallisesti yksityisen eli perheen piiriin. Tässä mielessä tutkimani alakulttuurit eivät ole vastakkaisia vallitsevalle vain normien rikontansa vuoksi yleistä paheksuntaa herättävillä tavoilla. Tätä kautta alakulttuurien jäsenille näyttää avautuneen myös sellaisten ominaisuuksien, mahdollisuuksien ja tarpeiden ilmaisemisen väyliä, jotka ovat kokemuksellisesti rikastuttavia, sosiaalisesti arvokkaita ja tyypiltään harvinaislaatuisia. Ne ovat merkittävimpiä alakulttuuriseen ryhmään kiinnittäviä kokemuksia. Ne ovat myös samansuuntaisia Willisin kavereiden kulttuurille siinä, että niissä otetaan haltuun ankaria ja vieraannuttavia olosuhteita vallitsevaksi koetulle käänteisellä yhteisöllisyydellä. Samoin kuin Willis katson, että nämä aspektit

sisältävät myös vahvoja ituja vallitsevan individualistisen ideologian kritiikkiin, eli sen havaitsemiseen, että yksilöllisen menestymisen etiikka ja logiikka poikkeavat keskinäisyyden etiikasta ja logiikasta.

1: Juuri näin. Sehän siinä oli, vapaus, veljeys ja tasa-arvo sehän on näitä perus kulmakiviä näissä hommissa. Joo, siis kyllä mä muista, kyllä se oli siinä, se oli jotenkin, mä muistan kaikki ne fiilikset ja kaikki ...

(Haast. YK 1)

6.4 Vieraantuneisuudesta

Tällainen osittain nostalginen ja idealisoitu kuulumisen ja keskinäisyyden kulttuurinen logiikka vastakohtana ulkoisen ympäristön kokemukselle voidaan nähdä samanaikaisesti laskelmoivan rationaalisuuden, epäpersoonallisen sopimuksellisuuden ja yksilöiden välisen kilpailun – ja niihin sisältyvän vieraantuneisuuden – vastaisuutena (ks. Gelder 2007, 4, 24–25) ja vieraantuneisuutena. Vieraantuneisuutta ulospäin on luonnehtinut osuvasti Moysey: ”Alakulttuurit heijastavat yhteiskunnasta vieraantumisen ja sitä vastaan kapinoinnin yhdistelmää. Näiden ryhmien yhteiskunnalliset näkemykset ovat monenkirjavia ja valikoivia. Sama alakulttuuri voi sisältää ideoita vallankumouksellisista taantumuksellisten kautta nihilistisiin.” (Wyn & White 1997, 91) Solidaarisuus sisäryhmää kohtaan samanaikaisen vierauden ja yleistetyn vihamielisyyden kanssa ulospäin, me ja he -asetelma on elimellinen ja väistämätön osa näiden ryhmien toimintamallistoa. Asosiaalisuus ei rajoitu esineelliseen ympäristöön, joskin vihamielisyys ryhmän ulkopuolisiin kulminoituu osin eri tavalla. Se ei ole pääosin samalla tavalla tarkoitushakuista tai lähtökohtaisesti toivottavaa, vaan kohdistuu enemmänkin joko norminvartijaan tai koettuun uhkaan. Kaksijakoisuus, jossa ryhmän sisäinen solidaarisuus ja samanaikainen avoin vihamielisyys ulkopuolista kohtaan ryhmän suojelemiseksi ruokkivat toisiaan, tulee seuraavassa erittäin hyvin esille:

Y: ... Mut se oli, olisiko se niinku omalla tavallaan jonkin näkönen jengi, sit se, sanoisit sä?

2: Joo, mä olisin sanonu sillai niinku et meil oli aika sellanen tuhti porukka että joo, kyllä mä sanosin että se on jengi, että, jos bussikuski pysäyttää bussin Nekalassa ja tulee sinne taakse sanoo jotain, niin yks räkäsee sitä naamaan ja toinen heittää kaljapullolla ja kolmas heittää kahella kaljapullolla ja neljäs vetää hätäkatkasijan auki ja potkasee oven pihalle ja niinku, oli se aika jengimeininkiä ja sillain et kyllä siinä niinku katottiin kaverin perään, et jos yks ois jääny autoon, niin kyllä sieltä ois kolme jätkeä tullu repii sen sieltä pihalle.

(Haast. YK 2)

Tässä otteessa selkeästi esille tuleva toisten oikeuksien aktiivinen halventaminen on toimintamallina osa tätä alakulttuurista maastoa, aivan kuten Cohen esittää. Tähän kuitenkin liittyy piirre, jota voisi luonnehtia vieraantuneisuudeksi. Alakulttuurisella rikonnalla ei ole henkilöityä kohdetta, vaan sen rikonnallisuus ja siihen sisältyvä vihamielisyys on yleistettyä. Bussikuski ei valikoidu hyökkäyksen kohteeksi lähtökohtaisesti *henkilökohtaista* syistä, vaan koska hän asemaansa kuuluvien velvollisuuksien hoitamisen takia edustaa normia, rajoitusta, uhkaa, joka puolestaan koetaan henkilökohtaisena. Normiyhteisön jäsenyyden lainalaisuudet ilmenevät molemmilla suunnilla samankaltaisesti. Erittäin todennäköisesti myöskään bussikuski ei puutu häiriköivän nuorisoryhmän toimintaan *henkilökohtaisista* syistä, vaan koska heidän käyttäytymisensä häiritsee ja uhkaa ympäröivää normiyhteisöä. Molemmilla suunnilla henkilöitynyt yhteentörmäys on seuraus normiyhteisön jäsenyydestä, tuon yhteisön ja sen normien suojelemisesta ja näihin linkittyvästä henkilökohtaisen turvallisuuden tunteesta. Sen liikkeelle sysävä syy ei sijaitse sillä persoonallisen alueella, jolle päädytään. Ryhmän ulkopuolisille konkreettisille ihmisille tämä epäpersoonallisuus ei tosin varmastikaan juuri avaudu, sen enempää kuin tee itse asiasta yhtään sen helpommin hyväksyttävää.

1: ... ei periaatteessa, no vois sanoa näin et pahanteossa oltiin, mutta ei niinku sillain et me ois kellekään niinku periaatteessa, totta kai aina tulee paineja ja se on niinkun väistämätöntä tässä suomalaisessa juomakulttuurissa, että aina tulee tappeluita, mutta mä en jotenkin niinku itte mä en muista että me oltais jotenkin siinä itte niinku haastamalla haastettu ...

(Haast. YK 1)

Lähtökohtainen suhde rikonnan henkilöityviin kohteisiin ei ole niinkään vihamielinen, mikä tarkoittaisi henkilökohtaista suhdetta, kuin vieras. Tällöin väkivalta on mahdollinen väline, valitettava osa käytännöllisten välttämättömyyksien repertuaaria. Tällä alueella tulee esille merkillinen ristiriita (jonka voisi ajatella olevan sukua markkinatoimijan oletetulle logiikalle), jossa ei välttämättä tahdota sinällään paha toisille ihmisille, vaan kyseessä on ryhmän toiminnan ja pyrkimysten sivutuote. Varsin samalla tavalla kuin tekojen mahdolliset seuraukset itselle tulevaisuudessa, myös mahdolliset uhrit ovat tälle kokemukselle *epätodellisia*.

Näissä esimerkeissä esille tuleva suhde, viittaa siihen, mikä hahmottuu alakulttuurisesti merkityksellisenä ja mikä taas merkityksettömänä. Kyseessä on sekä solidaarisuus ja siihen liittyvät toveruuden tuntemukset, kapinointi yleistettynä vihamielisyytenä ja vieraantuminen piittaamattomuutena ryhmän ulkopuolisten todennäköisesti samankaltaisista tarpeista. Seuraavaksi

käännyn hahmottamaan alakulttuurisen mielenkiinnon suuntaamisen alueita, Willisä mukailleen itseilmaisun varsinaisesti kiinnostavaa, rajoittamatonta aluetta, suhteellisena autonomiana, eräänlaisena itse otettuna vapautena.

6.5 Vapaus ja suhteellinen autonomia

Siinä missä alakulttuurin jäsenen huomio alkaa kiinnittyä ryhmään, sen toimintaan ja merkitysmaailmaan, sitä myöden myös tapahtuu irtautumista tälle ulkoisista paineista ja säännöistä. Tämä vaikuttaa varsin saman sukuiselta kuin Cohenin havainto pienrikollisten ryhmien ryhmäautonomiasta ja ulkoisten pakotteiden hylkäämisestä. Kyseessä tällä kohtaa ei ole välttämättä niinkään rajojen hakeminen, vaan halu nähdä, mitä on niiden ulkopuolella, uuden, ennen näkemättömän ja kokemattoman etsintä, jota voisi kuvailla elämännäläksi. Tältä kannalta katsottuna alakulttuurista suhdetta ei itse asiassa muodosteta normeihin tai instituutioihin rikontana, vaan niistä etäännyttään sen myötä, kun suhde muodostetaan kaikkeen sellaiseen, missä normeja, sääntöjä tai instituutioita ei ole. Tämä elämyksellisen puolen samanaikainen eskapismi pyrkii keskittymään kaikkeen sellaiseen, missä ulkopuolelta asetettuja rajoja voidaan välttää ja paeta.

1 ... sitä haettiin niinku aika paljon ja pitkälti sitä, et miten mä sen sanoisin, ehkä jollain tavalla sitä pääsi niinkun vapautuun, tai voiko sitä niinkään sanoo, et sitä pääsi vähän niinkun irti kahleista, sanotaanko näin, että sä tunsit vähän niinkun elävas enemmän kun sitten teit jotain todella..

Y: Vapaus?

1: ..hullua. Niin et se oli semmonen niinku vapauden tunne, et me voidaan vittu tehdä mitä vaan, tiäkkö, niin kauan että poliisi tulee..

(Haast. YK 1)

4: Vapautumista, sen tunti, enkä mä kuunnellu enää porukoita ja en noudattanu kotiintuloaikoja enkä, mä ajattelin et mä oon niinkun ihan itsenäinen ...

(Haast. YK 4)

Tämä keskittyminen ja pyrkimys muodostaa toimijalle tilaa ryhmän vapaassa ympäristössä, Willisin sanoin rajoittamattomalla alueella, koostuu rikonnan ekspression ja elämysten, osallisuuden ja solidaarisuuden, pienrikollisuuden suomien mahdollisuuksien ja päihtymyksen tavoittelun kaltaisista toiminnan merkityksistä. Näitä voi yleisemmin luonnehtia kokonaisuudessaan kiinnostuksen ja

poikkeaman säikeiden kudelmaksi, uudeksi jännittäväksi ja merkitykselliseksi maailmaksi verrattuna entiseen arjen harmauteen.

4: ... vanha elämä ei enää maistunu, ei ollu enää palaamista niinku, alkoholi maistui sen verran ja pilvenpolttelu ja muut, niin ei enää niinku kiinnostanu, en mä kuvitellu että normaalielämä on kivaa, päihteidenkäyttö on paljon kivempaa, olla kavereiden kanssa, me tehdään mitä lystätään ja..

(Haast. YK 4)

Kysymys normien rikonnasta ei tästä näkökulmasta palaudu niinkään alakulttuurisen toimijan tarkoituksiin, kuin tällaisen kokemusavaruuden perheessä, yhteiskunnassa ja muissa rakenteellisissa reunaehdoissa sijaitsemisen asettamiin välttämättömyyksiin ja pakkoihin. Rikkoneeksi ei tulla ainoastaan sääntöjä, lakeja ja normeja vaan myös odotuksia, välejä ja mahdollisuuksia. Tästä aiheutuvien väistämättömien ristiriitojen voi siis katsoa olevan myös yleistettyä, joskin konkreettisissa tilanteissa ilmenevää, kapinaa toimijuuden normatiivisten reunaehtojen kokemusten mahdollisuuksille asettamia rajoja vastaan. Suuremman vapauden kaipuu, halu kokea ja kokeilla sen alueella olevia mahdollisuuksia, riittää tässä mielessä kapinallisuuden määreeksi. Kulloisenkin yleisemmän ympäristön hyväksynnän ja ajattelutapojen rajat ja niiden ylittämisen hinnat tulevat vastaan tavalla tai toisella, jos halu elää niiden ulkopuolella ottaa liian konkreettisia muotoja. Liiallinen vapauden kaipuu johtaa paradoksaalisella varmuudella vastakohtaansa, todellisen vapauden minimiin. Alakulttuurisen kokemuksen säikeissä yhtenä merkityksellisenä punaisena lankana hahmottuu kuitenkin pyrkimys vapautteen suhteessa vallitseviin normeihin, kuin suhde näihin normeihin sinällään.

Normatiivisen alueella tapahtuvat tömäykset tuovat myös esille taustalla olevien normatiivisten ja vastanormatiivisten arvomaailmojen vastakkaisuudet. Cohenin erittäin hyvin esiintuoma vapaa-ajan rationaalisen ja kehittävän käytön hylkääminen alakulttuurissa, ja sen sijaan keskittyminen luonteeltaan kiellettyihin ja paheellisiin toimiin suunnittelematta, hetkeen ja lyhytjänteiseen hedonismiin tarttumalla, voidaan katsoa myös strategiseksi suunnittelemattomuudeksi (Pyry & Tani 2014). Tämä on omaehtoisen ja omakohtaisen suhteen luomista elinympäristöön, sen sosiaalisten ja materiaalistien ulottuvuuksien haltuun ottamista. Samalla tämä on tilan raivaamista pyrkimyksille, joissa vastustetaan yleistynyttä arjen aikatauluttamista (Tani 2011, 15), mikä voidaan katsoa suoriteyhteiskunnan tehokkuusarvojen ja pitkän tähtäimen päämäärille alistumisen hylkäämiseksi, tai niiden käytännölliseksi kritiikiksi – kenties vaativin kritiikin laji, sillä sen seuraukset ovat myös tavallisimmin erittäin kouriintuntuvia. Alakulttuurisen ryhmän sisäisenä toimintana näitä vapauden

alueita voidaan tarkastella eräänlaisena itse otetun ja luodun autonomian alueina, Willisä mukaillen varsinaisen, tärkeäksi koetun itseilmaisun rajoittamattomina ja kiinnostavina alueina.

Siinä missä väitän, että alakulttuurisen merkityksenannon suhteet luodaan pääasiallisesti sellaiseen, missä ulkoisia sääntöjä, normeja, rajoja ja instituutioita voidaan välttää, näen tarpeelliseksi tuoda esimerkkinä esille myös itselleni hahmottuneita instituutiosuhteita, esimerkkinä koulu. Omassa aineistossani on kohtalaisen vähän koulua koskevia otteita, mikä johtuu nähdäkseni kahdesta syystä. Ensinnäkin keskityin haastatteluissa nuorten kokemukselliselle katukulttuuriselle tasolle ja toisekseen koulu aiheena, jonka kuitenkin otin jokaisessa haastattelussa esille, ei herättänyt kovin suurta kiinnostusta. Koulunkäyntivaikkeudet eivät ole mikään yleistettävä laki haastatelluillekaan nuorille, puhumattakaan keskustorin alueen ylärhymistä. Kuitenkin syvempi ja pidempi kiinnittyminen alakulttuuriin ryhmiin on jokseenkin käänteisesti verrannollista koulua kohtaan koetun *kiinnostuksen* kanssa.

1: En, en hirveesti, en hirveemmin joo digailu koulusta, että kyllä enemmän oisin viettänyt aikani jossain ihan muualla kun koulussa.

(Haast. YK 1)

Koulua koskevissa maininnoissa tulee selkeästi esille tietty tyypillinen suhtautuminen, joka tuo elävästi mieleen Willisin kaverit. Siinä kouluinstituution normeihin asettuminen on myös saanut vastakkaisen tulkinnan, jossa kunnostaudutaan sääntöjen uhmaamisessa ja rikkomisessa, mitä puolestaan voi pitää samansuuntaisena alakulttuurien toiminnan perusluonteelle. Tämä säännönrikkomisen keskinäinen sääntö ja pyrkimys sen mukaiseen identifiikaatioon tulee seuraavassa hyvin esille:

5: ... ja sitten se koulu jotenkin, silloin kun me lintsattiinkin, niin me oltiin jossain, pelattiin vaan pelikoneita koko päivä, jotenkin se koulu, emmää tiiä, koulussa aina vaan pelleiltiin, opettajia pilkattiin ja, ei siitä oikein, ei se kiinnostanu silloin yhtään se opiskelu..

Y: Ok, olisiko siinä lintsamisessa sitten, pelikoneiden pelaaminen ei kuulosta miltään huikeelta elämykseltä, että..

5: No ei.

Y: ..olisiko se enemmän jonkun ajatuksen vuoksi, et halua olla poissa koulusta, vai?

5: Joo. Ja sit mä muistan, kaikki aina mielisteli sillä, et paljon on poissaoloja, niin se jotenkin liitty kans siihen, et pitää olla jälki-istuntoo, pitää olla poissaoloja ja kaikkee.. no nyt kun ajattelee, niin tuntuu vähän siltä, et, et niinku halus vaan, ei halunnu olla mikään opettajien lellikki, tosiaankaan.

(Haast YK 5)

Willisiä mukailten hahmottuu myös kuva suostumuksen menettämisen ja erilaistumisen jälkeisestä eskaloituneesta instituutiosuhteesta, jossa on vastustettu suoraan sellaista, mikä on koettu loukkaavaksi omanarvon tunnetta kohtaan. Tällöin myös opetuksen vaihtosuhteen sisältämän vallan epätasapainot on koettu kantapäähän kautta (vrt. Marsh & Rosser & Harré, 1987, 35):

2: ... seiskaluokka, kasiluokka oli semmotteita ... mä menin kouluun ja opettaja katto ja rupee nauraa et "Oho, oho, aurinkoki paistaa ja 2 on koulussa", et "Mitä ihmettä?", niin sit se oli semmonen, et "Ei vittu, haista nyt äijä vittu!" ja sit se oli silleen, et "Ja kotiin!" ja niinku se seiska ja kasi oli nimenomaan just semmosta et en mä kokenu koulua millään tavalla oikeeks paikaks ja et se niinku, emmää nähny mitää järkee mennä sinne...

(Haast. YK 2)

Kokemus koulusta ei kuitenkaan välttämättä ole ollut näin drastinen. Lukion käynyt haastateltava ei ollut missään vaiheessa koulun vastainen ja hänen kertomansa on varsin erilaista. Tosin siinäkin hahmottuu selkeä pyrkimys rajata koulun vaikutus sille ajalle, jonka siellä vietti ja toisaalta tämän kaksoiselämän kasvava vaikeus:

Y: Oliko se minkäläistä koulu, et oliko se helppoa, sä pärjäsit..

4: Mä pärjäsin koulussa, kun mä en riehunu tunneilla, mä kuuntelin tunneilla, mul on hyvä kuulomuisti niin, ei mun tarvinu läksyjä tehdä, niin sen ansiosta mä sain koulun kunnolla käytyä sitten loppuun.

...

B: Lähin suoraan lukioon, alotin syksyllä lukion. Siellä kyllä lukiossa arvosanat romahti aika nopeesti, kun siellä on aika vaikeita asiat, ei enää pärjänny kuuntelemalla niin..

Y: Okei.

4: ..enkä mä kerenny lukee mitään kokeita tai mitään kun mä oon ollu koko ajan vaan siellä kaupungissa. ...

...

4: Niin, aika vaivalla mä sen suoritin kyllä. Siinä on aika vaikea ihmisen käydä kahdessa maailmassa, mitä elää samaan aikaan: aamulla pitää olla ihan niinkun lukiolainen, olla niiden seurassa ja ei edes puhua tietyistä asioista niinku, ettei ne tajua mitä mä teen yleensä ja sen koulupäivän jälkeen pitää ottaa niinkun, taas mennä siihen toiseen maailmaan niinku. Ei ollu mitenkään helppoa.

(Haast. YK 4)

Puhe kahdesta maailmasta kuvastaa hyvin niitä toisistaan poikkeavia merkitysmaailmoja, pelisääntöjä ja käytäntöjä, joilla koulun virallinen ja alakulttuurien epävirallinen alue operoivat. Tietty itsenäisyys suhteessa koulun viralliseen tapaan arvostella ja arvostaa, joka on tyypillinen sekä itsearviolle että arviolle koulussa pärjäämisestä tuli myös esille monessa kohtaa:

2: Itseasiassa mulla meni sillon, mulla meni siis ihan hyvin siis, ... itse asiassa mä kävin ysiluokan aikana kaks luokkaa, että mä sain kuitenkin tosi paljon aikaseks ... mä olin niinku jäämässä luokalleni, mutta mä sain ne kuitenkin sitten hoidettua.

(Haast. YK 2)

3: Mulla oli, mä olisin jääny ysillä luokalleni, jos mua ei ois sijoitettu sinne, et mulla oli niin paljon poissaoloja. Et tota, mä oon ihan ilonen siitä, et mä jouduin sinne ... sain koulun käytyä hyvin ...

(Haast. YK 3)

5: No se oli just sitä, että koulussa ei oikein, kyl sen tajus koko ajan itekin, et ei oo mikään tyhmä, et sillon kun halus niin osas tehdä kaikki jutut. ...

...

5: ... Et kyl se nyt ärsyttää, et jos ois jaksanu vähän enemmän keskittyä, niin varmaan ois paljon paremmat paperit. Et kyllähän kaikkee oppii, jos vaan haluaa.

(Haast. YK 5)

Tämän arvion itsenäisyydellä tarkoitan sitä, että kahdessa ensimmäisessä lainauksessa elämänkentän problematiikka asettuu tavalla, jossa arvio koulun menemisestä hyvin tarkoittaa sitä, että ei joutunut tuplaamaan luokkia. Kolmannessa ja neljännessä nuoren tekemä itsearvio ilmenee tietoisuutena omasta alisuoriutumisesta. Näitä yhdistäväksi tekijäksi voi nostaa sen, että yhdessäkään niistä arviota omasta suoriutumisesta tai suorituskyvystä ei suhteuteta ensisijaisesti koulun mittapuihin. Oma identifikaatio ei nojaudu instituution arvostuskriteereihin, vaan niistä on irtauduttu ja ne on sovitettu omaan elämänkenttään. Tämä muistuttaa kovasti samaa, kuin mistä Willis puhuu kavereiden

kulttuurissa keskeisenä, irtaantuminen oman aseman muodollisista ja virallisista tulkinnoista ja suuntautuminen kohti realistisemmiksi nähtyjä tulkintoja ja omakohtaisempia suhteita hallintaan. Kuten Willis useaan kertaan mainitsee, tämän henkisen vapauden, itsenäisyyden ja autonomian *suhteellisuutta* ja *illusorisuutta* suhteessa sen todellisiin ja väistämättömiin seurauksiin alakulttuurin jäsenten kannalta, ei kuitenkaan pidä missään tapauksessa unohtaa. Ennen kuin siirryn tälle todellistuvien negatiivisten seurausten kehälle, niin sanoakseni willisläisen vapausparadoksin toiseen osaan, käyn seuraavassa vielä hieman tarkemmin läpi yhtä tarkastelemieni alakulttuurien vallitsevista instituutioista piittaamattomuuden keskeistä aluetta. Kyseessä on alue, jolla kunnostautuminen tietää hankaluuksia vielä huomattavasti suuremmalla varmuudella kuin elämänkeskiön erkaneminen koulusta, omaisuusrikokset.

6.6 Omaisuusrikoksista

Ryhmäsolidaarisuutta käsitellessäni esiin tuomani poikkeava suhtautuminen yksityisomaisuuteen ei rajoitu ryhmien sisälle. Lähtökohtaisia jaettavia resursseja ryhmien jäsenillä on vain vähän ja se, mitä jaetaan, on usein anastettua. Tähän liittyvä omalaatuinen suhde, jossa sekä yksityisomaisuuden että omaisuuden yleiset merkitykset loistavat poissaolollaan ja niiden tilalla on yhdistelmä vieraantuneisuutta, tilanteisten tarpeiden korostumista, välinpitämättömyyttä, epätoivoa ja koko tämän yhdistelmän lyömistä vakavaksi leikiksi, tulee seuraavassa otteessa napakasti esille:

3: ... et sellasta niin sanottua hauskanpitoa ... kävit varastaa uudet vaatteet äkkiä tosta kaupasta, jos oli kylmä ja sellasta niin hällä väliä, ei-millään-mitään-merkitystä -meininkiä.

(Haast. YK 3)

Cohenille pienrikollisen alakulttuurin rikollisuuden tyyppi on luonteeltaan ei-hyötyä-tavoittelevaa ja periaatteellista silloinkin, kun rikoksista on aineellista hyötyä. Kuten aiemmin mainitsin ja kuten edellinenkin haastatteluote kuvastaa, tämä on täysin totta. Alakulttuurisessa merkitysmaailmassa rikosten implikaatiot *ekspressiivisenä yhteiskuntasuhteena* korostuvat. Itse asiassa tämä sekä elämyksellisyys, spontaanius ja suunnittelemattomuus korostuvat siinä määrin ja sellaisella tavalla, että rationaalinen hyödyn tavoittelu rikosten kautta useimmiten merkittävästi vaikeutuu. Omaisuuteen kohdistuviin rikoksiin, pääasiallisesti varkauksiin, liittyy kuitenkin aivan selkeästi myös instrumentalistinen aspekti kuluttamiseen liittyvän tarpeentyydytyksen mahdollistajana. Tämä saattaa tarkoittaa alakulttuuristen ryhmien jäsenten elämäntilanteisiin liittyvien ongelmien välitöntä

ratkaisemista, kuten edellä, samoin kuin halutun elämäntavan ja hedonistisen nautintoavaruuden tavoittelua. Tulemme myös näkemään, että ne päämäärät, joita varkaudella välineenä tähän muuhun tavoitellaan, ovat merkittävilta osin sekä ekspressiivisiä että elämyksellisiä.

Itselläni tässä korostuu hyvin samankaltainen havainto kuin Willisin tekemä. Käteisvarojen vähäisyyttä suhteessa niiden tarpeeseen ei tule vähätellä. Tarpeella tarkoitan tässä yhteydessä *kaikkea* sitä, mikä jonkin alakulttuurisen ryhmän jäsenten elämäntilanteissa ja jaetussa merkitysmaailmassa on nähty ja koettu tarpeelliseksi. Puhuessani tässä kohtaa juuri omaisuusrikoksista ja niihin liittyvistä piirteistä pyrin hahmottamaan niiden yhteyttä ja instrumentaalisia suhteita muille ryhmien kokemus- ja merkitysmaailmoissa keskeisille alueille. Varkaudella on Willisin sanoin tässä "toisiinsa kietoutuneiden motiivien verkostossa" (1984, 51) siis myös paljon muita kiinteästi alakulttuurisen ryhmän elämysmaailmaan liittyviä merkityksiä, mutta samalla se on aineellisten pyrkimysten instrumentti, muuten vaikeasti tavoitettavan mahdollistaja. Samalla ajan myötä, näpistysten ja varkauksien tultua rutiininomaiseksi tottumukseksi ja osaksi omaa identiteettiä ja toimintaa, sen *tekona sinällään* aikaansaamat vaikutukset elämyksen ja ekspression alueilla alkavat myös asettua laskevan rajahyödyn käyrälle.

4: Ei, ei se jännitys enää, ei se sillain vaikuttanu siinä enää hirveesti, enemmän rahapula vaikutti siihen.

Y: Mut oliks se alun perin, et lähtiks se sillain ihan puhtaasti..

4: No alun perin se lähti rahasta ja vähän niinkun jännityksestä, vähän seikkailun kautta..

(Haast. YK 4)

5: ... esimerkiks tupakkaa tuli varastettua aika paljon ihan pienestä asti, siit ei jaksanu ikinä maksaa mitään ja kaljat tuli varastettua ...

Y: Niin, et ne näpistykset oli tämmösii, nuorempanakin. Oliks se nuorempana silleen, et ei ollu rahaa kaljaan, mut myöhemmin sit vaan, et se oli jotenkin periaate, et..

5: Joo.

Y: Ok.

5: Se oli vaan niin helppoo ja ei se niinku tuntunu mitenkään väärältäkään.

(Haast. YK 5)

Tämän kappaleen alussa esiintyvässä lainauksessa tuli jo esille varkaus materiaalisena vastauksena kylmään, ei tosin suinkaan silkkana välttämättömytenä, vaan muine alakulttuurisine sivumerkityksineen. Toinen, merkitykseltään selkeämmin denotatiivinen esimerkki vastauksesta jaettuun konkreettiseen hädänalaisuuteen on aiemmin esille tullut lainaus, jossa nuoret varastivat hotellin avaimet päästäkseen sisälle nukkumaan. Hieman erilaiseen kontekstiin varkaus asettuu vaikkapa graffitin materiaalisena mahdollistajana, jolloin ryhmä sen avulla hankkii yhteisen harrastustoiminnan resurssit. Kyseessä on ilmiö, joka on myös tullut aiemmin esille jo muutamaan otteeseen. Näiden lisäksi tuon tässä esille vielä kaksi sellaista alakulttuurista varkauksin tavoiteltua kuluttamisen kehää, joista toinen näyttää olevan toiveiden tasolla yleinen, onnistuneena käytäntönä harvinainen ja toinen puolestaan poikkeukseton, hyperkonsumerismi ja päihteet.

Hyperkonsumerismilla tarkoitetaan erityisesti hiphop-musiikkivideoissa usein varsin näkyvän paikan saavaa katukoodiston osaa, jossa ylenpalttinen rahan kuluttaminen erityisesti pukeutumiseen ja muihin ulkoisen statuksen symboleihin, kuten myös bilettämiseen ja päihteiden käyttöön tuodaan korostetusti esille. (Downing 2010, 126, 135). Tässä siis lähennetään sellaista kulutuksen kaupallista kuvastoa, jota voi seurata vaikka Music Televisionin kautta. Niin sanottu gangsta-perinne on keskeinen osa tätä mammonanpalvonnan kuvastoa ja kyse on ollut lähtökohtaisesti erityisesti getoissa asuneiden diilerin tavasta tuoda vahvan ekspressiivisesti esille rikoksella hankittua varallisuuttaan (Ogbar 1999, 167–168). Voidaan siis ajatella, että hyperkonsumerismi edustaa tyyllisesti samankaltaisen puolimaailman haaveita, kuin pienirikolliset katualakulttuurit. Tällöin pyrkimys tämän kaltaiseen ekspressiiviseen ulkoiseen statusmerkistöön ja ryhmäidentifikaatioon on ymmärrettävää. Tällaisen pienimuotoiseenkin imitointiin teini-ikässä tarvitaan tietysti siinä määrin rahaa, että sen hankkiminen *itse* laillisin keinoin (siis nimenomaan pois lukien varakkaat lähtökohdat) on erittäin harvinaista. Onnistuneilla varkauksilla tämän kaltaisten toiveiden täyttäminen on ollut hetken aikaa mahdollista yhdelle alakulttuuriselle ryhmälle:

4: Kun halus tietynmerkkiset vaatteet ja tietyt asiat, kaikenmaailman mp-kolmet ja ipodit ja eihän porukoilla ollu varaa ostaa, kyllä ne parhaansa mukaan yritti, mutta mä halusin niin paljon, ei porukat pystyny sellasta rahottaan.

Y: Niinniin.

4: Tätä kautta me pystyttiin saamaan, hyvät, kalliit sormukset ja tällaset niinkun...heh..

Y: Niin siis vähän sellaset gangsta?

4: Niinniin, heh, sellasta blingbling-tavaraa.

Y: Okei. Niin niin, joo.

4: ..ketjuja ja korviksia ja kalliita farkkuja ja kalliita kenkiä ja päästiin, meil oli varaa käydä aina American Dinerissa, just sen takia.

(Haast. YK 4)

Käsitlemässäni alakulttuurisessa maastossa tämä hetkellisen vaurauden kuvasto asettuu jokseenkin toiseen pätyyn sitä kuluttamisen ja tarpeentyydytyksen akselia, jonka toinen pääty on asunnottomuutta ja suoraa hätää. Kulttuurisena kuvastona nämä eivät kuitenkaan ole millään tavoin toisensa poissulkevia. Siinä, missä hyperkonsumerismi on osa katukoodistoa, vaurauden eksessiivistä ekspressiota ja sen groteskia ylikorostamista, se on samalla lyhytjänteisen hedonistista. Taloudellisena käytäntönä se vastaa lähinnä kysymykseen, kuinka päästä varoistaan mahdollisimman nopeasti ja näyttävästi eroon, kuinka *vaikuttaa* vauraalta hetki. Tämän suuntaiset kulttuuriteollisuuden tuottamat toiveet tulivat esille myös seuraavassa, selkeyttäen sitä, kuinka alakulttuurisen toimintalogiikan yhdistäminen tällaiseen näyttää osoittautuneen jokseenkin haasteelliseksi:

Y: Joojoo. Oiks se sitten tota, esimerkiksi noissa ritsaamishommissa ja muissa, se oli nimenomaan niinku se kiksi, oiks se tota, oiks siit taloudellista tai siis oiks niistä hyötyy niist hommista, vai..?

1: No joo, sitähän siinä tavoteltiin ja eläteltiin Hollywood-unelmia, että kyl me joku saatanamoinen saalis vielä saadaan, saatiinkin pari hyvää saalista, mutta sehän meni sitten aina siihen, että kun joku keikka onnistu, mist me saatiin massit, niin ei me vittu tehty niillä mitään järkevää, me ei, nyt ei vaan tarvinnu juosta kaljaa, että sen voi ostaa kaupasta sen kaljan, tiekkö, että, ja sitten totta kai se muittenkin päihteiden käyttö helpottu helvetisti, kun oli sitä pätää et pysty ostaa.

(Haast. YK 1)

Monista syistä, muun muassa siksi, että pienrikollisuus ei tuota valtavia taloudellisia voittoja, hyperkonsumeristisen kuvaston eksessiivinen ekspressio näkyy pääosin jääneen saavuttamattomaksi haaveeksi käsitlemissäni alakulttuureissa. Toisin on sen toisen puolen, päihteidenkäytön eksessiivisyyden kanssa. Päihdehakuisuus on säännönmukainen alakulttuurien seuralainen. Kuten edellisestä lainauksesta voi jo päätellä, tämä on myös todella merkittävä alue, jolla rahan tarve ilmenee.

1: ... mä voin sanoo enemmänkin niinkun et me näitä varkauksia ja näitä niin ei tehty pelkästään kiksien takia, vaan myös sen takia, ettei ollu massia ja kaikki halus jollain tavalla olla pönttö sekasin

tavalla tai toisella. Että siis nää on hyviä esimerkkejä että ”jumalauta jos ei tuolla oo muuta kun säästöpossu, niin käydään sitten hakeen vaikka butaania”, niinkun että, se oli niinkun että se raha, mitä sieltä saatiin, niin sillä sitten rahoitettiin sitä päihteiden käyttöä, että se niinku, et totta kai se kiksi, mut oli siinä se perimmäinenkin syy, oli se, että rahan tarve, et olishan sitä voinu olla juomattakin sitä keskikaljaa sitten kun ei sitä rahaa ollu, mutta sitten sitä ruvettiin aina tekeen jostain ...

(Haast. YK 1)

Päihteiden käyttö liittyy kiinteästi useampaan alakulttuureille tyypilliseen kehään. Erityisen vahvasti ja säännönmukaisesti se on elämishakuisuutta. Elämysten näkökulmasta tähän päihdehakuisuuteen voidaan liittää keskeisesti kolme määrettä, hedonismi, eksessiivisyys ja eskapismi. Hedonismina päihteidenkulutus liittyy alakulttuureissa paitsi tavoiteltuihin olotiloihin, myös siihen, että kielletty vetää puoleensa ja lisää elämyksen jännittävyttä:

5: Niin, kai se vaan, se vaan tuntu niin hyvältä silloin. Oli siinä fiilis ja sitten se, että se on kiellettyä. Sitten sitä jännitti aina väsäta vähän julkisemmilla paikoilla ja polttaa piilossa ja silmät ihan punasena aina kysellä, et onks silmät ihan punaset, kaikkee tommosta.

(Haast. YK 5)

Eksessiivisyys on niitä määreitä, jotka ovat liittyneet alakulttuuriseen kokemuksevastoon ja joihin toisaalta alakulttuurista logiikkaa on samaistettu hyvin yleisesti. Tämä tarkoittaa ylenmääräisyyttä ja liioittelua suhteutettuna kulloinkin vallitsevan yhteiskunnallisen normiston rajoitusten ja kohtuullisuuden odotuksiin (Gelder 2007, 4). Myös tämä puoli myös ryhmän sisäisenä ekspressiivisenä eksessiona tuli voimakkaasti esille haastatteluissa:

3: ... vedettiin kaikkea sekasin ja ehkä et se, et kuka oli kaikkein eniten sekasin, niin se oli kovin tyyppi tai jotain, että sillä oli haus Kempaa ...

(Haast. YK 3)

Kolmas mainitsemani määre, eskapismi, tarkoittaa tässä toisaalta todellisuuden kohottamista, arkipäivän ja sen harmauden pakenemista. Tämä on vahvasti samaa juurta kuin se, mitä tavoitellaan rikonnan elämyksellisillä aspekteilla. Kyse on sekä toiminnan että olotilojen irtaannuttamisesta niiden normaaleiksi koetuista kanavista. Olen kuitenkin samalla kannalla kuin aihetta runsaasti tutkinut Jock Young, että kyseessä ei ole pako todellisuudesta vaan pako vaihtoehtoiseen todellisuuteen, alakulttuurien maanalaiseen elämis- ja merkitysmaailmaan (2005, 154–155)

Vaihtoehtoiseen todellisuuteen pakeneminen, jonka ydin on vallitsevien sääntöjen ja lakien rikkomista ja joka on luonteeltaan eksessiivisen hedonistista ja päihdehakuista, tarkoittaa varsin ymmärrettävästi myös kasautuvia vaikeuksia monessa mielessä. Yhdessä haastatteluista kävimme läpi tämän tuomia toiveita jostakin muusta tilanteesta, jossa usea alakulttuurisen ryhmän jäsenistä oli ohjautunut melko tavalliseen kiinteää pienrikollisen alakulttuurin jäsenyyttä seuraavaan vaiheeseen, vankilakierteeseen. Ote toimii samalla johdantona seuraavalle kappaleelle, jossa pääsemme alakulttuurien säännölliseen lopputulemaan: juoksuun kapenevalla kujalla.

1: ... et sillen kun jätkät oli siviilis niin sitten vedettiin taas pää kolmantena jalkana ja sit kun ne joutu lusiin niin sit taas vähän himmailtiin, et kyl se vaati aina sen, mä vaadin pojat rinnalle, kyl se aina vaati et se lähti käyntiin, et mä en niinku sanois jollekin puolittutulle, et "hei lähekkö mun kaa vetään piriä ja vääntelee polkypyöriä tonne", tiäkkö, mä vaadin sen oman porukkani siihen.. että niinku..

Y: Se on siis ikäänkun tärkeä osa sitä juttua..

1: Joo.

Y: Siis se et siin on se tekeminen ja se porukka, ei se tekeminen tai ... Onks se sit tavallaan ollu ajatus ikäänkuin et siin porukas vois olla ilman et..

1: Sitä nimenomaan. Sitähän me ruvettiin siin funtsiin sillen aikanaan, et ois hieno joskus käydä pelaa futista, jotain mitä niinku normaalit nuoret tekee, käydä uimassa, jotain, et aina kun me nähään, niin me ollaan kajuutta täynnä kaks kuukautta ja sitten joku lähtee lusimaan. ...

(Haast. YK 1)

6.7 Kujanjuoksu ja disintegraatio

Siirryn nyt viimeiseen jaksoon tutkimani alakulttuurisen kentän analyysia, jossa käsittelen alakulttuurisen jäsenyyden säännönmukaisia seurauksia eli erilaisia ja eriasteisia ongelmia. Tähän alkuun mielenkiintoista perspektiiviä tarjoaa etsivän työn työntekijän näkemys keskustorin nuorten katukulttuuriin liittyneistä säännönmukaisuuksista:

Et2: ... Poikkeuksetta vois sanoo, että melkein jokaisessa ihan porukoissa on ollu sellasia nuoria, ketkä on niinku pärjänny ja sit on ollu semmosia, keillä on menny huonommin... Mutta sitten

myös varmasti oli näit ketkä sitten niinku oikeesti lähti sitten niinku rajumman syrjäytymisen tielle, niinku päihdeongelmien ja rikosten kautta ja sitten vankilatuomioitten ja näitten että... Melkein sen sanosin, et porukka kun porukka, mitä paremmin on tuntenu, niin siellä niinkun parille-kolmelle käy niin sanotusti köpelösti ja sitten loput siitä selviää jotenkin kuivin jaloin tietyllä tavoin. Et se on niinku yks-kaks-kolme, ketä lähtee tonne esmes niinkun vankilakierteeseen ja...

(Haast. YK Et2)

Alakulttuurisissa todellisuuden koetteluissa tullaan jossain kohtaa siihen vaiheeseen, jossa toiminnasta alkaa aiheutua seurauksia. Tämä on niin säännöllistä, että vaikka tavoitteina kulttuurin sisältä katsottuna on vapaus, elintilan raivaaminen kokemuksille ja elämyksille, kyseessä voidaan katsoa olevan aktiivinen ongelmiin hakeutuminen passiivisen ajautumisen sijasta. Alakulttuuriselle keskeinen tulella leikkiminen johtaa väistämättä käsien palamiseen. Tässä tullaan Willisin lanseeraamaan paradoksiin: alakulttuurisen karnevaalin juhlima voitonriemuinen vapaus ulkoisista rajoitteista on samalla sen toimijoiden asettumista yhteiskunnallisen liikkumavaran ja vapauksien minimiin.

Alakulttuurin sisäisen koheesion voimanlähteet ovat samoja, jotka ovat omiaan hajottamaan sen. Tälle on useita kanavia, joista yleisin on normien, sääntöjen ja lakien rikkomisen aiheuttama poikkeukseton törmäys viranomaisverkostoon, joka taas alkaa hajauttaa ryhmää viranomaisten toimenpiteiden seurauksena.

1: Tottakaihan sitten jossain vaiheessa, kamerakuvat kun rupes oleen tuol poliisilaitoksella jo tuttuja ja näin niin rupes niitä kiinnijäämisiä tuleen sitten helvetisti.

(Haast. YK 1)

4: Meidän se hajaantuminen alko, ... yks lähti laitokseen (lastensuojelu YK) näiden vaatteiden pöllimisestä ja meit jäi neljä ja sitten me jatkettiin siinä ja sitten siinä hävis vielä toinenkin tyyppi ja kolmaskin lähti, että meitä oli vielä..

Y: ..sijotettiin kaikki siis laitokseen?

4: Niin niin, joo. Sitten meitä jäi vielä mä ja yks toinen, me ei ikinä jouduttu laitokseen, sillain että meitä oli vielä kaks ja me jatkettiin vielä pidemmälle, petoksiin ja kaikkeen.

(Haast. YK 4)

Edellisen jakson lopussa tämä hajautuminen tuli ilmi vankilatuomioiden muodossa, kun tässä taas oli esimerkki alaikäisestä ryhmästä ja lastensuojelusta. Lastensuojelun sijoitukset ovat alakulttuurisissa ryhmissä mukana olleille nuorille todella yleisiä. Yhdellä haastatelluista oli pitkä lastensuojeluhistoria

ja kolmella oli yksi tai useampia lastensuojelun sijoituksia kuudentoista ja kahdeksantoista ikävuoden välillä. Ainoastaan yksi haastatelluista ei ole ollut sijoitettuna. Lastensuojelulliset tai oikeudelliset seuraamukset ovat myös se seurausten kehä, johon törmääminen pakottaa jossain vaiheessa ryhmän jäsenen harkitsemaan henkilökohtaisen alakulttuurisen sitoutumisensa hintaa:

4: ... et stressi kyllä tulee siinä vaiheessa kun luukusta puskee koko ajan jotain kaiken maailman laskuja ja kuulusteluja ja jossain vaihees ei enää jaksaa, et sanoo et "Vittu, mitä tää on?"

...

4: ... oli paljon oikeudenkäyntejä ja alkoi stressata, niin ei enää jaksanu. En mä halunnu hankkia enempiä kun piti maksaa ne sakotkin niin, ne olis menny muuntoon (muunnettu vankeusrangaistukseksi YK), silloin se oli vielä käytössä.

(Haast. YK 4)

1: Ehkä, ehkä suurin homma mikä tossa oli, oli se, että tota mulla oli kaks kertaa niin lähellä että häkki rupee heiluu, että syyttäjä sano ihan suoraan ja asianajajakin sano ennen oikeudenkäyntii et on kyllä helvetinmoinen ihme jos et saa tuomioo, niin ehkä sit rupes jossain vaiheessa tuleen semmonen ajatus että kun jätätkin vittuili ihan suoraan, että "sä oot tollanen kultapöju kun et oo ollu linnassa", et samat jutut, samat oikeudenkäynnit ja ne sai tuomiot mutta mä en, niin että mulla on käyny helvetinmoinen säkä siinä, ja silloin mä rupesin funtsii sitä hommaa, niin parinkymmenen päälle mä olin jo silloin, niin mä rupesin kelaan, et mä tiesin sen, takaraivossa oli koko ajan, et jos mä linnan joudun niin sit, sit mua ei enää kiinnosta mikään ...

(Haast. YK 1)

Alakulttuurisen ratkaisun illuusiomaisuus käy viimeistään tässä vaiheessa selväksi. Coheniin viitaten yksilöllisen vastuullisuuden logiikkaa, johon vallitseva oikeus- ja muu normisto perustuu, ei voida ainakaan yhteiskunnan vertikaalisen akselin alapäädyssä kovin pitkään väistellä. Tähän tuomioiden ja korvausten kasaantumiseen liittyy myös toinen puoli, jolta kuja alkaa kapeutua ja seinä tulla päädystä vastaan. Siinä missä tulevaisuuden perspektiivi alakulttuurin suunnalta on kapea, lyhytjänteinen ja strategisen suunnittelematon, sekä korvaukset, tuomiot, että merkinnät rikosrekisterissä synkentävät horisonttia merkittävästi myös siinä vaiheessa, kun katse sinne saakka yltää. Motivaatio on kovilla, kun vaikkapa työelämään kiinnittymisen avaamat mahdollisuudet näyttäytyvät seuraavanlaisesti:

4: Niin, että hirveesti mä en tuu iloseks, jos mulle ilmoitetaan, että sait työpaikan, kun mä tiedän, kuinka paljon mä olen velkaa.

Y: Et sitä on siis oikeesti todella paljon?

4: Sitä on paljon, mutta alle kaksikyt tonnia, kymmenen-neljätöistä tonnia, sillä välillä liikutaan.

(Haast. YK 4)

Y: ... Onks sul sit, onks sul nyt päällä siis onks sul esimerkiks isoi korvauksii tai muuta niskassa?

2: Oon, en mä oo ees viittiny selvittää paljon niitä on, kyllä mä joskus vähän yritin, mutta mä en pidä niitä realistisina, koska korot on niin korkeet jo tällä hetkellä. Et en mä, niinku sitten jossain vaiheessa kun mä, mul on himassa noi velkasaneeraukseen laput ja kaikki tommotteet, mä oisin voinu aloittaa sen jo aikoi sitten, mutta mä aloitan sen sitten kun mä pääsen töihin, sit mä oikeestaan nään järkevän summan jos mä saan mun korkoni anteeks.. kyllä niitä kuitenkin siellä aika paljo on, että ei nyt ihan heti tartte ruveta maksaan..

(Haast. YK 2)

Paitsi mahdottomuus paeta yhteiskunnallisia realiteetteja yksilöllisen vastuun mielessä, erityisesti eksessiivinen päihteidenkäyttö on alue, jonka illuusiomaisuus ja lyhyys mahdollisena ratkaisuna käy säännönmukaisesti jossain vaiheessa ilmeiseksi. Jatkuva erilaisten ja yhä kovempien aineiden kanssa pelaaminen muuttuu todella usein lähtökohtaista flirttiä vakavammiksi päihdeongelmiksi. Tämä on alue, jossa on nähtävissä alakulttuurien toimintamalleihin kätkeytyvä disintegraation siemen, sisäisen keskipakoisvoiman synnyttäjä.

2: ... tai sillain hajaantu, että kun ihmiset rupes käyttää eri aineita ja ihmiset rupes vähän tajuaankin et mitä ne aineet tekee niinku ihmisille ja sillain huomaan et nyt et.. sillan mä muistan, kun meidän porukka niinku erkani ja mua ottaa se vielkin vitusti päähän, että me oltiin vedetty viikko subua ... me oltiin keskustorilla tai tultu just siihen mikä se on se kaupungin.. se valkonen talo?

Y: Siis kaupungintalo?

2: Joo kaupungintalon eteen tai siihen nurkalle ja sit me ruvettiin kränään siitä, että mihin suuntaan meidän pitäis mennä ... me ei oltu ikinä tapeltu ja sitten meille niinku tuli tappelu ihan turhista asioista, niinku vittu siitä että yks halus vaan mennä toiseen suuntaan ja toiset haluaa vaan mennä toiseen suuntaan ja et niinku, sit mä muistan kun mä kelasin siinä, mä otin viimeiset subut taskustani ja heitin siihen maahan ja sanoin että "Oikeesti jätkät", et "etteks te nää mitä tää tekee meille, et me tapellaan keskenämme, ei me olla ikinä tapeltu", että "meitsi lopettaa tän nyt niinku tähän", sitten X katto mua, se sano, että "Vittu niin loppuu!", se otti kans subut taskusta ja heitti maahan ja Z teki saman ja XY keräs ne kaikki subut siitä ja laitto taskuunsa ja sano "Vittu jätkät, haistakaa vittu!" ja jatko matkaansa ja sillä reissulla se on ollu sen jälkeen. ... siinä vaiheessa se meidän porukka oikeestaan niinku hajos täysin.

Y: Niin, siis kamaan?

2: Niin. Kamaan.

(Haast YK 2)

3: ... mut sit kun se meni sitten siihen, et millään ei oo mitään merkitystä, et kun se meni siihen, et kunhan sä saat sen oman vitun pääs sekasin, niin jotkut ihmiset meni siihen pisteeseen, että niitä ei kiinnostanu mikään, jos joku nyt sattuu sammuu siihen, niin joku vei sen rahat ja viinat, et semmosta meidän kaveriporukassa rupes niinkun loppuvaiheessa oleen, et ehkä senkin takia jotkut erkaantu siitä ja lähti omille poluilleen, koska jollain vaan meni se sit jollain niin yli, et...

Y: Niin alkoks siin vähän niinkun rapautuu se keskinäinen luottamus tai se..

3: Joo, joo. Se meni niinkun niin överiks, et pitkään meil meni se, että ketään ei jätetä ja kaikki on yhteistä, mutta joku käytti sitä ihan surutta sitten hyväksi. Ohan se ihan silleen usk..sillain ihan ymmärrettävää, kun siinä pari-kolme vuotta ryyppää ja vetää pillereitä joka päivä aamusta iltaa, niin kyllä siinä pääkin rupee vähän jo sanoo jotain, just, että millään ei oo mitään merkitystä, et siinä vaan miettii sitä omaa etuaan ja sitä, kuinka saa oman pään sekasin.

(Haast. YK 3)

Molemmissa otteissa tulee selkeästi esille alakulttuurisen juonen traaginen käänne, joka tarkoittaa ryhmän koossapitävän voiman hajoamista. Eksessiivisen päihteidenkäytön lopputulemana päihdeongelma erottaa ryhmän jäseniä toisistaan kahdella tasolla, joiden voidaan katsoa seuraavan toisiaan. Ensinnäkin päihderiippuvuuden myötä oman pakonomaisen tarpeen ruokkiminen vaikeuttaa huomattavasti solidaarisuuden ja jakamisen toimintamalleista kiinni pitämistä. Toisekseen syveneeseen narkomaniaan ajautuminen pakottaa yksilön suuntaamaan toimintaenergiansa näiden tarpeiden ympärille tavalla, joka johtaa irtaantumiseen muilta alakulttuurisen merkitysmaailman alueilta. Seurauksena on syvenevä kuilu, joka johtaa alakulttuuriselta karttalehdeltä putoamisen ja toisenlaiseen viiteryhmään hakeutumiseen.

Tässä tulee korostetusti esille se, että myös alakulttuureilla on omat elävässä käytännössä muodostuvat sääntönsä, rajansa ja norminsa, joiden puitteissa niiden toiminta mahdollistuu. Nämä normit ovat luonteensa puolesta julkilausumattomia, mutta olemassa olevia ja vaikuttavia. Tämän normiston asettumista kuvaa hyvin Willisin käsitys epävirallisen kulttuurin valtakirjasta, joka perustuu keskinäiseen luottamukseen, taitoon epävirallisen kulttuurin muodoissa ja ennen kaikkea sellaiseen identiteettiin ja olemukseen, joka *antaa ryhmän elävälle ja liikkeessä olevalle voimalle enemmän, kuin*

siltä ottaa. Tässä on ilmaistuna alakulttuurisen ryhmän koheesivoiman ydin. Tällaisen noudattamiseen pohjaa alakulttuurisen yhteisymmärryksen ja yhteenkuuluvuuden kartasto.

Ryhmien hajaantumisen tai hajoamisen taustalla ovat siis erilaiset kasaantuvat ongelmat, vaikeuksien eskaloituminen toimintakulttuurin seurauksena. Lastensuojelun sijoitukset ja vankilatuomiot eivät mitenkään väistämättä riko ryhmän sisäisiä välejä, mutta tekevät ymmärrettävästi tiiviin yhteydenpidon ja täten keskinäisen toiminnan mahdottomiksi. Ryhmien sisäisen hajoamisen siemenet sijaitsevat kuitenkin juuri yksilöllisten seurausten alueella. Yksilöllinen hinta on kova, olipa kyse sitten kasaantuvista tuomioista ja korvauksista tai syvenevästä päihdeongelmasta, useissa tapauksissa näiden yhdistelmästä. Tämä tavoitellun ja vaalitun vapauden kääntyminen vastakohdakseen ja koko kiihtyvän kapenevalla umpikujalla juoksemisen klaustrofobinen paine muuttuu jossain vaiheessa disintegroivaksi keskipakoisvoimaksi, joka joko hajottaa tai hajauttaa nämä alakulttuuriset ryhmät yksilöiden kautta.

7. Johtopäätökset

Palaan aluksi tutkimuskysymyksiini, jonka jälkeen vastaan niihin tiivistetysti.

Onko perusteltua määritellä tutkimani nuorten ryhmät käänteisnormatiivisiksi alakulttuureiksi?

Minkälainen on alakulttuurisen kokemuksen luonne ja jaettu merkitysmaailma?

Millä tavalla näistä heijastuu yhteiskuntasuhde?

Edellä olevassa analyysissä olen tuonut esille sen kokemuksellisen merkityksenannon kenttien eri puolia, joiden yhdistelmiä määritän tutkielmassani alakulttuurisena. Koska kyse on eri ryhmistä hieman eri aikoina, näiden alueiden painotukset totta kai jossain määrin vaihtelevat, aivan samalla tavoin kuin eri nuorten kokemukset ja arviot samankaltaisista asioista. Tämän vaihtelun ei kuitenkaan tulisi sulkea silmiä niiltä merkittäviltä yhtäläisyyksiltä ja samansuuntaisuuksilta, joita tämän kokemuksellisen merkityksenannon kentillä ilmenee. Tulkinnallani käänteisnormatiivisista alakulttuureista tarkoitan sellaisia yhdistelmiä, joissa eri tavoin painottuvat nämä keskeiset alueet: käänteisnormatiivisuus ekspressiona ja elämyksenä, subjektiviteetin luominen kielletyn toiminnan areenoilla, toiminnallinen osallisuus, voimakas kuuluvuuden, solidaarisuuden ja autenttisen toveruuden kokemus, keskittyminen ryhmätoiminnan vapauden alueelle ja suhteellinen sisäinen riippumattomuus ja vieraantuneisuus sille ulkoisesta, poikkeava suhde omaisuuteen ja kulutuksen keskittyminen ekspressiivis-elämyksellisesti, erityisesti päihdehakuisuudessa ilmenevän hedonismin, eksession ja eskapismien ympärille, joka yhdistelmä johtaa ennen pitkään umpikujaan.

Näillä alueilla hahmottuu ja ilmenee poikkeava ja poikkeuksellinen suhde toimintaympäristöön, joka on se konkreettinen tapahtumien näyttämö, jolla alakulttuurista yhteiskuntasuhdetta – sopeutumattomaa suhdetta laajempaan kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen normiympäristöön – ilmaistaan ja toteutetaan. Sopeutuminen ja sitoutuminen ryhmän omaan merkitysmaailmaan, käytänteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin on juuri näiden käänteisnormatiivisuuden kannalta katsottuna sopeutumattomuutta. Sopeutumattomalla sopeutumalla, cohenilaisen uudelleensopeutumisen muodolla, viitataan tähän alakulttuurin ruohonjuuritasoon, jolla nuoret luovat ryhmänä omat toimintamallinsa ja merkitysmaailmansa suhteessa ympäristöönsä, kiinteästi sen tekijöihin liittyen,

mutta kuitenkin tavalla, joka on selkeästi oma, erottuva, suhteellisen autonominen ja vain osallisilleen merkitykseltään avautuva. Tämä merkitys on toiminnallista ja sosiaalista. Se heijastaa, muokkaa ja luo ryhmän käytännöissä ilmenevää kokemusta maailmasta.

Korostan tätä merkitysmaailman kokemuksellista suhdetta, sillä se on alakulttuurisen olemisen ydin. Tämän kautta avautuvat analyysille ne tekijät, jotka kiinnittävät yksilöt näihin ryhmiin ja samalla konkretisoivat ryhmät tiettyjen yksilöiden keskinäisyydeksi. Näiden ryhmään kiinnittävien ja ryhmäkoheesion aikaansaavien kokemusten ja niiden saamien merkitysten kautta on mahdollista ymmärtää kyseessä olevan kulttuurisen mallin sisältämää voimaa ja vetovoimaa, sen vapauttamaa energiaa ja siihen sitoutuneisuutta

Pienrikollinen alakulttuuri on yksi mahdollinen, joskin ilman muuta osittainen, rajoittunut ja sovittamattomalla tavalla järjestäytyneen yhteiskunnan vastainen vastaus kysymykseen, kuinka puristaa kivistä vettä, kuinka luoda ja elää mielenkiintoista ja merkityksellistä elämää ilman lähtökohtaisia ulkoisia resursseja, osallisuutta ja menestystä niiden legitiimeillä kulttuurisilla areenoilla. Samalla se on käytännöllinen vastaus siihen, kuinka luoda voimakasta yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta sisäisistä ja keskinäisistä voimavaroista käsin. Tämä rajoittamattomuuden kokemuksellinen alue on samalla tämän luovuuden toiminnan ala. Tämän keskinäisen luovuuden aikaansaama toiminnan ja yhteenkuuluvuuden kokemusten intensiteetti on se poikkeuksellinen tekijä, joka parhaiten selittää ja tekee ymmärrettäväksi alakulttuurisen ratkaisun mielekkyyden sen hintalapusta huolimatta. Edes hetkellinen kokemus erillisyyden murtumisesta, yhteenkuuluvuudesta, jossa tulee hyväksytyksi sellaisena kuin on ja sellaisena kuin haluaa olla, omien ja itse valittujen eikä muiden asettamien ehtojen kautta – lienee valtavimpia inhimilliselle vuorovaikutukselle mahdollisia elämyksiä.

Tämä erillisyyden murtuminen ja syvälinen keskinäinen hyväksyntä vaikuttaisivat olevan samankaltaista kokemuksellista avaruutta ja juurta kuin Nels Andersonin varhainen katuetafnografinen tulkinta kodittomista kulkureista. Hän kuvailee kulkurien käänteismaailmaa utooppisena viidakkona: "viidakossa vallitsee täydellinen demokratia", "kulkuri on osallinen sen elämään toisella tavoin kuin mihinkään muuhun. Siellä hän kääntää selkensä maailmalle, kääntyy toveriensa puoleen ja on huoletta". Alakulttuurisen utopia asettuu tässä suhteessa täysin samalla tavoin kuin lähteenä

käyttämäni Gelderin hieno muotoilu: ”..tämä on puhtaan keskinäisyyden hetki, joka ... saa olemassaolonsa juuri siitä, että se *ei* ole normatiivisen yhteiskunnan osa.” (Gelder 2007, 34)

Kyseessä on alakulttuurinen, omalla alueellaan vapaa ja luova elämänehtojen ja olosuhteiden haltuun ottaminen, niiden aktiivinen muokkaaminen. Vaikka tämä luovuus on monilla alueillaan tuhoisaa, lyhytnäköistä ja eskapistista, siinä Willisin sanoin ilmenevä poikkeuksellisuuden ja merkityksellisyyden säikeiden punominen on aktiivista ja omaehtoista. Kyseessä ei ole passiivinen olosuhteista kärsiminen – vaikka kärsimys on aivan selvästi vahva lähtökohtainen, olemassa oleva ja seurauksien muodossa todellistuva tekijä – vaan niiden luova ja moninainen kulttuurinen muokkaaminen. Alakulttuuri ei ole uhriutta, häviämistä ulkoisilla mittapuilla, passiivista refleksiä tai jonkinlaista suoraa yhteiskunnallisten rakenteiden funktiota, osallisuuden tai toimijuuden puutetta. Sen kulttuurisen merkityksenannon omalla alueella keskeistä on se, mitä *on* ja mitä siitä mitä on, voidaan *yhdessä tehdä*, ei se, mitä ei ole. Myriadien yhteiskunnallisten syiden ja seurausten kehät toteutuvat siinä niiden luovan ja omaehtoisen haltuunoton kautta.

Voimakkaimpien kokemuksellisten elämysten ilmeneminen juuri alakulttuurisen rikonnan alueilla selittää myös alakulttuuriin sitoutumisen voimakkuutta. Tämä sitoutuneisuus ja solidaarisuus ovat jokseenkin suoraan verrannollisia näiden elämysten voimakkuuteen ja samoin toisinpäin: elämysten voimakkuus on riippuvaista niiden yhteisyydestä, jakamisen kokemuksesta. Tämän sitoutuneisuuden lainomaista luonnetta voisi ilmaista vaikka siten, että voidakseen elää tuosta voimasta, on eletävä tuolle voimalle.

Aiemmin analyysissä tulin useilla alueilla näkemykseen, että elävässä käytännössä toiminnan ja merkitysten eri tasot edellyttävät toisiaan. Alakulttuuri on oman tulkintani mukaan elävä kokemuksellinen entiteetti, kokonaisuus joka avautuu erilliseksi ainoastaan analyysissä. Yhteen kietoutumisen ja kokonaisuuden logiikat vallitsevat tyvestä latvaan tämän kulttuurin käytännöllisen muodon vain kokijoilleen avautuvassa varsinaisessa ja vaikuttavassa todellisuudessa. Toiminnallisten alakulttuuristen ryhmien käytännöissä painottuvat eriasteisesti toisiinsa limittyvät elementit. Tämä tapahtuu tavalla, jossa nämä osa-alueet samanaikaisesti tukevat, edellyttävät ja voimistavat toisiaan. Mikään yksittäinen elementti ei sellaisenaan ole alakulttuuria, vaan alakulttuuri on se emergentti kokonaisuus, joka syntyy elävässä liikkeessä ja on enemmän kuin osiensa summa.

Alakulttuurisen merkitysmaailman autonomia suhteutuu käytännössä tietenkin ympäröivään yhteiskunnalliseen todellisuuteen ja sen rajoihin. Piittaamattomuus näistä rajoista, vallitsevien normikäytäntöjen ympärikäntäminen ja riidan haastaminen yhteiskuntasuhteen muotona tarkoittavat kovaa yksilöllistä hintaa ympäröivän maailman mittapuilla, joiden väistely ja välttely ei ainakaan pienrikollisen alakulttuurin tasolla ole mahdollista. Tämä hinta asettuu kuitenkin nähtäväksi vasta jälkikäteen. Tässä mielessä alakulttuurisen ratkaisun samanaikainen voima ja illusorisuus ovat sen lyhytnäköisyydessä ja kapeudessa. Alakulttuurisessa merkitysmaailmassa tämän kaltaiset seuraukset sijaitsevat ulkokehällä, jossain kaukana intensiivisen nykyhetken ulottumattomissa. Ne näyttävät lähinnä pyrkimyksinä välttää niitä, jälleen huomio kiinnittyy siihen, mikä on konkreettista, siihen mitä *on*. Yhteiskuntasuhteen kompromissiton rikonnallisuus on alue, jolla näkyy selkeästi se, ettei alakulttuuriseen merkitysmaailmaan sisälly juurikaan mielenkiintoa tai pyrkimystä ymmärtää sille ulkoisia yhteiskunnallisen järjestyksen muotoja. Alakulttuurisen logiikan puitteissa tämä edustaa kaikkea sitä, mitä pyritään välttämään ja joka on etäistä ja vierasta energian tuhlaamista. Yhteiskunnallisen järjestyksen logiikka tulee tämän kautta vähitellen ja väistämättä selväksi, mutta ikään kuin kiertoteitä.

Alakulttuurista yhteiskuntasuhdetta määrittää ensinnäkin autonomia, kulttuurisen merkityksenannon *suhteellinen* ja *sisäinen* riippumattomuus. Alakulttuurinen rikonnallinen elämishakuisuus ja siihen pohjaava yhteenkuuluvuuden tunne ottavat erilaisia muotoja. Näissä muodoissa tulee esille tämän rikonnan toinen puoli, sen tarkoitushakuinen vastakkaisuus ja kapinointi. Tämä ulkoisia rajoitteita kohtaan suunnattu yleistetty kapinallisuus ei tähtää muutokseen tässä ulkoisessa vaan on itse asiassa merkitykseltään riippuvaista juuri jaetun rikonnan tosiasiaista. Tähän pohjaava voimakas itse otetun autonomian alueilla ilmenevä sisäryhmän koheesio ja solidaarisuus ovat samalla normatiiviselle yhteiskunnalle vastakkaista kuulumista. Tämän kautta tulee puolestaan esille yhteiskuntasuhteen kolmas puoli, vieraantumisen alakulttuuriselle ulkoisesta. Ympäröivä yhteiskunta hahmottuu tämän intensiivisen kuulumisen elämyksen rinnalla epätodellisena ja merkityksettömänä.

Tässä lyhytnäköisessä keskittymisessä keskinäiseen kokemukseen ilmenee samalla alakulttuurisen ratkaisun kuvitteellisuus. Ei ole olemassa mitään mahdollista kestävästä alakulttuurista tulevaisuutta tai urapolkua. Se parantaa jäseniensä mahdollisuuksia, vapautta ja kokemuksellista kuulumista alustanaan upotusproomu, joka painuu pohjaan ennemmin tai myöhemmin. Alakulttuurisen

vapauden, elämyksellisyiden ja kuuluvuuden merkityksenannot ja niihin liittyvät jäsenyykset, nivellykset ja neuvottelut käydään sen omalla suhteellisen autonomian alueella ja ne myös jäävät vain tällä alueella vaikuttaviksi (vrt. Clarke et al. 1986, 47–48). Tämän autonomian suhteellisuus, sen olemassaolon riippuvuus sille ulkoisesta myös konkretisoituu kirjaimellisen lainmukaisesti.

Tämä ei tee alakulttuurisen toiminnan ja merkitysmaailman positiivisten merkitysten ja ideaalien tematiikkaa käytännöllisenä yhteiskuntakritiikkinä, strategista suunnittelemattomuutta elämismaailman rikastuttamisena, keskinäisyyden etiikkaa yksilöllisen menestymisen sijaan, erillisyyden murtavia solidaarisuuden hetkiä, vapaan sosiaalisuuden vaalimista ja suoritusarvoista irtaantumista, lainkaan sen merkityksettömämmäksi. Kenties pikemminkin päinvastoin se, että ulkoinen ja yksilöllinen hinta tästä on poikkeuksetta erittäin kova, osoittaa niiden koetun arvon merkittävyyden.

Omalla tavallaan vallan paradoksaalisesta luonteesta suhteessa vapautteen yhteiskunnassamme kertoo hyvin paljon se, että mitä vähemmän ihminen on normien mukaiseen toimintaan valmis panostamaan, mitä voimallisemmin käytännöin hän vapauttaa vaalii, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän tulee kokemaan normien pakottavan voiman, tottelemattomuuden seuraukset mahdollisuuksien puutteena elämässään. Mitä valmiimpi ihminen on olemaan kyseenalaistamatta valinnoillaan vallitsevia odotuksia ja normeja, sitä suurempi liikkumavara hänelle todennäköisesti jää. Osaamalla elää yhteiskunnallisten raamien rajoissa on samalla oikeutettu niiden mukaiseen määrään vapautta. Vapaus tässä hahmottuu muun muassa mahdollisuuksina valita työnsä (oletetun kykyjen meritokratian pohjalta) ja mahdollisuuksina kuluttaa (työpanoksen taloudellisen arvostuksen pohjalta). Yhteiskunnan taloudellisesta ytimestä suhteessa tällaisiin vapauksiin kertoo puolestaan huomattavan paljon se, että kouluttautuminen ja työpaikka ovat välttämättömiä suhteellisten vapauksien mahdollistajina ainoastaan niille, joilla ei ole niistä riippumatonta varallisuutta.

Willisläinen vapausparadoksi konkretisoituu yhteiskuntasuhteena alakulttuurisen reitin toisessa päädyssä, siellä minne ei koskaan tietoisesti pyritty ja jolta suljettiin silmät. Vapauden ja itsemääräämisoikeuden rajoittamattomuuden omaehtoinen ja riemullisten tunteiden saattelema tavoittelu, jonka kautta tapahtuu asettautuminen yhteiskunnallisten vapauksien vähimmäismäärään. Tämä on se kohta, jossa vapauden eskapismi palautuu takaisin arjen elämisen ehtojen väistämättömyyteen. Tällä on monia muotoja, joita yhdistäväksi loimeksi voi nähdä yhteiskunnallisen

osallisuuden yksilölliset valinnanmahdollisuudet: kiinnittymättömyys kouluun, jonka myötä pääasiallisesti ammattiin opiskelun vaihtoehdot kapeutuvat merkittävästi, rikosrekisterin myötä rajautuvat mahdollisuudet työpaikan valinnassa, kasautuvien korvausten myötä rajautuva taloudellinen tulevaisuus, päihderiippuvuuden myötä minimoituva henkilökohtaisen liikkumavaran ala tai mahdollinen vankilatuomio, varmaankin yhteiskunnallisen vapauden minimin kaikkein konkreettisin muoto.

8. Lähteet

AL, Aamulehti. 30.1.1998; 13.2.2001; 3.5.2001; 6.7.2001; 28.2.2002; 30.5.2007; 31.5.2007.

Aamulehti –Allakka. 15.2.2003.

Anderson, Elijah (1978) *A place in the corner*. The university of Chicago press. Chicago.

Bulmer, Martin (1984) *The Chicago school of sociology. Institutionalization, diversity, and the rise of sociological research*. The university of Chicago press. Chicago.

Clarke, John & Hall, Stuart & Jefferson, Tony & Roberts, Brian (1986) *Subcultures, cultures and class*. Teoksessa Stuart Hall & Tony Jefferson (toim.) *Resistance through rituals. Youth subcultures in post-war Britain*. Anchor Brendon. Essex. 9–74

Cloward, Richard. A. & Olin, Lloyd E. (2001) *Delinquency and opportunity. A theory of delinquent gangs*. Routledge. Oxon.

Cohen, Albert K. (1967) *Delinquent boys. The culture of the gang*. Routledge & Kegan Paul. Lontoo.

Cohen, Phil (1986) *Subcultural conflict and working-class community*. Teoksessa Stuart Hall & Dorothy Hobson & Andrew Lowe & Paul Willis (toim.) *Culture, media, language*. Hutchinson & Co Ltd. Essex. 78–87.

Cohen, Stanley (2002) *Folk devils and moral panics*. Third edition. Routledge. Cornwall.

Downing, Steven (2010) *Street justice: a theoretical paradigm*. *Contemporary Justice Review*. 14:2. 125–147.

Downes, David & Rock, Paul (1988) *Understanding deviance. A guide to the sociology of crime and rule-breaking*. Clarendon press. Oxford.

Ehrnrooth, Jari (1988) *Hevirock ja hevarit: myytit, tyli, alakulttuuri*. Tapaustutkimus hevareista Joensuun nuorisotaloyhteisössä. Joensuun yliopiston monistuskeskus. Joensuu.

Galliher, John. F. (1995) *Chicago ´s two worlds of deviance research: Whose side are they on?* Teoksessa Gary Alan Fine (toim.) *A Second Chicago School? The Development of a Postwar American Sociology*. The University of Chicago Press. Chicago & London. 164–187.

Gelder, Ken (toim.) (2005) *The subcultures reader*. Second edition. Routledge. London.

- Gelder, Ken (2007) *Subcultures: cultural histories and social practice*. Routledge. London.
- Gramsci, Antonio (1982) *Vankilavihkot. Valikoima 2. Kansankulttuuri*. Helsinki.
- Grönfors, Martti (1985) *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. WSOY. Juva.
- Hall, Stuart (1992a) *Intellektuaalisen elämän kutsumus*. Puhe Massachusettsin yliopistossa 27.2.1989. Teoksessa Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg (toim.) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere. 11–21.
- Hall, Stuart (1992b) *Gramsci ja me*. Teoksessa Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg (toim.) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere. 32–46.
- Hall, Stuart (1992c) *Thatcherismi ja teoreetikot*. Teoksessa Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg (toim.) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere. 322–354.
- Hall, Stuart (1992d) *Postmodernismista ja artikulaatiosta*. Stuart Hallin haastattelu, toimittanut Larry Grossberg. Teoksessa Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg (toim.) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere. 356–380.
- Hall, Stuart (1992e) *Kulttuurintutkimuksen kaksi paradigmaa*. Teoksessa Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg (toim.) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere. 63–87.
- Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (1995) *Ethnography: principles in practice*. Routledge. London.
- Harrikari, Timo & Hoikkala, Susanna (2008) *Nuorten hyvinvointipolitiikka –pahoinvointiin puuttumista ja riskien hallinnointia?* Teoksessa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot –vuosikirja 2008*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84. HakaPaino oy. Helsinki.
- Harvey, Lee (1987) *Myths of the Chicago school of sociology*. Athanaeum press ltd. Newcastle – upon – Tyne.
- Helne, Tuula (2002) *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Stakes. Helsinki
- Hjort, Haldis (1995) *Etsivän työn psykologia*. Gummerus Kirjapaino oy. Jyväskylä.

Hobbs, Dick (2001) *Ethnography and the study of deviance*. Teoksessa Paul Atkinson & Sara Delamont & Amanda Coffey & John Lofland & Lyn Lofland (toim.) *Handbook of Ethnography*. Sage. London. 204–220.

Hoikkala, Tommi (1989) *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen*. Gaudeamus. Helsinki.

Huhtajärvi, Piia (2008) *Ammatillinen etsivä työ*. Teoksessa Tommi Hoikkala, & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Hakapaino oy. Helsinki. 446–457.

Hyyhø, Oona (2011) *Hei me hengataan! Opinnäytetyö nuorista, jotka hengaaavat eräässä tamperelaisessa ostoskeskuskessa*. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu.

Juvonen, Tarja (2009) *Kontrollin ulottuvuuksia nuorten kanssa tehtävässä etsivässä työssä*. Teoksessa Suvi Raitakari & Elina Virokannas (toim.) *Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista*. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 96. Gummerus. Jyväskylä. 155–180.

Kahri, Kristiina (toim.)(2011)*Suomen laki I*. Talentum. Helsinki.

Karjalainen, Vappu (2011) *Aktiivisen sosiaalipolitiikan ristiriitainen tehtävä*. Teoksessa Elina Palola & Vappu Karjalainen (toim.) *Sosiaalipolitiikka – Hukassa vai uuden jäljillä?* Unigrafia Oy Yliopistopaino. Helsinki. 227–248.

Kloppenburg, Raymond & Hendriks, Peter (2013) *Outreach approaches in the private domain: an international study*. *European Journal of Social Work*. 16:5, 605–619.

Koivisto, Juha & Lehtonen, Mikko & Uusitupa, Timo (1992) *Saatteeksi*. Teoksessa Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Timo Uusitupa & Lawrence Grossberg (toim.) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino. Tampere. 7–8.

Korander, Timo (2002a) *Näkökulma nuorisoon – eli ekskursion nuorten käyttäytymisen muuttumiseen ja siihen reagoimiseen*. Teoksessa Timo Korander, & Seppo Soine-Rajanummi (toim.) 359–399.

Korander, Timo (2002b) *Arviointiyhteenveto: Miten käy, kun poliisi ei siedä häiriökäyttäytymistä?* Teoksessa Timo Korander & Seppo Soine-Rajanummi (toim.) 400–420.

Korander, Timo & Laapio, Marja-Liisa & Soine-Rajanummi, Seppo (2002) Nollatoleranssin, *"Viideltä saunaan, kuudelta putkaan"* –hankkeen ja monitahoarvioinnin perusteet. Teoksessa Timo Korander & Seppo Soine-Rajanummi (toim.) 21–59.

Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (2002) (toim.) Kaheksalta Koskarille – saman tien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Edita. Helsinki.

Lehtonen, Mikko & Koivunen, Anu (2010) Median ihannesubjektit ja suostumuksen tuottaminen. Teoksessa Petteri Pietikäinen (toim.) Valta Suomessa. Gaudeamus. Helsinki. 229–250.

Lehtonen Mikko & Koivunen, Anu (2011) Miltä tuntuu todella? Arjen kulttuuriset merkityskamppailut. Teoksessa Anu Koivunen & Mikko Lehtonen (toim.) Kuinka meitä kutsutaan. Kulttuuriset merkityskamppailut nyky-Suomessa. Vastapaino. Tampere. 7–39.

Louhivuori, Leena (1988) Koskelan pojat. Tutkimus jengikulttuurista. Kansalaiskasvatuksen keskus ry. Helsinki.

Lähteenmaa, Jaana (1991) Alakulttuuriteoria. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) Törmäävät tulkinnat. Kirja nuorisosta ja nuoruudesta. Gaudeamus. Helsinki. 255–263

Lähteenmaa, Jaana (1996) Alakulttuuriteorian nousu ja tuho. 95–128. Teoksessa Leena Suurpää & Pia Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Kirjapaino Raamattutalo. Pieksämäki.

Lähteenmaa, Jaana (2000) Myöhäismoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisen ulottuvuuksista. Hakapaino. Helsinki.

Marsh, Peter & Rosser, Elisabeth & Harré, Rom (1987) The Rules of Disorder. Routledge & Kegan Paul. London & New York.

Ogbar, Jeffrey, O.G. (1999) Sloughing toward Bork: The culture wars and self-criticism in hip-hop music. *Journal of black studies*. 30:2. 164–183.

Pihlaja, Juha (1997) "Ne ei ainakaan laula mitään eteenpäin" Tutkimus etsivän nuorisotyön projektista Tampereella 1991–1995. Kuopion liikekirjapaino oy.

Rantala, Taina (2006) Etnografisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Jari Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus. Jyväskylä. 216–283.

Robins, David & Cohen, Phil (1978) *Knuckle sandwich. Growing up in the working-class city.* Penguin books. Suffolk.

Sherman Heyl, Barbara (2007) *Ethnographic Interviewing.* Teoksessa Paul Atkinson & Sara Delamont & Amanda Coffey & John Lofland & Lyn Lofland (toim.) *Handbook of Ethnography.* Sage. London. 369–383.

Smith, Dennis (1988) *The Chicago school. A liberal critique of capitalism.* Macmillan education ltd. Hampshire and London.

Soine-Rajanummi, Seppo & Korander, Timo (2002) *Sosiaali- ja nuorisotyön näkökulmia rikosentorjuntaprojektissa.* Teoksessa Timo Korander & Seppo Soine-Rajanummi (toim.). 170–211.

Tani, Sirpa (2011) *Oikeus oleskella? Hengailua kauppakeskuksen näkyvillä ja näkymättömillä rajoilla.* *Alue ja ympäristö* 40:2. 3–16.

Tolonen, Tarja & Palmu, Tarja (2007) *Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot.* Teoksessa Sirpa Lappalainen & Pirkko Hynninen & Tarja Kankkunen & Elina Lahelma & Tarja Tolonen (toim.) *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus.* Vastapaino. Tampere. 89–112.

Törrönen, Jukka (2004) (toim.) *Valvontaa ja vastuuta. Päihteet ja julkisen tilan moraalisaätely.* Gaudeamus. Helsinki.

Törrönen, Jukka (2004a) *Julkisen tila ongelmana, säätelyn alueena ja tutkimuskohteena.* Teoksessa Jukka Törrönen (toim.) 11–31.

Törrönen, Jukka (2004b) *Kamppailua nollatoleranssin julkisesta tilasta.* Tampereen nollatoleranssin vastaanotto *Aamulehdessä.* Teoksessa Jukka Törrönen (toim.). 120–145.

Törrönen, Jukka & Karlsson, Thomas & Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (2004) *Julkisen tilan moraalisaätelyn jännitteet.* Teoksessa Jukka Törrönen (toim.) 216–233.

Vaaranen, Heli (2004) *Kaaharipoikia ja rappioromantiikkaa. Tutkimus erään kaahailukulttuurin elämänilosta ja tuhoisuudesta.* Painopörssi. Helsinki.

Vaaranen, Heli & Wieloch, Neil (2004) *Car crashes and dead end careers: Leisure pursuits of the Finnish subculture of the kortteliralli street racing.* Teoksessa Heli Vaaranen. 159–175

Whyte, William Foote (1993) *Street corner society. The social structure of an Italian slum.* The university of Chicago press. Chicago

Williams, Raymond (1988) *Marxismi, kulttuuri, kirjallisuus*. Vastapaino. Tampere.

Willis, Paul (1978) *Profane culture*. Routledge & Kegan Paul. London.

Willis, Paul (1984) *Koulun penkiltä palkkatyöhön. Miten työväenluokan nuoret saavat työväenluokan työt?* Vastapaino. Tampere.

Wyn, Johanna & White, Rob (1997) *Rethinking youth*. Sage. London.

Young, Jock (2005) *The subterranean world of play*. Teoksessa Ken Gelder (toim.) *The subcultures reader*. Second edition. Routledge. London & New York.

8.1 Nettilähteet

Becker, Howard S. (1967) *Whose side are we on?* *Social problems* 14:3. 239–247.

<http://people.stu.ca/~mccormic/3013THEORY/Becker1967.pdf>. Viitattu 30.4.2014.

FINLEX ® Säädökset alkuperäisinä: 693/2010

[http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100693?search\[type\]=pika&search\[pika\]=etsiv%C3%A4%20n uorisoty%C3%B6#highlight3](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100693?search[type]=pika&search[pika]=etsiv%C3%A4%20n uorisoty%C3%B6#highlight3). Viitattu 6.3.2014.

Mikkonen, Mika & Kauppinen, Jaana & Huovinen, Minna & Aalto, Erja (2007) *Outreach work among marginalised populations in Europe. Guidelines on providing integrated outreach services*. Foundation Regenboog AMOC. Correlation Network.

http://www.correlation-net.org/doccenter/pdf_document_centre/book_outreach_fin.pdf. Viitattu 28.2.2014.

Myrskylä, Pekka (2011) *Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011.

http://www.tem.fi/files/29457/TEM_12_2011_netti.pdf. Viitattu 7.5.2014.

Perälä, Jussi (2011) *"Miksi lehmät pitää tappaa?" Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä*. Väitöskirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/6b8bad57-d618-45d4-b663-7cd64bd4ca80>. Viitattu 30.4.2014

Puuronen, Anne (2014) Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 70.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/etsivan_katse.pdf Viitattu 20.2.2014.

8.3 Muut lähteet:

Pyry, Noora & Tani, Sirpa (2014) Kaupungin kanssa asijat – Lapset ja nuoret osallistuvina asukkaina. Tutkimushankkeen esittely. Asuinalueiden kehittämisohjelma 2013–2015. Tutkimushankkeiden tapaaminen. 11.3.2014. Ympäristöministeriö.

